

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI UKRAINAN SODAN UUTISOIN-
NISTA HELSINGIN SANOMISSA**

Pro gradu -tutkielma

Yliluutnantti
Tuomas Niemelä

Sotatieteiden maisterikurssi 5
Maasotalinja

Huhtikuu 2016

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Sotatieteiden maisterikurssi 5	Linja Maasotalinja
Tekijä Yliluutnantti Tuomas Niemelä	
Opinnäytetyön nimi Kriittinen diskurssianalyysi Ukrainan sodan uutisoinnista Helsingin Sanomissa	
Oppiaine, johon työ liittyy Johtaminen	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto
Aika Huhtikuu 2016	Tekstisivuja 80 Liitesivuja 4
TIIVISTELMÄ <p>Sodat ovat uutisten otsikoissa lähes päivittäin. Tutkielmassa selvitetään, miten Ukrainan sota representoitiin Helsingin Sanomien ulkomaan uutisissa elo- ja syyskuussa 2014? Sota on aikansa tuote. Mediateknologian ja yhteiskunnan kehitys on muodostanut informaatioympäristön, jonka merkitys sodankäynnin näkökulmasta on huomattava. Sodankäynti ei rajoitu vain aseelliseen voimankäyttöön valtioiden välillä, vaan keinojen ja toimijoiden kirjo on laaja. Tutkielman tavoitteena on ymmärtää ja hahmottaa nykyaikaisen sodankäynnin informaatioympäristöä tutkimalla kielenkäyttöä. Kielenkäytöllä on todellisuutta rakentava voima, jolloin sen merkitys vallankäytön ja sodan näkökulmasta on oleellinen. Kielenkäyttöä tutkimalla voidaan tutkia informaationsodankäyntiä.</p> <p>Tutkielman teoreettis-metodologisena viitekehystenä käytetään Norman Faircloughin kehittämää kriittisen diskurssianalyysin viitekehystä. Aineisto koostuu Helsingin Sanomien ulkomaan toimituksen uutisista, jotka käsittelevät Ukrainan sodan tapahtumia elo- ja syyskuussa 2014. Aineisto analysoidaan käyttämällä M.A.K. Hallidayn systeemisen-funktionaalista kieli-teoriaa, jonka jälkeen aineistoa tulkitaan osana laajempaa sosiokulttuurista kontekstia. Lopuksi aineisto analysoidaan kriittisesti vallankäytön näkökulmasta.</p> <p>Analyysi osoittaa, että aineiston uutiset käsittelivät hallitsevasti Venäjän toimintaa. Aineistossa esiintyy erilaisia toimijoita varsin monipuolisesti. Merkittävimmän uutisissa ääneen pääsivät Ukraina ja Venäjä. Tekstien representaatiot muodostuvat enimmäkseen eri toimijoiden kommunikaatioprosessien kautta. Ukrainan sota representoidaan viiden eroavan diskurssin avulla, joita ovat asevoima-, diplomatia-, humaani-, oikeus- ja uhkadiskurssi. Vallankäytön näkökulmasta useat eri toimijat pyrkivät representoimaan samoja tapahtumia eri diskurssien avulla. Toimijat pyrkivät edistämään omia intressejään ja oikeuttamaan oman toimintansa osallistumalla representaatioiden muodostamiseen.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan päätellä, että sodan representaatiot muodostuvat lukuisista eri lähteistä. Ukrainan sota on kansainvälinen konflikti, jossa osapuolena toimivat Ukrainan ja separatistien lisäksi Venäjä, länsimaat, media, paikalliset ukrainalaiset ihmiset ja ei-valtiolliset organisaatiot. Perinteinen aseellinen voimankäyttö määrittää edelleen vahvasti sodan representointia, mutta esillä ovat merkittävästi diplomatia, talous, informaatio ja muut vallankäytön välineet. Valtiollisesta näkökulmasta asevoimien käyttö aiheuttaa merkittävimmät ristiriidat. Ihmiset tuomitsevat väkivallan, mutta kuvaamalla toimintaa abstraktisti ja demonisoimalla vastustajaa voidaan aseellinenkin voimankäyttö hyväksyä. Asevoimilla on edelleen merkittävä rooli sodassa, mutta informaationsodan voittaminen vaatii kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa vaikuttaminen tapahtuu entistä merkittävämmiin muilla keinoilla.</p>	
AVAINSANAT diskurssianalyysi, informaationsodankäynti, media, sota, uutiset	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SODANKÄYNNISTÄ JA MEDIASTA	6
2.1	SODANKÄYNNISTÄ	6
2.2	INFORMAATIOSODANKÄYNNISTÄ	11
2.3	SOTA JA MEDIA	14
2.4	JOURNALISTIT SODASSA	18
2.5	UKRAINAN SOTA	21
2.6	UKRAINAN SODAN INFORMAATIOLOTTUVUUS	26
2.7	YHTEENVETO	29
3	KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI	30
3.1	KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI	30
3.2	DISKURSSI, REPRESENTAATIO JA IDEOLOGIA	34
3.3	KIELI JA VALLANKÄYTTÖ	37
3.4	SYSTEEMIS-FUNKTIONAALINEN KIELITEORIA	38
3.5	AINEISTON VALINTA	43
3.6	TUTKIJAN POSITIO	44
3.7	KRIITTISEN DISKURSSIANALYYSIN KRITIIKKI	45
3.8	YHTEENVETO	46
4	ANALYYSI	50
4.1	UUTISTEKSTIT	50
4.1.1	Teemat	50
4.1.2	Toimijat	51
4.1.3	Toiminta	56
4.2	UKRAINAN SODAN DISKURSSIT	59
4.2.1	Asevoima	60
4.2.2	Diplomatia	61
4.2.3	Humaani	62
4.2.4	Oikeus	62
4.2.5	Uhka	64
4.3	VALTAKAMPPAILU UUTISTEKSTEISSÄ	64
4.3.1	Venäjä	65
4.3.2	Ukraina	69
4.3.3	Tavalliset ihmiset sodan keskellä	71
4.3.4	Separatistit	72
4.3.5	Länsimaat	73
5	YHTEENVETO JA POHDINTA	75
5.1	POHDINTA	76
5.2	JATKOTUTKIMUS	80
	LÄHTEET	81
	LIITTEET	

KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI UKRAINAN SODAN UUTISOIN- NISTA HELSINGIN SANOMISSA

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastelen informaationsodankäyntiä. Vuosi 2014 oli mielenkiintoinen juuri tämän ilmiön kannalta. Ukrainan tapahtumat herättivät keskustelua mediassa, ammattikunnassani ja tuttavapiirissäni. Nämä tapahtumat, joita sodaksikin voidaan kutsua, vaikuttivat meihin. Ne aiheuttivat reaktioita, tunnetta, puhetta ja pohdintaa. Televisio, sanomalehdet, verkkouutiset ja sosiaalinen media tuovat maailman tapahtumat lähes jokaisen tulkittaviksi. Voidaan ajatella, että sodankäynnissä on pohjimmiltaan kyse kamppailusta eli ristiriidoista eri toimijoiden välillä. Tässä kamppailussa informaatiota voidaan käyttää aseena yleisöä kohtaan. Sotaa käsittelevät uutiset eivät ole objektiivisia raportteja sodan tapahtumista. Ne muodostuvat useista eri lähteistä, jolloin ne voidaan ymmärtää merkittäväksi informaationsodankäynnin taistelukentäksi. Mitä useampi osapuoli osallistuu informaation tuottamiseen, sitä vääris-tyneempää ja muokatumpaa todellisuutta heijastava teksti on. Uutiset ovat representaatioita, jotka ovat vain huonoja kopioita alkuperäisestä todellisuudesta. Niillä on kuitenkin merkitystä ja valtaa, koska niiden kautta me yleisönä muodostamme kuvan tapahtumien todellisuudesta ja tulkitsemme sodan osapuolien toimintaa ja toiminnan oikeutusta.

Maanpuolustuskorkeakoulu (2014) on määritellyt tutkimuksen painopisteeksi ennen kaikkea tulevaisuuden uhkakuvat ja puolustusjärjestelmän kehittymisen. Informaatioulottuvuuden merkitys sodankäynnissä on kasvamassa informaatioteknologian ja yhteiskuntamme kehityksen myötä. Puolustusjärjestelmän tulee kehittyä osana tätä yhteiskuntarakenteiden murrosta, jossa lähes kaikki toiminta on avointa ja julkista. Kiinnostukseni on tutkia informaation ja sodankäynnin suhdetta.

Jami Virta (2008) kirjoittaa Maanpuolustuskorkeakoulun johtamisen laitoksen tutkimusohjeessa seuraavasti:

”Sotilasjohtamisen tutkimus muuttuu yhteiskunnan muutoksia ennakoiden. Viimeaikaisen kehityksen myötä informaatio- ja strategisen johtamisen tutkimus onkin ollut kasvavassa roolissa. Sotilasjohtamiseen liittyvää tutkimusta voidaan tehdä monesta eri näkökulmasta poikkitieteellisiä menetelmiä käyttäen. Johtamiselle taustoittavia tieteitä ovat ensikädessä yhteiskunta-, ihmis- ja hallintotieteet. Johtamisen tiedon kohde on kommunikaatio ja sen vaikuttavuus. Johtaminen tapahtuu aina toimintaympäristössä ja ymmärtämällä toimintaympäristöä paremmin voidaan johtaa paremmin.” (Virta 2008, 21–23.)

Johtamisen näkökulmasta tutkielmani tarkoitus on hahmottaa sodankäynnin informaatioympäristössä tapahtuvaa kommunikaatiota. Sotilaan näkökulmasta informaatioympäristön tunteminen luo pohjan mahdollisuudelle vaikuttaa ja ymmärtää omien tekojen vaikutusta. Kun ymmärrämme kuinka informaatioympäristössä muodostetaan sosiaalista todellisuutta, voimme myös kehittää omaa toimintaamme tähän ympäristöön sopivaksi. Sotilaana onkin oleellista ymmärtää kuinka sodankäyntiä representoidaan mediassa.

Sodankäynti voidaan ymmärtää suppeasti kineettisenä voimankäyttönä asevoimien välillä. Tässä tutkielmassa sodankäynti ymmärretään laajemmin. Sota ei ole ainoastaan väkivaltaista voimankäyttöä, vaan sotaa voidaan käydä esimerkiksi asettamalla talouspakotteita, käynnistämällä rauhanneuvotteluja, lamauttamalla sähköverkkoja tai toistamalla tiettyä viestiä mediassa. Sodan tavoitteisiin voidaan päästä käyttämällä eri vallankäytön resursseja, joista informaatio on yksi.

Absoluuttista totuutta sodasta ei voida saavuttaa. Sota on vahvasti kulttuurinen ja emotionaalinen tapahtuma, joka sisältää useita tulkinnan mahdollisuuksia. (Huhtinen 2009, 99.) Tunteiden merkitys yleisöön vaikuttamisessa on todettu jo Aristoteleen (1997) retoriikkaopissa. Puhuja voi säädellä kuulijakunnan tunnetta tarkoituksensa mukaan: joskus on tarpeen kiihottaa kansa raivoon ja sotaan, toisinaan taas on tarkoituksenmukaista rauhoittaa heidät harkitsemaan huolellisesti seuraamuksia. (Aristoteles, 1997) Media on täynnä representaatioita, joiden tarkoitus on vaikuttaa meihin. Vaikuttamisen taustalla ovat ideologiat ja intressit. Uutisia kirjoittaville journalistille tämä intressi voi olla esimerkiksi tiedon välittäminen yleisölle tai viihdyttäminen. Poliitikolle intressi voi olla oman poliittisen ideologiansa välittäminen tai

oman asemansa vahvistaminen. Sotaa käyvälle valtiolle tämä intressi voi olla vastustajan demonisointi tai oman toiminnan legitimointi muiden keinojen avulla. Median kautta eri toimijat voivat määritellä representaatioitamme eli ajatteluamme maailmasta. Näin voidaan puhua mielikuvavaikuttamisesta tai informaatiovaikuttamisesta. Sodankäynnin näkökulmasta informaatiota voidaan ajatella aseena, jolla vaikutetaan ihmismieleen.

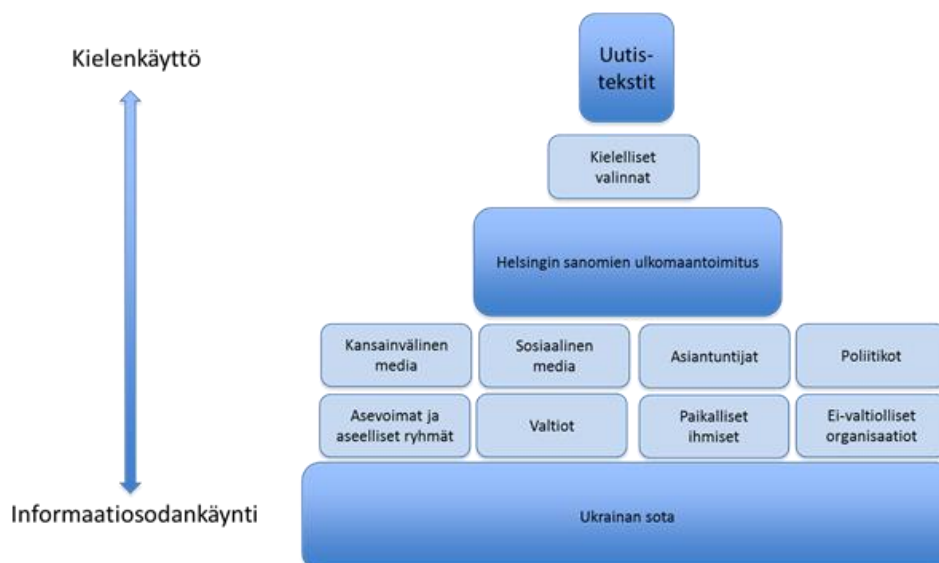
Ihmiset arvioivat kuulemansa uskottavuutta muun saamansa informaation valossa. Jos kaikki informaatio jostakin aiheesta on saatu vääristelevistä lähteistä, ihmiset voivat kietoutua väärin uskomusten kudelmaan. Tällöin informaatio, joka on ristiriidassa uskomuskudelman, voidaan hylätä epäuskottavana. (Glover 2010, 175.) Tämä Gloverin kuvaama uskomusloukku on informaatiotosodankäynnin keskiössä. Rajoittamalla, muokkaamalla, sensuroimalla informaatiota voidaan muodostaa uskomusloukkuja, jotka määrittelevät ihmisten ajattelua. Uskomuskudelman ovat mahdollisia, koska ihminen on taipuvainen puoltamaan omia ennakkokäsityksiään tukevaa informaatiota (Kahnemann, 2013). Voidaankin sanoa, että mielikuvat vahvistuvat helpommin kuin muuttuvat. Näitä loukkuja voidaan kuitenkin purkaa vapaan tiedonvälityksen, tutkimuksen ja kriittisen suhtautumisen avulla.

Sodan osapuolet edistämässä omia intressejään yhdistettynä vapaaseen tiedonvälitykseen ja moderniin mediateknologiaan muodostuu ongelma. Totuus on useiden representaatioiden yhdistelmä. Vaikka journalistit pyrkivätkin totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen, muodostaa informaation tiedostettu ja tiedostamaton vääristely rihmaston, josta selonteko on lähes mahdotonta. Näistä lähtökohdista tarkastelen Ukrainan sodan uutisointia Helsingin Sanomissa. Lähestyn ongelmaa kriittisen diskurssianalyysin teorian ja metodologian avulla. Informaatiotosodassa valtaa käytetään kommunikoimalla. Kielenkäyttö on kommunikaatiota, joka nousee tutkielmani keskiöön. Tarkastelemalla kielenkäyttöä voidaan selvittää yhteiskunnan valtarakenteita ja ymmärtää informaatiovaikuttamista.

Sotatieteelliseksi tämän tutkielman määrittelee tutkittavan ilmiön konteksti eli informaatiotosodankäynti ja Ukrainan sota. Konteksti sisältää kielenkäyttöä ympäröivän kulttuurisen, historiallisen ja sosiaalisen tilanteen ja käytänteet (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 35–36). Konteksti voidaan ymmärtää toimintaympäristönä, jossa todellisuus muodostuu. Kielenkäyttöä, lingvistiikkaa ja valtasuhteita analysoiva tutkimus voidaan ohjata yhteiskunnallisen tai strategian tutkimuksen pariin, mutta tässä tapauksessa tavoitteenani on selvittää informaatioympäristöä johtamisen, viestinnän ja informaatiotosodankäynnin näkökulmasta. Määrittely tapahtuu kontekstien valintojen kautta. Tutkielman sosiokulttuurisen kontekstin esittelen luvussa 2.

Valtosen (1998) mukaan diskurssianalyysiä voisi parhaiten kuvailla teoreettis-metodologiseksi viitekehyyksi, jonka avulla on mahdollista tutkia hyvinkin erilaisia kielen käyttöön liittyviä kysymyksiä. Diskurssianalyysi ei siis ole yhtenäinen tai vakiintunut tutkimusmenetelmä, vaan joukko kieltä, sen käyttöä ja yhteiskuntaa koskevia teoreettisia lähtöoletuksia, jotka väljästi ohjaavat tietyn suuntaisiin kysymysasetteluihin ja menetelmällisiin ratkaisuihin. Kun kyseessä on väljä teoreettis-metodinen viitekehys, kasvaa tutkijan omien rajoitusten, määritelmien ja metodisten ratkaisujen merkitys. (Valtonen 1998, 96–97.) Koivula (2005) esittää, että kansainvälisessä politiikassa median roolia voidaan tutkia kahdesta näkökulmasta. Liberaali näkökulma tulkitsee mediaa myönteisesti, demokratiaa ja vapautta edistäväksi. Kriittinen näkökulma tunnistaa eri toimijoiden kykyä ohjailta ja manipuloida mediaa omien päämääriensä edistämiseksi. (Koivula, 2005) Tätä kautta voidaan tarkastella myös diskurssianalyysin ja kriittisen diskurssianalyysin eroa. Kriittisessä diskurssianalyysissä analyysi ei pysähdy vain tulkitsemaan mediatekstejä, vaan tarkoituksena on suhtautua teksteihin kriittisesti ja tätä kautta paljastaa piilotettuja sisältöjä. Kriittisen diskurssianalyysin metodologiaa ja sen soveltamista tähän tutkielmaan esittelen luvussa 3.

Tutkielmani kantavana ajatuksena on, että kielenkäyttöä tutkimalla voidaan tutkia informaatiosodankäyntiä. Ukrainan sodan kontekstissa on useita toimijoita, jotka tuottavat representaatioita. Helsingin Sanomien ulkomaantoimitus valitsee, tulkitsee ja jalostaa näitä representaatioita. Toimituksen ja journalistien valintojen kautta Ukrainan sodan representaatiot materialisoituvat uutisteksteiksi. Kielenkäytön ja informaatiosodan suhde on kaksisuuntainen. Informaatiosota materialisoituu uutisteksteiksi kielenkäytön valintojen kautta ja samalla uutistekstit tuottavat sodan todellisuutta. Seuraavassa kuvassa esitän kuinka tämä ajatus muodostaa tutkielmani viitekehyyksen:

Kuva 1. Tutkielman viitekehys

Tutkimuskohteeni on informaatio- sodankäynti nykyaikaisessa ympäristössä. Ukrainan sotaa ajattelen tapauksena, joka heijastaa laajempaa sosiokulttuurista kontekstia. Helsingin Sanomien tuottamia uutistekstejä ajattelen ikkunanä, jonka kautta tätä laajempaa kontekstia voidaan tarkastella. Tutkielman analyysissä edetään yksityisestä kohti yleistä. Yksittäisten sanojen, lauseiden analyysin kautta siirrytään tulkitsemaan aineistossa esiintyviä representaatioita ja diskursseja. Lopulta päästään vallan ja vaikuttamisen viitekehukseen ja nämä representaatiot ja diskurssit kyseenalaistetaan kriittisen otteen avulla. Tutkielman analyysin esitän luvussa 4.

Tutkimuskysymykseni on: Miten Ukrainan sota representoitiin Helsingin Sanomien ulkomaan uutisissa elo- ja syyskuussa 2014? Tähän laajempaan kysymykseen vastaan seuraavien alakysymyksien avulla:

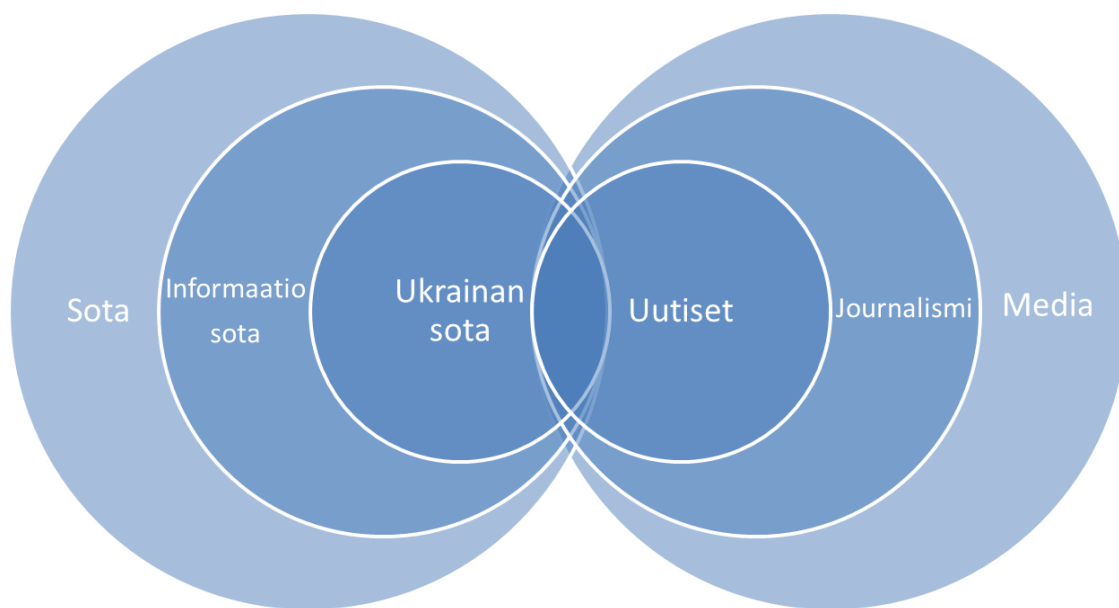
- Mitä teemoja teksteissä käsitellään?
- Mitä toimijoita teksteissä representoidaan?
- Mitkä toimijat saavat teksteissä aktiivisen puheäänensä?
- Mitä toimintaa teksteissä representoidaan?
- Miten representaatiot muodostuvat teksteissä?
- Miten vallankäyttö ilmenee tekstien representaatioissa?

Luvussa 5 vastaan tutkimuskysymyksiini ja pohdin sodankäyntiä informaatio- vaikuttamisen näkökulmasta.

2 SODANKÄYNNISTÄ JA MEDIASTA

Tässä luvussa esittelen tutkielman sosiokulttuurista kontekstia. Tarkoitukseni on hahmottaa mihin laajempaan kokonaisuuteen aineisto liittyy. Sosiokulttuurinen konteksti luo yhteyden tämän tutkielman ja laajemman ilmiön välille. Sen avulla voimme ymmärtää kielen ja maailman välistä suhdetta. Tätä ymmärrystä sosiokulttuurisesta kontekstista käytän välineenä tutkielman tulkitsevassa ja kriittisessä analyysivaiheessa.

Kuva 2. Tutkielman sosiokulttuurinen konteksti.

2.1 Sodankäynnistä

Koska kyse on sotatieteellisestä tutkimuksesta, on tärkeä määritellä mitä ymmärrän sodankäynnillä. Sodan kuva on muuttuva ja se rakentuu diskursiivisesti (Raitasalo, 2008). Tämä tarkoittaa, että sodasta on useita käsityksiä. Sodankäynnin kehitystä voidaan määritellä katsomalla historiaa ja pohtimalla mitkä asiat nousevat sodaksi määriteltävissä tapahtumissa merkittävään rooliin. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut tutkijoiden kuvauksia sodankäynnin paradigmasta suhteessa aikaan:

Aika	Esimerkki	Huhtinen ja Rantapelkonen (2008)	Kaldor (2011)	Siren (2013)
10000 e.a.a.	Peloponnesolais-sodat	primitiivinen	suhteellisen rajoittunut	kohdekeskeinen
1800	Napoleonin sodat	konventionaalinen	Vallankumouksellinen	
1900	ensimmäinen ja toinen maailmansota	moderni teollinen	Totaalinen	
	kylmä sota		Kuviteltu	vaikutuskeskeinen
	Persianlahden, Bosnian ja Kosovon sodat	verkostoitunut	Uudet sodat	
2000	terrorismin vastainen sota	”messy” sotkuinen		kokonaisvaltainen kriisinhallinta
				strateginen kommunikaatio

Taulukko 1. Sodankäynnin kuvauksia eri ajanjaksoilla

Länsimaisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat perustuvat pääsääntöisesti Carl von Clausewitzin ajatuksiin sodasta ja sodankäynnistä (Mälkki teoksessa Rekkedal 2013, Creveld 1991, Kaldor 2011). Clausewitzin (2005) mukaan sodankäynti on politiikan jatkamista toisin keinoin. Mary Kaldor (2011) kutsuu Clausewitziläistä tapaa ajatella sodankäyntiä klassiseksi ja vanhentuneeksi. Foucault (1986) mukaan politiikkaa on sodan jatkamista toisin keinoin. Ensisilmäyksellä Foucaultin tulkintaa voidaan pitää Clausewitzin vastaisena, mutta tarkemmin analysoituna hän yhtyy Clausewitzin ajatuksiin monilta osin. Foucaultin mukaan sota ja valta ovat käsitteitä, jotka ovat resistenttejä teoretisoinnille niiden muuttuvan luonteensa vuoksi. (Deacon, 2003) Creveld (1991) ja Kaldor (2011) esittävät, että nykyaikainen sodankäynti on kamppailua useiden osapuolien välillä äärimmäisen pirstaleisessa ja monimutkaisessa poliittisessa ympäristössä. (Nissen 2015, 19). Rekkedal (2013, 89) mukaan monet Clausewitzin kriitikot usein sortuvat Clausewitzin väärin- tai ylitulkintaan.

Kaldor (2013) esittää vanhan ja uuden sodankäynnin eroja siihen liittyvien toimijoiden, tavoitteiden, keinojen ja rahoituksen avulla:

	Vanhat sodat	Uudet sodat
Toimijat	Valtiolliset ja sotilaalliset joukot	Valtiolliset toimijat, ei-valtiolliset toimijat, sotilaalliset joukot (valtio tai liittouma), yksityiset turvallisuusyritykset, palkkasoturit, puolisotilaalliset joukot ja ideologiset ryhmät
Tavoitteet	Geopoliittiset intressit ja ideologia	Identiteetti (etninen, uskonnollinen, heimo)
Keinot	Kohtaamiset taisteluissa ja alueiden valtaaminen	Kohtaamiset ovat harvempia. Alueet vallataan poliittisten keinojen avulla kontrolloimalla populaatiota. Väkivaltaa käytetään myös siviilejä vastaan.
Rahoitus	valtiollinen ja keskitetty	hajautettu ja osallistujia useita

Taulukko 2. vanhojen ja uusien sotien eroavaisuuksia (Kaldor 2013).

Ajattelua nykyaikaisesta sodankäynnistä voidaan hahmottaa hybridisodankäynnin käsitteen avulla. Hybridisodankäynti on informaationsodankäynnin ja pääasiassa epätavanomaisen sodankäynnin menetelmien yhdistelmä strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi (Lalu & Puistola, 2015). Murray ja Mansoor (2012) esittävät, että hybridisodankäynti on ollut osa sodankäyntiä antiikin ajoista alkaen. Hybridisodankäyntiä sisältäviä kriisejä ei pidä tulkita ainutlaatuisiksi (Murray & Mansoor 2012, 2). Hybridisodankäynnin käsite ei rajaa ulkopuolelleen mitään aikaisempaa sotilaallisten, poliittisten tai taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen käytettyä vaikutustapaa. Keinovalikoiman laajentuminen ei tee sotilaallista voimankäyttöä vanhentuneeksi uhkamalliksi. (Lalu & Puistola, 2015) Hybridisodankäynnin käsite kuvaa hyvin sodankäynnin muutosta. Sodankäynnissä käytetään jatkuvasti uusia keinoja. Epätavanomaisista sodankäynnin keinoista tulee tavanomaisia ja epätavanomaisiksi keinoiksi kehitetään jatkuvasti jotakin aivan uutta. Hybridisodankäynnin käsite laajentaa käsitystä siitä, mitä voidaan tulkita sodaksi.

Huhtinen ja Rantapelkonen (2008, 60–63) esittävät, että yksi merkittävä huomio sodankäynnin muutoksessa on, että valtakeskeisyys on muuttunut pois valtiolta. Perinteistä strategista, lineaarista kommunikaatiota haasta rihmastomainen rakenne, joita esimerkiksi terroristiorganisaatiot käyttävät (Huhtinen & Rantapelkonen 2008, 60–63). Koivulan (2005) mukaan lisääntynyt julkisuus vaikuttaa valtioiden toimintaan monellakin tapaa. Päätöksenteko ja ratkaisut ovat läpinäkyviä, jolloin valtioiden paineet hyvien mediasuhteiden luomiseen kasvavat

(Koivula, 2005). Asevoimat ovat merkittävä instituutio sodankäynnin kannalta, mutta sen rinnalla muut vallankäytön välineet: energia, talous, diplomatia ja informaatio ovat nousseet uudelle tasolle. Nämä elementit ovat globaalissa maailmassa varsin keskinäisriippuvaisia, jolloin ne eivät ole täysin valtion hallittavissa.

Thompson (1995) jakaa vallankäytön neljään kategoriaan: taloudellinen, poliittinen, pakkovalta ja symbolinen valta (ks. Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 33). Taloudellinen valta perustuu rahaan tai materiaalisiin resursseihin ja se institutionalisoituu esimerkiksi pankkeihin tai kaupallisiin yrityksiin. Poliittinen valta perustuu auktoriteettiin ja se institutionalisoituu esimerkiksi liittoutumiin, valtioihin ja puolueisiin. Pakkovalta perustuu kineettiseen voimaan ja se institutionalisoituu asevoimiin ja poliisiin. Symbolinen valta perustuu informaatioon ja viestintään ja se institutionalisoituu mediaan, uskontoon ja opetuslaitoksiin. (Thompson 1995; Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 33.)

Vallankäyttöä sodankäynnissä voidaan havainnollistaa niin sanotun DIMEX-mallin avulla (Siren 2013, 249–272). DIMEX muodostuu sanoista *diplomacy, information, military, economic ja X=other*. DIMEX-malli näkyy venäläisessäkin sodankäynnin ajattelussa. Pynnöniemi ja Mashiri (2015) toteavat analyysissään, että vuonna 2014 julkaistun Sotilaspoliittisen doktriinin mukaan informaatiokamppailu määritellään osaksi asevoimien ja ei-sotilaallisten keinojen käyttöä konfliktissa. Konfliktitilanteissa yhdistyy asevoimien ja poliittisten, taloudellisten, informaatio- ja muiden ei-sotilaallisten toimien yhteen sovitettu käyttö yhdessä väestön protestimielialan hyödyntämisen ja erikoisjoukkojen käytön kanssa (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 24).

Käytän jatkossa tätä mallia havainnollistamaan vallankäyttöä eli vaikuttamista. Gramsci (1979) jakaa vallan repressiiviseen ja hegemoniseen valtaan. Repressiivisellä vallalla tarkoitetaan väkivaltaan tai sen uhkaan perustuvaa valtaa. Hegemoninen valta liittyy suostutteluun perustuvaa valtaa. (Gramsci 1979; Kunelius, Noppari & Reunanen 2009.) Sodankäynnin näkökulmasta valtaa voidaan käyttää viiden resurssin (DIMEX) näkökulmasta. Näitä resursseja voidaan käyttää hegemonisesti tai repressiivisesti. Vaikuttamisen asteikko voidaan jakaa suostuttelevaan, painostavaan ja pakottavaan. Suostuttelevaa vaikuttamista voidaan kuvata lempeäksi ja epäsuoraksi eli hegemoniseksi. Pakottavaa vaikuttamista voidaan kuvailla voimakkaaksi ja suoraksi eli repressiiviseksi. (Department of Defense 2009, 5.) Kenttäohjesäännön (2008, 76) mukaan mahdollisia painostuksen keinoja ovat muun muassa: diplomatian pakotekeinot, ulkomaankaupan vaikeuttaminen, talouselämän vaikeuttaminen, alueloukkaukset, in-

formaatiosodankäynnin ei-aseelliset keinot, joukkotuhoaseilla uhkaaminen, laittoman maahantulon aiheuttaminen, poikkeavien sotaharjoitusten toimeenpaneminen, aseellinen erikoisoperaatio sekä terrorismi. Valtaa ja vaikuttamista sodankäynnin kontekstissa olen hahmottanut seuraavaan taulukkoon mukaillen näitä ajatuksia vallasta ja vaikuttamisesta:

Valta	Resurs- sit/instituutiot	Suostuttelu	Painostaminen	Pakottaminen
Diplomatia Poliittinen	auktoriteetti / liittoumat, valtiot, puolueet, poliitikot	Neuvottelut, liittoutumiset, kansainväliset lähentymisso- pimukset	Protestimielialan korostaminen, poliittiset vaatimukset	keskusteluista ja tapaamisista pois sulkeminen
Informaatio Symboli- nen	viestintä / media, uskonto, opetuslaitokset	journalismi, elokuvat, urheilu, kulttuuri	Disinformaatio, propaganda, vakoi- lu	Tietoverkkojen sul- keminen, sananva- pauuden rajoittami- nen, sensuuri
Asevoima Pakkovalta	kineettinen voima / armeija, poliisi, aseelliset ryhmät	Asevoiman ylläpito ja kehittäminen	alueloukkaukset, poikkeavat sotahar- joitukset, voiman- näyttö	kohteiden tuhoami- nen, populaation siirtäminen tai tap- paminen
Talous	raha, energia, luonnonvarat / pankit, yritykset	kansainväliset kauppasopimukset	talouspakotteet, energian rajoittami- nen	tuontikiellot, kaup- pasaarto, energian katkaisu
X (Muut)	muut / ei-valtiolliset järjestöt, ihmisryhmittymät	ilmastosopimukset, ihmisoikeuksien noudattaminen	laittoman maahan- tulon aiheuttaminen	

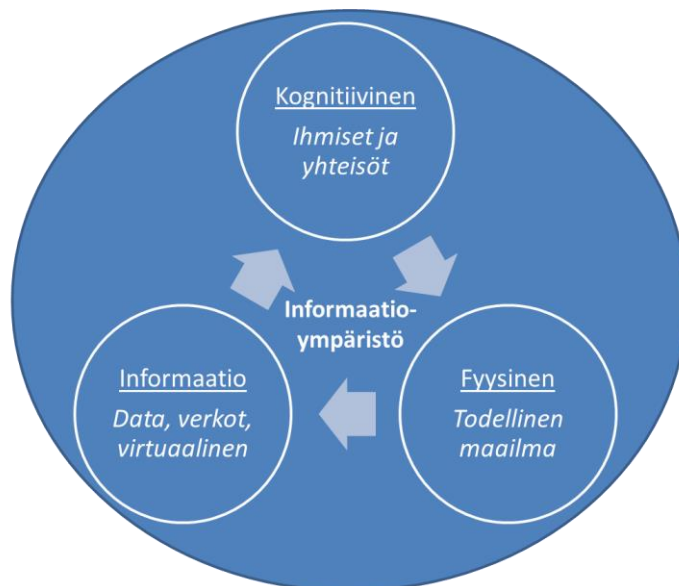
Taulukko 3. Vallankäyttö sodankäynnissä

Kun Clausewitzin (2005) määrittelee sodan taisteluksi kahden tai useamman osapuolen välillä. Torsti Sirén (2013) määrittelee sodan aggressiiviseksi tai tappamiseen pyrkiväksi mielentilaksi kahden tai useamman osapuolen välillä. Hänen mukaansa sodankäynnin taito sisältää ymmärryksen materiaalisista ja ideationaalisista mahdollisuuksista ja rajoituksista. Sodankäynnin taito vaatii tulevaisuuteen katsovaa ennakkoluulottomuutta, jotta voidaan saavuttaa poliittisten auktoriteettien asettamat päämäärät. (Sirén 2013, 278.) Tämä toinen tapa ajatella sodankäyntiä on laajempi. Sota ei ole ainoastaan kohtaamista fyysisessä todellisuudessa. Se voidaan ymmärtää mielentilana. Merkittävä ero kahden koulukunnan välillä on rajanveto sodan ja rauhan välillä. Jos sodankäynti on politiikan jatkamista toisin keinoin, voidaan raja tehdä politiikan ja sodankäynnin välille. Foucaultin (1986) ajatuksessa sota on jatkuva tila, jota toteutetaan erilaisin poliittisin keinoin. Kysymys on kuitenkin siitä, ajatellaanko sodan-

käyntiä klassisella tavalla asevoimakaskeisesti vai nähdäänkö asevoima vain yhtenä vallankäytön välineenä sodankäynnissä. Tässä tutkielmassa sodankäynti ymmärretään laajasti. Sota ei ole ainoastaan kineettisellä voimalla vaikuttamista, vaan sotaa voidaan käydä esimerkiksi asettamalla talouspakotteita, käynnistämällä rauhanneuvotteluja, sammuttamalla sähköverkoja, tai toistamalla tiettyä viestiä mediassa.

2.2 Informaatiosodankäynnistä

Kenttäohjesäännössä (2008) määritellään informaatiiosodankäynnin olevan yhteiskunnan päätöksentekoon, toimintakykyyn ja kansalaisten mielipiteisiin vaikuttamista ja vaikuttamiselta suojautumista informaatioympäristössä. Keinoina voidaan käyttää yhteiskunnallisia, poliittisia, viestinnällisiä, psykologisia, sosiaalisia, taloudellisia ja sotilaallisia resursseja (Kenttäohjesääntö 2008, 98). Länsimaisessa sotataidossa ja kulttuurissa voimankäyttö perustuu sanomiseen kun taas itämaista ajattelua kuvastaa sanomattomuus (Huhtinen 2005, 136). Tarkastelen seuraavaksi kuinka informaatioympäristössä vaikuttamista eli informaatiiosodankäyntiä voidaan ajatella.

Kuva 3. Informaatioympäristö (Department of Defense, 2012)

Department of Defensen (2012) mukaan informaatioympäristöllä ymmärretään ihmisten ja organisaatioiden muodostamasta yhteenliittymästä informaatiota käsittelevien järjestelmien välillä. Informaatioympäristö koostuu kolmesta ulottuvuudesta: kognitiivinen, informaatio ja fyysinen (Department of Defense 2012). Nissenin (2015) mukaan tämä kuvaus auttaa ymmärtämään informaatioympäristöä taistelutilana. Tässä tutkielmassa pyritään ymmärtämään ny-

kyäkaista informaatioympäristöä sodankäynnin näkökulmasta. Sodankäynnissä fyysisessä ulottuvuudessa, eli todellisessa maailmassa voidaan käyttää kineettistä voimaa. Informaatio-tekniologian, dataverkkojen avulla voidaan tämä kineettinen voimankäyttö esimerkiksi valokuvata tai kirjoittaa uutiseksi ja välittää yleisölle. Ihmisten kognitio liittyy sodankäyntiin informaatioympäristön tulkitsijana ja tuottajana.

Strateginen kommunikaatio on esimerkki siitä, kuinka informaatioympäristössä vaikuttamista voidaan jäsentää valtiollisesta näkökulmasta. Torsti Sirén (2013) määrittelee strategisen kommunikaation ennaltaehkäiseväksi sodan paradigmaksi, jonka avulla yhteisöt voivat välttää tulevaisuuden sodat ja aseelliset konfliktit (Sirén 2013, 8). Strategisen kommunikaation tarkoituksena on vakuuttaa kohdeyleisö viestin lähettäjän näkökulmista ja toiminnan oikeellisuudesta, ja näin voittaa puolelleen vastaanottajien ”mielet ja sydämet”. (Kotilainen 2014, 111). Strateginen kommunikaatio pitäisi ymmärtää jatkuvana narratiivina, joka vaikuttaa globaaliin yleisöön ja sisältää teemoja ja viestejä. Strategisen kommunikaation tarkoituksena on luoda hyväksyntää ja legitimaatiota. (Jantunen 2013, 129.)

Hirvelän ja Huhtisen (2012) mukaan strateginen kommunikaatio on länsimaisten asevoimien kehittämä käsite, jolla tarkoitetaan informaation vaihtamiseen liittyvän toiminnan organisoinnista niin, että se palvelee omia etuja. Asevoimien toiminta on aina merkitysten, uutisoinnin ja ylitulkintojen aluetta. Asevoimien näkökulmasta strategisella kommunikaatiolla pyritään sotilaallisen toiminnan aiheuttaman mediaspektaakkelin mahdollisuuden. Realismin näkökulmasta tämänkaltainen vaikuttaminen voidaan nähdä hyökkäyksenä toisen valtion identiteettiä vastaan. Sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta strategisella kommunikaatiolla rakennetaan totuudenmukainen ja houkutteleva malli toiminnasta ja viestitään siitä yleisölle. (Hirvelä & Huhtinen 2012, 9–17.)

Strategista kommunikaatiota voidaan pitää eräänlaisena kattokäsitteenä, joka sisältää monipuolista vaikuttamista mielikuviin ennalta määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti. Informaatioympäristössä tätä toteutetaan käytännössä lukuisilla erilaisilla välineillä: viestinnällä, julkisuusdiplomatialla, julkisuussuhteilla, tietojärjestelmäsodankäynnillä, psykologisilla operaatioilla, elektronisella sodankäynnillä, operaatioturvallisuudella, harhauttamisella, siviilisotilasyhteistyöllä, avainhenkilötapaamisilla ja fyysisellä vaikuttamisella. (Hirvelä & Huhtinen 2012, 16–17) Asevoimilla on oma roolinsa informaatiovaikuttamisessa muiden vallankäytön resurssien rinnalla. Niiden käyttö ei perustu yksiselitteisesti tietyn alueen valloittamiseen tai valtion oman alueen suojaamiseen valloitukselta. Keskeistä on saavuttaa asevoiman

avulla poliittista valtaa esimerkiksi lietsomalla pelkoa ja vihaa. Kyseessä on vastustajan havaintojen ja kokemuksen ohjaaminen. (Huhtinen 2005, 150.)

Jos strateginen kommunikaatio on länsimainen ajattelutapa, niin kuinka informaatioidankäyntiä ajatellaan Venäjällä? Pynnönniemen ja Mashirin (2015) analyysi Venäjän vuoden 2014 sotilasdoktriinista hahmottaa tätä ajattelua. Doktriinissa informaatioidankäynti ymmärretään laajasti osapuolten geopolittisena kilpailuna ja suppeasti osaksi taistelutoimien valmistelua ja niiden aikana tapahtuvaa toimintaa (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 35). Doktriini nostaa esiin informaatiovaikuttamisen keskeisyyden nykyaikaisessa sodankäynnissä (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 22). Doktriinin mukaan nykyaikaisille konflikteille on ominaista vaikuttaminen viholliseen koko sen alueen syvyydessä samanaikaisesti globaalissa informaatiotilassa ja fyysisessä ulottuvuudessa (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 24).

Venäläistä ajattelua informaatioidankäynnistä avaa lisäksi käsite refleksiivisestä kontrollista. Ahvenaisen ja Korhosen (2003) mukaan venäläisessä sotilaallisessa ajattelussa esiintyy termi refleksiivinen kontrolli. Refleksiivinen kontrolli tarkoittaa keinoja joiden avulla toinen osapuoli voidaan johdattaa valmistellun informaation avulla tekemään ennalta määritelty päätös (Thomas, 2004). Keinona käytetään monipuolista vastustajan tuntemista ja hänen toimiansa ennakkointia (Ahvenainen & Korhonen 2003). Bergerin (2010) mukaan Venäjällä refleksiivisen kontrollin teoriaa sovelletaan sotilaallisessa toiminnassa strategisella, operatiivisella ja taktisella tasolla, mutta myös sisä- ja ulkopoliittikan suunnittelussa, päätöksenteossa ja niiden toteuttamisessa. Refleksiiviseen kontrolliin liittyvinä salaaminen ja harhauttaminen tapahtuvat naamioinnilla, demonstratiivisilla toimilla, imitaatiolla ja disinformaatiolla. (Berger 2010, 17).

Strategisen kommunikaation ja refleksiivisen kontrollin käsitteet ovat ilmentymiä siitä, kuinka esimerkiksi valtiot tai liittoutumat pyrkivät kommunikoimaan edistääkseen omia intressejään. Teorioita vertaamalla voidaan havaita, että länsimainen informaatiovaikuttaminen (strateginen kommunikaatio) pyrkii totuudenmukaisuuteen, kun venäläinen (refleksiivinen kontrolli) sallii valehtelemisen.

2.3 Sota ja media

Miksi media on sodankäynnin kannalta merkittävä? Medialla on valta määritellä ilmiöiden ja asioiden näkyvyyttä ja merkityksiä (Seppänen & Väliaverron 2012, 186). Agenda setting -teorian lähtökohdaksi on, että media ei määrää sitä, mitä ihmiset ajattelevat. Sillä on kuitenkin suuri vaikutus siihen, mistä asioista ihmisillä ylipäätään on mielipiteitä (McCombs ja Shaw 1972). Media laatii agendan, mutta se ei ole yhteiskunnan toimijoista riippumaton (Seppänen & Väliaverron 2012, 186). Median agenda syntyy yleensä journalistien rutiinitietolähteistä, joita ovat instituutiot ja valtaa pitävät toimijat. Tiettyt asiat nostetaan etualalle ja toiset jätetään taka-alalle. (Kunelius 2003, 142–143). Kunelius, Noppari ja Pantti (2009, 21) esittävät, että mediavallan arvioimisen ja tutkimisen kannalta olennaisia ovat institutionalisoituneet suhteet ja käytännöt. Institutionalisoituneilla suhteilla ja käytännöillä voidaan ymmärtää esimerkiksi journalistien tapoja kirjoittaa sodankäynnistä. Ajatus vallasta institutionaalisesti kerääntyvänä potentiaalina korostaa sitä, että medialla on kaksi roolia. Ensinnäkin se on resurssi, jota hallitsemalla voidaan käyttää konkreettista valtaa ja toiseksi media on areena, jossa arvioidaan eri toimijoiden vallankäyttöä. (Kunelius ym. 2009, 21). Media voidaankin sodankäynnin näkökulmasta nähdä resurssina jota voidaan käyttää hyödyksi, mutta toisaalta vapaa media voi hyökätä vallankäyttäjää vastaan arvioidessaan sen toimintaa.

Hoskins ja O'Loughlin (2010, 3-19). esittävät, että sodankäynti on medioitunut. Fairclough (2003) kuvaa medioitumista seuraavalla tavalla: Medioituminen on seurausta teknologian kehityksestä ja varsinkin toiminta nykyaikaisissa yhteisöissä on medioitunutta. Kommunikaatio tapahtuu informaatioteknologian (painotuotanto, valokuvat, televisio ja internet) avulla, joka vähentää suoraa kommunikaatiota ”lähettäjän” ja ”vastaanottajan” välillä. (Fairclough 2003, 219). Chiara de Franco (2012, 33) esittää medialla olevan vallankäytöllinen asema konflikteissa ja sodissa, koska se vaikuttaa välillisesti sodan osapuolten päätöksentekoon. Sebastian Kaempf (2013) kirjoittaa sodankäynnin medioitumisesta muuttuvassa informaatioympäristössä seuraavasti: Uuden digitaalisen median nousu on muuttanut maailmanlaajuisesta mediamaisemasta. Tämä kehitys on muuttanut median multipolaarisen luonteen heteropolaariseen globaaliin mediamaisemaan. Mediamaisemaa ei kuvaa samankaltaisuus vaan erilaisuus. Sodankäynnin näkökulmasta tämä kehitys on tuonut uusia kanavia kenen tahansa vaikuttaa ja median hallinta on mahdotonta. Fyysisen ulottuvuuden rinnalla informaatioulottuvuuden merkitys on kasvanut. (Kaempf 2013).

Media voidaan nähdä kamppailuareenana, jossa sodankäynti oikeutetaan kansainvälisen yhteisön silmissä. Päätökset sodasta tehdään usein valtionhallinnon ja valtionjohdon toimesta, mutta kansainvälinen yhteisö vaatii sotilaallisen voiman käytöstä vahvat perustelut. Käydään siis kamppailua sodan legitimaatiosta eli oikeuttamisesta. Faircloughin (2003, 219) mukaan legitimaatio tarkoittaa laajasti levinnyttä hyväksyntää, joka sisältää selityksiä ja perusteluja siitä, miten asiat ovat ja miten asioita tehdään. Sodan oikeuttamiseen liittyy kielelliset valinnat. Esimerkiksi terrorismin vastaisen sodan tarinan muodostuksessa pääkohdat perustuivat diskursiiviselle muodostelmalle, jossa luotiin ”muut” eli ”pahat” vahvistamaan ”meidän” eli ”hyvien” identiteettiä. (Huhtinen & Rantapelkonen 2008, 38). Pahuuden olemassaololla legitimoitiin vastatoimet, eli hyökkäys terroristeja vastaan. Terrorismin vastainen sota on yksi osoitus siitä, kuinka kielenkäytön avulla toteutetaan vallankäyttöä.

Esimerkki ihmisten irrationaalisuudesta ja median vallasta määrittää ajatteluamme on Krista McQueeneyn (2014) artikkeli islamofobiasta. Hänen mukaansa ihmiset assosioivat terrorismiin sanoja ”itsemurhapommittaja”, ”Osama bin Laden”, ”9/11”, ”murha”, ”WTC”, ”Al-Qaeda” ja ”Islam”. Mediamaisema, jossa Arabit ja Muslimit esitetään vieraana tai toisena muokkaavat käsitystämme heistä yhtenä kategoriana ja yhdistävät tähän kategoriaan terrorismin. Sanaa terroristi käytettiin alun perin 1700-luvulla Ranskan vallankumouksen aikaan Jakobiineista, jotka vangitsivat Ranskan hallituksen vastustajia ilman oikeudenkäyntiä ja joista teloittivat giljotiinilla tuhansia. (McQueeney 2014). Tämä on yksi osoitus siitä, että kielellä on valta muokata merkityksiä ja kieli on jatkuvassa muutoksessa. Merkitykset ovat diskursiivisia muodostelmia ja media on merkittävässä roolissa näiden muodostelmien konstruoinnissa. Islamofobit pelkäävät muslimeja, koska he ovat vieraita ja heihin yhdistetään merkityksiä terrorismista (McQueeney 2014). Tämä pelko on aiheetonta ja sille ei ole rationaalista selitystä. Tästä pääsemmekin siihen, että ihminen ei ole täysin rationaalinen ja medialla on merkittävä valta merkitysten tuottajana.

Yhdysvalloissa Irakin sotaa edeltävä uutisointi suosi presidentti Bushin hallinnon perusteluja sodanvastaisten perustelujen sijaan. Uutiset keskittyivät enimmäkseen Irakin väitettyjen aseprojektien esittelyyn. Valtion virkamiesten lausuntoihin viitattiin muita lähteitä enemmän ja mahdollinen invaasio esitettiin myönteisenä vaihtoehtona. Yleisöltä estettiin näin mahdollisuus punnita tasa-arvoisesti sodan ja sodanvastaisten argumenttien välillä. (Hayes & Guardino, 2010). Marja Härmänmaa (2014) on tutkinut Irakin kriisin ja sodan representointia Italian mediassa 2002 syksystä vuoden 2003 kevääseen. Hän on käyttänyt menetelmänään kriittiseksi diskurssianalyysiksi luokiteltua Roger Fowlerin, Robert Hodgen ja Gunter Kressin kehittämää

kriittisen lingvistiikan teoriaa, joka pohjautuu M.A.K. Hallidayn systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan. Härmänmaa tarkastelee tekstin toimijoita (subjekti), toiminnan kohteita (objekti) ja toimintaa (verbi). Johtopäätöksinä hän esittää Italialaisen median kuvaavan Irakin tapahtumat ”kammottavaksi viihteeksi”. Toimittajat käyttivät pääasiallisena informaationlähteenä liittoutuneita, joka vaikutti tapaan raportoida tapahtumista. Uutiset kuvasivat pääasiassa haavoittumattomien ja viattomien liittolaisten tekoja sekä raportteja irakilaisten tappioista. Hänen mukaansa George Bushin demonisointi ja siviilien tuskan representointi voidaan tulkita sodanvastaisiksi lausunnoiksi, mutta toisaalta tämänkaltainen uutisointi voidaan ymmärtää viihteenä, joka vain myy paremmin.

Davor Marko (2013) käsittelee artikkelissaan pelon väärinkäyttöä median diskurssissa. Hänen mukaansa media käyttää kahta tekniikkaa: pelon kaupallistamista ja ”toiseuttamista”. Kaupallistaminen viittaa pelon massatuotantoon ja massahyväksyntään. Kaupallistamisen taustalla on ajatus siitä, että media on tehdas jota kontrolloi kapitalistinen eliitti. Toiseuttamisella tarkoitetaan, sitä kun mediatekstien kohteena on ulkopuolinen yksilö tai ryhmä ja heidät esitetään negatiivisesti. Tällöin luodaan eriarvoisuutta ihmisryhmien välille. Marko käyttää analyysinsä tapauksena Serbiaa 90-luvulla, jonka hallinnon kontrolloima media muutti Bosnian muslimeja syrjivän agendan kansan diskurssiksi. Lopuksi hän toteaa, että pelko ohjaa vahvasti ihmisten elämää ja pelko on jaettu tunne, joka leviää ihmisten välillä. Tämän vuoksi kontrolloimalla pelkoa voidaan kontrolloida ihmisiä. Toimimalla suojelijana ja tuottamalla turvallisuudentunnetta saavutetaan valtaa. (Marko, 2013)

Chiara de Franco (2012, 76–79) on vertaillut Kosovon ja Afganistanin konfliktien agendan muodostumista. Kosovon tapauksessa, jossa konfliktin kehitys on hidasta, medialla oli aikaa muodostaa näkökulmia ja kehittää oma diskurssinsa. Yhdysvaltojen hallitus ja CNN:n journalistit kertoivat erilaista tarinaa tapahtumista. Median nostaessa tapauksen jatkuvasti kansainväliselle agendalle, onnistui se kehystämään kriisin ja odotukset sotilaallisesta väliintulosta. Afganistanin tapauksessa, missä konflikti eskaloitui nopeasti syyskuun 11. Päivän iskuista, media tukeutui virallisiin narratiiveihin. Poliittisilla päättäjillä oli vahvempi kontrolli poliittisesta agendasta, joka johti ”Terrorismin vastaiseen sotaan.” ja sotilaalliseen interventioon. Tässä tapauksessa media ei tuottanut omaa tarinaansa, vaan yhdisti terrorismin vastaisesta sodasta käytyä julkista keskustelua, jossa käytiin kamppailua sodan oikeutuksesta. Kun jokin asia nousee median agendalle ylläpitävät sitä sekä media itse, että poliittiset päättäjät. Agenda muodostuu järjestelmässä. CNN ei puhunut ”sodasta”, ennen kuin Bush käytti termiä ensimmä-

mäisen kerran. Sanomalehdet uutisoivat ”sodasta” ennen Bushia. Järjestelmässä on lukuisia toimijoita, jotka vaikuttavat toinen toisiinsa. Chiara de Franco (2012, 76–79.)

Jukka Jouhki (2015) on analysoinut Helsingin Sanomien pääkirjoituksia vuodelta 2014 ja selvittänyt millaista kuvaa ne rakentavat länsimaista. Hän on pohtinut myös, millä tavalla Ukrainan kriisi ja Venäjän osallisuus ovat osaltaan vahvistaneet näkemystä länsimaista. Hänen mukaansa länsimaat ovat median, sanavalintojen ja pienten arkipäiväisten käytäntöjen avulla ylläpidetty kuvitteellinen yhteisö. Ukrainan kriisin käsittely pääkirjoituksissa luo osaltaan pohjaa tämän kuvitteellisen yhteisön uskolle. Länsimaat esitetään luonnollisena ja yhtenäisenä kokonaisuutena vaikka ne ovatkin maantieteellisesti ja poliittisesti epäyhtenäisiä. (Jouhki, 2015)

Jarkko Kangas, Markus Ojala ja Mervi Pantti (2015) ovat tutkineet millaisia merkityksiä Ukrainan kriisistä suomalaisen valtavirtamedian kuvasto rakentaa. Heidän mukaansa analyysi nostaa esiin kaksi hallitsevaa tulkintakehystä: Poliittisen- ja humanin kehysten. Poliittisessa kehyksessä kriisi määritellään poliittiseksi ongelmaksi, jonka ratkaisu on poliittisten prosessien varassa. Humanisissa kehyksessä lukijaa puhutellaan empaattisena myötäeläjänä, joka samaistuu ukrainalaisten ahdinkoon. Aseellisen konfliktin kehys oli kuvaston kolmanneksi yleisin. Neljänneksi yleisin oli Ukrainan kansalaisten toimintaan keskittyvä kansalaisaktiivisuuden kehys. Presidentti Putin esitettiin syytettynä, vahvana johtajana, Ukrainan arkkihollisena ja poliittisen kamppailun voittajana. Putin asemoitiin lännen ja Ukrainan vastapuoleksi. (Kangas, Ojala & Pantti 2015)

Keck ja Tiezzi (2015) ovat tutkineet kiinalaisen Xinhua-uutistoimiston Ukrainan kriisin käsittelyä. Heidän mukaansa Xinhuan uutisraportit, mielipidekirjoitukset ja analyysit olivat räikeän Venäjä-myönteisiä ja länsivastaisia. Länttä syytettiin ongelmien muodostajaksi ja Krimin liittäminen Venäjään esitettiin luonnollisena ja tarvittavana vastatoimena. Xinhua korosti myös Kiinan osallisuutta rauhantekijänä, kun taas kansainvälisen yhteisön näkökulma on erilainen. (Keck ja Tiezzi 2015). Han Jiang (2015) on analysoinut kriittisen diskurssianalyysin keinoin New York Timesin, Washington Postin ja Xinhuan uutistoimiston representaatioita Krimin liittämistä Venäjään. Hänen mukaansa näiden kolmen välillä on nähtävissä ideologisia eroja tapahtumien raportoinnissa. New York Times painottaa kriisin rauhanomaista ratkaisua paikallisten ihmisten vuoksi. Washington Post asettuu Venäjä-vastaiseksi ja esittää Krimin liittämisen laittomana tapahtumana, jota Venäjä hallitsee. Sen mukaan kriisin ratkaisuna toimivat

Yhdysvaltojen talouspakotteet. Xinhua asettuu implisiittisesti Venäjä-myönteiseksi. (Jiang 2015).

2.4 Journalistit sodassa

Vaikka sosiaalisen median merkitys perinteisen median rinnalla on kasvanut, pidetään perinteistä mediaa edelleen luotettavampana. TNS Gallup Oy:n (2016) tekemän tutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret pitävät televisiota ja painettuja sanomalehtiä luotettavimpina medioina. Cynthia Banham (2013) kirjoittaa sodan legitimoinnista modernissa mediaympäristössä seuraavasti: Kansalaisjournalismin nousu ja perinteisen journalismin lasku heikentää liberaalien demokratioiden vastuurakenteita etenkin sodan aikana. Ensinnäkin on vaarallista olettaa, että kansalaisjournalismilla kyetään täyttämään perinteisen median jättämä tyhjiö. Toiseksi kansalaisjournalismi ei ole tasa-arvoista, koska autoritäärisetkin valtiot voivat käyttää sitä oman valtansa juurruttamiseen. Tämä korostuu etenkin sodassa, kun liberaalit demokratiat joutuvat rakentamaan ja ylläpitämään kansan tuen sodankäyntiin. (Banham 2013). Tämän perusteella voidaan esittää, että perinteisellä medialla on edelleen merkittävä rooli yhteiskunnassa. Sen tehtävänä on toimia liberaalin demokratian sodankäynnin välineenä. Journalismin tehtäväksi sodassa voidaan katsoa eri toimijoiden valtakamppailun tasapainottajana. Journalismi on eräänlainen järjen ääni ja rationaalinen toimija varsin irrationaalisessa toimintaympäristössä, jossa sodan osapuolien ideologiat kohtaavat.

Pietiläisen (2009) mukaan suomalaislehdet kuvasivat vuoden 2008 Georgian sotaan varsin yksipuolisesti, mutta vähemmän ideologisesti kuin venäläis- ja virolaislehdet. Virolainen media asettui selkeämmin Georgian puolelle ja Venäläinen media kaunisteli Venäjän roolia. (Pietiläinen 2009). Julkisen sanan neuvoston laatimien journalistin ohjeiden (2013) mukaan journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen. (Julkisen sanan neuvosto 2013). Yleisöllä on oikeus saada tietää mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Sodassa on kyse valtakamppailusta, jossa eri toimijat pyrkivät edistämään omia intressejään. Journalisteilla on tärkeä ja haastava tehtävä pyrkiä totuudenmukaisuuteen tässä kaaosmaisessa informaatioympäristössä. Suomalaiset toimittajat kokevat kuitenkin kokevat, että he eivät ole alttiita eri toimijoiden vaikuttamiselle:

”Suomalaiset toimittajat kokevat, että erilaiset ulkopuoliset tahot ja instituutiot eivät pääse vaikuttamaan heidän toimintaansa vahvasti. Sen sijaan jonkin ver-

ran vaikutusta koetaan olevan muilla mediakilpailijoilla ja yleisöllä. Suurimmat muutokset ammattitoimittajien työhön ovat viimeisen viiden vuoden aikana tuoneet sosiaalisen median ja tekniikan kehitys sekä käyttäjien tuottamien sisältöjen mukaantulo uutistyyliin.” (Pöytäri, Väliaverron & Ahva 2014).

Uutistekstejä lukiessa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, missä toimittaja fyysisesti on kirjoittaessa juttua. Sillä on merkitystä, kirjoittaako toimittaja jutun kriisialueella, ulkomailla vai kotimaassaan. Suomessa ulkomaiden asioista kirjoitetaan eri tavalla, kuin paikan päällä. Paikan päällä toimittaja kertoo enemmän omista kokemuksistaan. Tekstien sävyyn vaikuttaa, mitä toimittaja on kokenut. Jos toimittaja esimerkiksi herää yöllä pommitusten ääniin, voi hän seuraavana päivänä kirjoittaa, että tapahtumat paikan päällä ovat vaarallisia. (J. Niemeläinen, henkilökohtainen tiedonanto 20.11.2014.)

Helsingin Sanomien toimittaja Jussi Niemeläinen on kirjoittanut uutisia Ukrainan tapahtumista kotimaassaan Suomessa, kirjeenvaihtajana Moskovassa sekä Ukrainassa. J. Niemeläisen (henkilökohtainen tiedonanto 20.11.2014) mukaan Kotimaassa ja Moskovassa uutiset kirjoitetaan pitkälti ulkopuolisten tietojen ja uutistoimistojen varassa. Kriisialueella toimittajat majoittuvat yleensä samoissa hoteleissa ja heidän liikkeitä kontrolloidaan turvallisuuden vuoksi. Kaikille alueille ei ole turvallista mennä. Ukrainan Donetskissa, kuten muillakin kriisialueilla käytetään fikseireitä ja autonkuljettajia, jotka tukevat ja ohjaavat ulkomaantoimittajia kriisialueilla. Toimittajat eivät voi toimia kriisialueilla täysin itsenäisesti. Fikserit ovat usein paikallisia toimittajia, jotka järjestävät käytännön asioita ulkomaantoimittajille. He vievät toimittajia haluamiinsa paikkoihin tekemään uutisia, järjestävät haastatteluja, toimivat tulkkina. Niemeläisen arvion mukaan sodan osapuolet eivät manipuloi fikseireitä Donetskissa ohjailemaan toimittajia kirjoittamaan tietyn tahon intressien mukaisesti vielä. Fikserit voivat viedä toimittajia paikkoihin, jotka tukevat heidän omia tai jonkin ulkopuoliset osapuolen tahtomia näkemyksiä, mikäli toimittaja ei tiedä tai halua tehdä juttua jostain tietystä asiasta. (J. Niemeläinen, henkilökohtainen tiedonanto 20.11.2014.)

J. Niemeläisen (henkilökohtainen tiedonanto 20.11.2014) mukaan täytyy huomioida, että toimittajakin ovat yksilöitä. Juttujen tyyppi määrittyy hyvin pitkälti toimittajan omien näkemysten mukaan. Osa toimittajista haluaa laskea panssarivaunuja ja osa aistia paikallisten mielipideympäristöä, joka vaikuttaa uutistuotantoon. Kaikki toimittajat eivät kovinkaan tarkkaan mieti, millaisia ilmauksia he asioista käyttävät. Ilmaukset tulevat ikään kuin alitajunnasta. Jos alueella puhutaan ”tulitauosta”, käyttää toimittaja tätä termiä esimerkiksi ”aselevon”

sijaan. Vallitseva mielipideilmapiiri vaikuttaa myös toimittajien kirjoittamiseen. Ukraina nähdään lännessä uhrina, jolloin Ukrainasta negatiivisesti kirjoittamalla toimittaja voi leimautua länsivastaiseksi, eli puolueelliseksi.

Meilläkin seurattut uutiset toistavat tai käyttävät tietolähteinään kansainvälisiä tietotoimistoja ja päätyvät symbioottiseen suhteeseen vaikutusvaltiasten tietolähteiden kanssa taloudellisen pakon, mutta myös molemminpuolisen kiinnostuksen vuoksi. Ei voida olettaa, että uutistoi- mistot tuottavat totuutta edes silloin, kun saman uutiset toistaa Reuters tai AFP. Uutiset tehdään kiireessä ja yhä enemmän myös reaaliaikaisesti. (Kujala 2012, 156). Kansainvälinen media voidaan ymmärtää sodan osapuolena. Kansainväliselle medialle sodan muut osapuolet tarjoilevat itseään uhrina ja vastapuolta hyökkääjänä. Kansainvälinen media on yksi konfliktin areenoista. Kyse on siitä, kuka johdattelee ja ketä. Lähi-idässä Israelin propagandakoneisto luo kansainvälisen median agenda. Israelilla on siten hegemonia mediassa. (Kujala 2012, 171.)

Sota tapahtuu reaaliaikaisesti valtavirtamedian, verkkoviestinnän ja sosiaalisen median välityksellä. Eri osapuolet kilpailevat rajusti uutisista. Sota on täynnä tarinoita, ja niistä pitää saada nopeasti räväköitä otsikoita, jotta menestyy uutiskilpailussa. (Korpiola 2011, 14.) Viestintäteknologian kehitys tuottaa mediasodan, jossa mediaorganisaatioiden vaikutus vähenee. Kriisissä eletään kansalaisvaikuttamisen ja painostuksen aikaa, joka luo uudenlaisia areenoita, jossa journalistit voidaan ohittaa tai luoda aggressiivisia vastatoimia journalistien työn kyseenalaistamiseksi. Propaganda on edelleen voimissaan ja visuaalisella kuvakulttuurilla on suurta emotionaalista vaikutusvaltaa, jota voidaan hyödyntää mediasodassa. Totuudenmukainen tiedonvälitys, yhteiskunnan kriittinen tarkastelu ja sananvapauden edistäminen joutuu koetukselle sodassa. (Kujala 2012, 205–206.) Mediakentän keskeiset muutokset ovat: kanavi- en, sisältöjen ja yleisöjen rajan liudentuminen, paikallisista kriiseistä tulee kansainvälisiä, kaupalliset paineet, medioiden levittäytyminen, sosiaalisten suhteiden mediavälitteisyys, sosi- aalisen median mahdollistama kansalaisjournalismi ja mediakontrollin mahdottomuus. (Kor- piola 2011, 18.)

Tarinoiden kulutus ja vastaanotto ovat kiinnostaneet konfliktin osapuolia ideologisista syistä. Journalistin käsitys ammatti-identiteetin kyvystä suojata kaikelta mahdolliselta pahalta ja pai- nostukselta kaipaa tarkennusta. Kyseessä on hybridinen identiteetti, jolla journalisti identifioi- tuu tilanteen mukaan israelilaisten ja palestiinalaisten viesteille. (Kujala 2012, 206.) Perinteinen eurooppalainen uutisjournalismi keskittyy yleensä kansainväliseen politiikkaan, talouteen

ja kriiseihin. Kansalaisten kokemukset jäävät uutisoinnissa vähemmälle. Kielteisillä ja voimakkailla ilmaisuilla voidaan mitätönkin tapahtuma saada näyttämään uutiselta ja uhkakuvalta. (Kujala 2012, 223.) Yleisökilpailuun kytkeytyy sensaatiohakuisuuden kasvu myös journalistien mielestä. Kilpailupaineista johtuen media sortuu usein helppoon journalismiin, jossa sensaatiot houkuttelevat yleisöjä. (esim. Kantola & Vesa 2011, Pietilä 2007 teoksessa Pöytäri, ym. 2014, 31.)

Kriisit tuottavat yhteisöllisyyttä median kautta. Sodan tai muun laajasti yhteiskuntaa järkyttävän tapahtuman yhteydessä voidaan joukkoviestinnällä palauttaa nopeasti usko järjestelmän toimintaan ja luoda vakautta yhteiskuntaan. (Korpiola 2011, 61.) Vaikka mediat muuttuvat, uutisten teossa on edelleen kysymys samoista perusasioista. Uutisjutun neljä avainasiaa on: mitä, kuka, missä ja milloin? Toimittajat kaipaavat faktoja nopeasti. Jokainen toimittaja hakee huomiota herättävää otsikkoa kriisiuutisiin, koska he haluavat, että juttua luetaan. (Korpiola 2011, 66.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että toimittajat ovat yksilöitä, joilla on omat kiinnostuksen aiheensa ja tavat kirjoittaa uutisjuttuja. Uutistekstiin vaikuttaa, kirjoittaako toimittaja juttua Suomessa, Venäjällä tai Ukrainassa. Uutisia tehdään usein kiireellä. Uutiset ovat yhdistelmä erilaisia lähteitä. Kansainväliset uutistoimistot ovat merkittävässä roolissa representaatioiden välittäjinä. Sotauutiset, kriisit ja katastrofit herättävät mielenkiintoa ihmisissä, jolloin ne ovat merkittäviä areenoita vaikuttaa.

2.5 Ukrainan sota

Esittelen aluksi Ukrainan sodan tapahtumien kulkua vuosilta 2013 – 2015. Tämä luo kokonaiskuvan tapahtumista ja mahdollistaa aineiston yhdistämisen osaksi laajempaa kontekstia.

Kuukausi	Tapahtumat (Ericson & Zeager 2015).	Tapahtumat (Niemeläinen & Hiiro HS VIIKKO 7/2016 A 22)
marraskuu 2013		Maidan-aukion mielenosoitukset
helmikuu 2014	Presidentti Yanukovich pakenee Ukrainasta. Krimillä hallitusrakennuksien valtauksia.	Verilöyly Maidan-aukiolla
maaliskuu 2014	Krimin aneksaatio Venäjään. Ensimmäiset Yhdysvaltojen, EU:n ja Kanadan pakotteet.	Asemiesten valvoma kansanäänestys Krimin liittämisestä Venäjään.
Huhtikuu 2014	Donetskin ja Luhanskin hallitukset vallattu	Venäjän-mieliset separatistit valtaavat hallintorakennuksia Donetskin, Luhanskin ja Harkovan maakunnissa Itä-Ukrainassa. Ukraina aloittaa sotilasoperaation kapinallisia vastaan.
toukokuu 2014	Donetskin ja Luhanskin kansanäänestykset, julistautuvat itsenäiseksi. Ukrainan presidentinvaalit.	Kriisi ajautuu sodaksi, jossa Venäjä tukee kapinallisia monin tavoin.
kesäkuu 2014	Kapinalliset valtaavat alueita Itä-Ukrainassa	Ukraina allekirjoittaa lähentymissopimuksen EU:n kanssa
heinäkuu 2014	Malaysian Airlinesin matkustajakone tuhoutuu	Malaysian Airlinesin matkustajakone ammutaan alas Itä-Ukrainassa
heinä-elokuu 2014	Yhdysvallat ja EU laajentavat pakotteita. Sveitsi, Japani liittyvät. Ukraina pyrkii valtaamaan Donbassin takaisin	Venäjä vastaa EU:n pakotteisiin kieltämällä elintarvikkeiden tuonnin EU:sta, Yhdysvalloista, Kanadasta, Australiasta ja Norjasta.
elokuu 2014	Ukrainan asevoimat saartaa Donetskin ja Luhanskin. Venäjän sotilaallinen liikehdintä alkaa. Venäjän avustuskuljetukset.	Maailman seurattessa hitaasti etenevää avustussaattuetta, Venäjä alkaa siirtää joukkoja ja sotakalustoa Ukrainan rajan yli. Venäjä ilmoittaa lähettävänsä avustussaattueen Itä-Ukrainaan.
elo-syyskuu 2014	Ukrainan asevoimat tappiollisia Itä-Ukrainassa	
syyskuu 2014	Minskin aseleposopimus	Minskin sopimus
lokakuu 2014	Parlamenttivaalit	
syys-joulukuu 2014	Taistelut jatkuvat, kapinallisten alue laajenee	
tammikuu 2015	Kapinalliset kieltävät tulitauon ja aloittavat hyökkäyksen	
helmikuu 2015	Minskin toinen aseleposopimus. Kapinalliset valtaavat Debaltsevan.	Uusi tulitauko
toukokuu 2015		Venäjä kiistää yhä järjestelmällisesti osallisuutensa.
heinäkuu 2015		Hollantilaisen tutkijaryhmän mukaan malesialaisen matkustajakoneen pudottivat Itä-Ukrainassa Venäjän-mieliset separatistit.

Taulukko 4. Ukrainan sodan tapahtumat marraskuu 2013 – heinäkuu 2015.

Tutkielmani aineisto sijoittuu aikajaksolle elokuu 2014–syyskuu 2014. Taulukosta 4. voimme tulkita, että tuolla aikajaksolla merkittäviä tapahtumia olivat Ukrainan asevoimien sotilaallinen operaatio Donetskin ja Luhanskin alueella, Venäjän sotilaallinen liikehdintä ja avustuskuljetukset sekä Minskin ensimmäinen aseleposopimus. Aikajakso on sotilaallisesta näkökulmasta mielenkiintoinen, koska silloin on katsottu Venäjän sotilaallisen liikehdinnän alkaneen ja Ukrainan asevoimien operaation kääntyneen tappiolliseksi.

Seuraavaksi esittelen tulkintoja Ukrainan sodasta. Tulkinnoista on hahmotettavissa kaksi näkökulmaa: venäläinen ja länsimainen.

Mihalin (2014) mukaan Ukrainan kriisi voidaan tulkita saaneen alkunsa 21. marraskuuta 2013, kun presidentti Viktor Janukovyč ilmoitti EU:n kauppasopimuksen peruuntumisesta. Tästä seurasi hallituksenvastaisia mielenosoituksia, joihin hallitus vastasi väkivaltaisesti. Helmikuussa 2014 mielenosoittajat saivat tahtonsa läpi ja Ukrainassa tapahtui vallanvaihto. (Mihali, 2014.) Venäjän taloudellista vallankäyttöä Ukrainassa tutkineet Gonchar, Chubyk ja Ishchuk (2014) esittävät, että Venäjän osallisuudesta kriisin kehittymiseen voidaan katsoa alkavan 14. Elokuuta 2013, kun Venäjä aloitti Ukrainan viennin syrjinnän aiheuttaen taloudellista vahinkoa.

Helmikuussa 2014 tapahtuneen vallanvaihdon jälkeen Venäjä miehitti Krimin niemimaan ja liitti sen itseensä (Rácz, 2015). Helmikuun lopulla aseistetut tuntemattomat sotilaat ottivat hallintorakennuksia haltuunsa Krimillä. Venäjä otti haltuunsa Krimin niemimaan ampumatta laukaustakaan. 5. Maaliskuuta Krimin parlamentti äänesti liittyvänsä Venäjään. Ukraina, Yhdysvallat ja EU ei hyväksynyt liitosta, josta seurasi länsimaiden asettamat talouspakotteet Venäjää vastaan. (Mihali 2014.)

Huhtikuussa 2014 Itä-Ukrainassa puhkesi separatistisia mellakoita, jotka noudattivat Krimillä käytettyä toimintamallia. Näitä toimia säesti voimakas ja hyvin koordinoitu kampanjointi niin diplomatian, talouden kuin tiedotusvälineiden keinoin sekä Ukrainassa että ulkomailla. Lisäksi Venäjä lisäsi painetta siirtämällä sotilasjoukkojaan Ukrainan vastaiselle rajalle. (Rácz, 2015.) Vuonna 2014 Venäjä käynnisti sotilaallisen operaation ja kiihdytti energiakomponentin käyttöä sodankäynnissään. Nämä tapahtumat ovat selviä merkkejä siitä, kuinka Venäjä käyttää muiden keinojen rinnalla energiaa (kaasutoimituksia) saavuttaakseen geopoliittisia tavoitteita. (Gonchar ym. 2014.)

Ericson ja Zeager (2015) esittävät, että heinä-elokuun tapahtumat 2014 osoittavat, että Ukrainan toiminta voi muuttaa muiden osapuolien käyttäytymistä. Ukrainan sotilaallinen menestys näiden kuukausien aikana kyseenalaisti ”jäätynen konfliktin” mahdollisuutta. Tämä uhkasi Venäjän geopoliittisia tavoitteita jättää Ukraina rikkonaiseksi. Syyskuun alussa kävi selväksi, että Venäjä jatkoi hyökkäävän politiikan avulla tukemalla separatisteja estääkseen niiden sotilaallisen tappion. Ukrainan sotilaallinen menestys kääntyi tappioksi, jolloin Ukrainan näkökulmasta ”jäätynyt konflikti” onkin sille paras vaihtoehto. (Ericson & Zeager 2015.) Yekelchyn (2015) mukaan taistelut Itä-Ukrainan Donetskissa ja Luhanskissa sisältävät piirteitä sekä peitellystä ulkopuolisesta väliintulosta, että sisäisestä kansalaiskonfliktista. Syyt ovat sekä maan sisäiset, että ulkoiset, vaikka ne ovatkin vahvasti toisiinsa kytkeytyneenä (Yekelchik 2015, 30).

Waden mukaan (2015) lännessä vallitseva tulkinta on, että Venäjä tai presidentti Putin aloitti Ukrainan kriisin ja kontrolloi Ukrainan asevoimia vastaan taistelevia kapinallisia. Länsimaisessa mediassa (The Financial Times, The New York Times) kriisi on nimetty ”Herra Putinin sodaksi” ja kuvattu ”Putinin seuraavia aggressiivisia toimia”. Venäläiset johtajat ovat neuvostoliiton hajoamisen jälkeen toistuvasti sanoneet, että he pyrkivät estämään kilpailevan suurvallan liittää Venäjän naapurivaltioita sotilaalliseen liittoutumaan. Naapurivaltioiden sotilaallinen liittoutuminen nähdään uhkana. Venäläiset johtajat näkevät, että Nato pyrkii luomaan Venäjästä yhteisen vihollisen, jotta sen hajanaiset liittolaiset kokisivat yhtenäisyyttä Yhdysvaltojen johdon alla. Puhe Venäjästä kansainvälisenä uhkana vahvistaa länsimaista maailmanjärjestystä. Lännessä kriisin käännekohtana pidetään Krimin sotilaallista miehittämistä 27. helmikuuta. Toisaalta käännekohtana voidaan pitää 23. Helmikuuta, kun Ukrainan parlamentti alkoi ajaa venäjän kielen oikeudellisen aseman peruuttamista Ukrainassa. Hallitus pyrki lisäksi estämään pääsyn Venäjän mediaan. Tätä voidaan pitää rikkomuksena venäjänkielistä vähemmistöä kohtaan. Vaikka lakiesitystä ei hyväksytty, hallituksen toimet lähettivät selkeän viestin epäsuvaitsevasta asenteesta venäjänkielistä vähemmistöä kohtaan. Tämä käynnisti uuden hallituksen vastaisuuden Ukrainan itäisillä alueilla. (Wade 2015.)

Mearsheimerin (2014) mukaan lännessä Ukrainan kriisistä syytetään Venäjää. Yhdysvallat ja sen Eurooppalaiset liittolaiset jakavat kriisistä suurimman vastuun. Ukrainan kriisi on seurausta Naton ja EU:n laajentumisella, jota Venäjä on vastustanut (Mearsheimer 2014.) Thomas Hobbes esittää vallan pelon olevan sotien perimmäinen syy ja lähtökohta. Peloponnesolaissoidan todellinen syy oli Hobbesin mukaan ateenalaisten vallan kasvun aiheuttama pelko spartalaisten keskuudessa. (ks. Glover 2010, 175). Hobbesilainen pelon loukku voi selittää myös

Ukrainan sodan syytä. Tulkinnan voi tehdä seuraavalla tavalla: Lännen (EU, Yhdysvallat) vallan kasvun (EU:n ja Naton laajentuminen) aiheuttama pelko venäläisissä aiheutti sodan. Venäjän vallan kasvu (Krimin tapahtumat ja separatistien tukeminen) aiheuttama pelko lännessä jatkavat sotaa. Lännen vallan kasvun (asevoiman lisääminen Euroopassa ja talouspakotteet) aiheuttama pelko venäläisissä jatkavat sotaa.

Venäläisen ulkopoliitiikan tutkijan Sergei Karaganovin kirjoittamat artikkelit avaavat näkymän siihen, miten Venäjä on tulkinnut Ukrainan kriisiä ja omia strategisia etujaan kriisin eri vaiheissa. (ks. Pynnöniemi 2014). Venäjällä Ukrainan konfliktissa on nähty olevan kyse puolustautumisesta lännen tunkeutumiselta alueelle, jonka Venäjä katsoo kuuluvan etupiiriinsä. Krimin operaatiota Karaganov tulkitsee siten, että Venäjä on pakottanut lännen lopettamaan kylmän sodan. Malesialaisen matkustajalentokoneen pudottamisen jälkeen kirjoitetussa kolmannessa artikkelissa Karaganov väittää, että ellei Itä-Ukrainan tilannetta saada rauhoittumaan, konfliktista voi tulla uhka Venäjän kansalliselle turvallisuudelle. Argumentaation kehitys osoittaa, että Venäjän ulkopoliittinen ajattelu on kriisin kuluessa muuttunut astetta realistisempaan suuntaan. Mutta vaikka Karaganov tunnistaa konfliktiin liittyvät vaarat, hän ei tunnusta Venäjän aktiivista osallisuutta konfliktiin. (Pynnöniemi 2014.)

Ukrainan tapahtumat alkoivat rauhanomaisina protesteina, jotka muuttuivat kriisiksi, kun hallitus vastasi epäsoveltuvien keinoin. Krimin tapahtumat muuttivat kriisin kansainväliseksi konfliktiksi (Mihali 2014). Ukrainan sota on heikentänyt Euroopan turvallisuutta, nostanut esiin kysymyksiä Naton tulevaisuudesta ja pysäyttänyt Yhdysvaltojen ulkopoliittiset pyrkimykset rakentaa kumppanuutta Venäjän kanssa. (Menon & Rumer 2015). Ukrainan sota ei ole vain paikallinen konflikti. Sillä on osoitettu olevan merkittäviä vaikutuksia maailmanpoliittiseen tilanteeseen.

Venäjän Ukrainaa vastaan hyödyntämää toimintatapaa on usein kutsuttu hybridisodaksi (Rácz, 2015). Venäjän erikoisjoukkojen rajoitetun voimankäytön, poliittisen, sotilaallisen ja taloudellisen painostuksen, strategisen kommunikaation sekä erilaisten ei-kineettisten operaatioiden avulla on luotu Ukrainaan epävakaa tilanne. (Lehto 2014, 89). Epävakaus luo ongelmia, jotka voidaan ratkaista käyttämällä sotilaallista voimaa, joka sisältää tavanomaisia ja epätavanomaisia joukkoja. (Breedlove 2014) Sen tarkoitus on saada voitto vihollisesta ilman suuren mittakaavan sotilaallista hyökkäystä murtaamalla vihollisen kyky tehdä vastarintaa. (Rácz, 2015). Hybridisota rakentuu sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen hyödyntämiselle yhdessä, ja sitä varten voidaan valjastaa käytännössä kaikki valtion käytettävissä olevat kei-

not: diplomatia, talous, politiikka, sosiaaliset keinot, tiedonvälitys ja sotilasvoima. (Rácz, 2015).

2.6 Ukrainan sodan informaatioulottuvuus

Virran, Huhtisen, Rantapelkosen & Hirvelän (2014) mukaan Ukrainan tämänhetkinen kriisi on jatkoa vuoden 1991 Persianlahden sodan informaatiotosodankäynnin tulemisena taistelukentälle voimallisesti. Venäjän informaatiotosodankäynnin eri tasot ovat tulleet näkyviin merkittävällä tavalla kuluneen kevään aikana Ukrainassa. Aktiivisuus niin Internetissä kuin televisiossa on ollut vahva. Venäjä on selkeästi kuronut kiinni Yhdysvaltojen etumatkan informaatio- ja kommunikaatioaktiiviteeteissa. Venäjä pyrkii vaikuttamaan länsimaiseen tiedonvälitykseen, mutta pääkohdeyleisö on silti omia kansallisia valtamedia-kanavia katsovat venäläiset. Keskushallinnon toiminta näyttäisi olevan selkeämmin johdettu, mikä on havaittavissa Putinin ja hänen välittömässä läheisyydessä toimivien järjestelmien viestinnässä. (Virta, Huhtinen, Rantapelkonen & Hirvelä 2014, 25–37.)

Ukrainan sodassa Venäjä käytti laajalla skaalalla mediaa legitimoidakseen toimensa näennäisesti. Venäjä pyrki esittämään taistelua hyvän ja pahan välillä ja hyödyntämällä symbolismia viestinnässään. Kremlin hallinnon tuottamat viestit kiinnittyvät historialliseen ja kulttuuriseen identiteettiin. Tätä kautta ne pyrkivät vaikuttamaan arvoihin, jotka määrittelevät valtiota ja jotka eivät ole neuvoteltavissa. Venäjä pyrkii viestimään kaikkien mahdollisten kanavien kautta. (Dobre, 2015.) Venäjällä median toiminta on erittäin ohjattua ja ei-valtiollinen media on vahvan painostuksen alla (ks. Lipman, 2014).

Merkittävin pääviesti Venäjällä koko Ukrainan kriisin ajan on ollut Ukrainan väliaikaisen hallituksen laittomuus. Samalla Venäjä on pyrkinyt osoittamaan Ukrainan ja omaa kohtalonyhteyttään niin historian viitekehyksessä kuin nationalistisin perustein. Toinen merkittävä teema sisältyy vanhan Neuvostoliiton aikaiseen sanastoon ja käsitemaailmaan. Jo Ukrainan kriisin alusta lähtien Venäjä on ottanut fasismin-käsitteen osaksi informaatiotosodankäyntiä. Uutismediassa niin venäläinen kuin ukrainalainen osapuoli ovat demonisoineet toisiaan kiihvaasti. Syytökset sotarikoksista ja terrorismista ovat singahdelleet molempiin suuntiin. Julkisessa retoriikassa tällaisella nimittelyllä on pyritty oikeuttamaan omat, hyvinkin kovat otteet. Yleisesti Länsi-Eurooppa esitetään Venäjällä heikkona ja hajanaisena huolimatta EU:n koavasta roolista. Mediassa Venäjän pyrkimys näkyä niin kansallisella tasolla kuin kansainvälisesti yhtenäisenä, arvopohjaltaan ylevämpänä varteenotettavana suurvaltana korostuu.

Tämän avulla se pyrkii myös ottamaan takaisin Neuvostoliiton mahtiasemaa maailmanpolitiikassa. Entiseen neuvostoliitonaikaiseen suurvalta-asemaan liittyy myös Venäjän viesti etupiireistä. Tämä etupiirijattelu näkyy herkkyytenä Naton toimiin nähden. Venäläisvähemmistön rooli Ukrainassa on aivan kriisin keskeisiä kysymyksiä. Venäjän kannalta on tärkeä säilyttää kuva sorretusta venäläisvähemmistöstä eikä Venäjän tukemasta separatistivoimasta, joka toteuttaa Moskovan suunnittelemaa ja johtamaa toimintaa. (Virta, Huhtinen, Rantapelkonen & Hirvelä 2014, 31–34.) Venäläisen median pääviesti on, että Yhdysvallat pyrkii omien intressiensä mukaiseen maailmanherruuteen ja kaikki mikä tätä vastustaa on oikeutettua (Lucas & Nimmo 2015.)

Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan perusta ja hyvä journalistinen tapa perustuu jokaisen oikeuteen vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä. (Julkisen sanan neuvosto 2013). Peter Pomerantsevin ja Michael Weissin (2014) mukaan Venäjä on tunnistanut sananvapauden ja vapaan tiedonvälityksen lännen heikkoudeksi informaatiovaikuttamisen kannalta. Venäjä pyrkii hämmentämään Länsimaita ristiriitaisilla viesteillä ja aiheuttamaan erimielisyyksiä. He kutsuvat Venäjän toimia informaation aseistamisena. Virkamiesten, journalistien, kommentaattoreiden ja trollien verkosto luovat vaihtoehdoisen todellisuuden, jossa mikään ei ole totta ja kaikki on mahdollista. (Pomerantsev & Weiss 2014.)

Nimmon mukaan Venäjän informaatio sodan taktiikat ovat: Kritiikin hylkääminen, faktojen vääristely, huomion kääntäminen aiheesta ja yleisön tyrmistyttäminen. (Lucas & Nimmo 2015). Snegovayan (2015) mukaan Venäjä pyrkii kiistämään ja harhauttamaan asevoimiensa olevan Ukrainassa, peittämään varsinaiset tavoitteensa, legitimoimaan oman toimintansa olemalla merkittävä osa kansainvälistä yhteisöä ja osallistumalla sotaan osapuolena olemisen sijaan, muun kansainvälisen yhteisön tavoin, uhkaamalla sotilaallisella voimalla muita valtioita, vaikuttamaan laajasti globaalissa mediaympäristössä ja pyrkiä osallistumaan Ukrainan sodan narratiivin muodostumiseen. (Snegovaya 2015.)

Lännessä Venäjän informaatiovaikuttaminen on havaittu ja siihen pyritään vastaamaan. Nato pyrkii lisäämään tietoisuutta, oppimaan historiasta, paljastamaan valheita, tukemaan median ammattimaisuutta ja kertomaan oman tarinansa. (Pomerantsev & Weiss 2014.) Thornton (2015, 44–45) on tekstissään pohtinut, kuinka länsivallat ja läntiset instituutiot voivat ottaa osaa informaatiovaikuttamisessa Venäjää vastaan: Ensimmäinen keino on sensuuri. Tämä kuitenkin sotii länsimaista arvomaailmaa vastaan, jolloin se kääntyisi Venäjän eduksi. Toinen keino on Venäjän toimiin vastaaminen informaatiokampanjoilla. Vaikuttaminen on kuitenkin

tehotonta, mikäli viestintä ei ole yhtenäistä. Ongelmana on, että liberaali demokratioilla on luontainen vastenmielisyys tuottaa mitään strategisen tason toimintaa, joka voidaan tulkita propagandaksi tai psykologiseksi vaikuttamiseksi. Thornton (2015, 44–45.) Läntiset liberaalidemokratiat uskovat sääntöihin ja kategorioihin (Lucas & Nimmo 2015, 8). Tällöin valta jakautuu ja lokeroituu. Esimerkiksi sotilaat eivät saa ottaa kantaa politiikkaan. Venäjän on helppompaa toteuttaa informaatiovaikuttamista, koska sen johto on autoritäärisempi. Valtion vallankäyttöä (diplomatiaa, informaatiota, taloutta ja asevoimia) voidaan johtaa keskitetysti. Länsimaat ovat kuvitteellinen yhteisö ja valtioiden kollektiivi, jolla ei ole yhteisiä vallankäytön instituutioita. Länsimailla ei ole yhteistä tarinaa, jonka vuoksi länsi on epävarma omasta viestistään, kun taas Venäjä viestii määrätietoisesti omaa tarinaansa eri kanavien kautta. (Lucas & Nimmo 2015, 9-10.)

Thornton (2015, 46) esittääkin, että länsimaiden pitää kääntää Venäjän vahvuutena pidetty autoritäärinen johtaminen heikkoudeksi. Vaikuttamisen kohteena ei pidä olla Venäjä, vaan yksilöt Putinin vaikutuspiirissä. Pakotteiden avulla voidaan vaikuttaa heidän henkilökohtaiseen vaurauteen, vahingoittaa heidän yhtiöitä ja rajoittaa heidän liikkuvuuttaan maailmalla. Tätä kautta voidaan vaikuttaa asymmetrisesti Venäjän autoritääriseen johtoon. (Thornton 2015, 47.) Lucas & Nimmo (2015) esittävät, että lännen tulisi panostaa informaatioympäristön analyysin enemmän, jotta Venäjän informaatiovaikuttamiseen voidaan vastata paremmin. Toiseksi, he korostavat, että valehteluun ja disinformaatioon vastaaminen faktoilla ei riitä. Hajanaisessa informaatioympäristössä valehtelua vastaan hyökkääminen faktoilla voi nostaa asian huomiota, luoda vaihtoehtoisia totuuksia ja lisätä erimielisyyksiä. (Lucas & Nimmo 2015, 10–11.) Länsimaiset asevoimilla ollut taipumus nähdä informaatio lisänä muulle vaikuttamiselle, kun taas Venäjällä informaatio nähdään ensisijaisena ja muut vaikuttamisen keinot sitä tukevina. (Thornton 2015, 42.)

Informaatiolla voidaan tarjota joustavuutta ja tehokkuutta asevoimille. Esimerkiksi kieltämällä sotilaiden läsnäolo Krimillä, saavutettiin aikavoittoa strategisten kohteiden haltuun ottamiseksi. Kieltäminen vei huomion siltä, mitä sotilaat taktisesti tekivät ja huomio keskittyi siihen mitä sotilaat ovat. (Snegovaya 2015, 17.) Vastaavasti elokuussa Venäjän lähettämät ”avustusrekat” voidaan tulkita huomiota kääntäväksi informaatiovaikuttamiseksi. Kun huomio kiinnitettiin määrittelemään mistä saattueessa on kysymys, niin samaan aikaan toisaalla tapahtuu jokin muuta.

2.7 Yhteenveto

Sodankäyntiä voidaan ajatella kapeasti, jolloin se liitetään ensisijaisesti asevoimien käyttöön. Sodankäyntiä voidaan ajatella myös laajasti, jolloin sodan keinovalikoimaan kuuluu muitakin keinoja asevoimien rinnalla. Nykyaikaisessa sodankäynnissä nämä muut keinot ovat korostuneemmassa roolissa. Strateginen kommunikaatio ja refleksiivinen kontrolli auttavat ymmärtämään informaatioulottuvuudella vaikuttamista valtiollisesta näkökulmasta. Informaatiosodankäynti ei rajoitu vain sotilaallisiin informaatio-operaatioihin, vaan se kattaa kaikki vallankäytön keinot laaja-alaisesti.

Sodassa mitä moninaisimmat toimijat yrittävät edistää intressejään. Epämääräisyys onkin sodan taistelutilan vallitsevin piirre. Taistelutila ei sijoitu välttämättä edes aikaan ja paikkaan, kun ajatellaan sodankäyntiä kognition ja tietoverkkojen näkökulmasta. Yksi piirre on kuitenkin selvä: kaikki ryntäävät taistelutilaan edistääkseen omia intressejään, mutta päätyvät samalla käymään toisten sotaa heidän puolestaan. (Huhtinen 2005, 101.)

Informaatioulottuvuudella Ukrainan sodassa Venäjä on pyrkinyt legitimoimaan omia toimiansa: historiallisen ja kulttuurisen identiteetin avulla, representoimalla taistelua hyvän ja pahan välillä ja syyttämällä vastapuolta sotarikoksista ja terrorismista. Venäjä on tuottanut ristiriitaisia viestejä, epämääräisyyttä ja hämmennystä. Se on hylännyt kritiikkiä, vääristellyt faktoja ja kääntänyt huomiota aiheesta toisaalle. Länsimaat ovat pyrkineet lisäämään tietoisuutta, paljastamaan valheita, kertomaan omaa tarinaansa tapahtumista ja tukeneet median ammattimaisuutta. Valehtelua vastaan hyökkääminen faktoilla on kuitenkin lisännyt epämääräisyyttä ja nostanut käsiteltävien asioiden huomiota.

Ukrainan sodassa on kyse kahdenlaisista tulkinnoista: Separatistit voidaan tulkita sorretuksi venäläisvähemmistöksi Ukrainassa tai Venäjän tukemaksi/hallitsemaksi ryhmäksi. Sodan taustalla voidaan tulkita olevan Yhdysvaltojen ja Naton pyrkimys maailmanherruuteen tai Venäjän pyrkimyksellä lisätä etupiiriään. Venäjän rooli Ukrainan sodassa voidaan tulkita sodan osapuoleksi tai osaksi kansainvälistä yhteisöä, joka pyrkii ratkaisemaan sotaa muiden toimijoiden kanssa.

3 KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI

Tässä luvussa esittelen kriittisen diskurssianalyysin teoreettis-metodologista viitekehystä ja sen soveltamista tässä tutkielmassa.

Tämän tutkielman tietoteoreettinen perusta pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin (ks. Burr 2003), jonka keskeisenä ajatuksena on todellisuuden rakentumisen sosiaalinen luonne. Sosiaalista konstruktionismia määrittää kriittisyys itsestäänselvyksiä kohtaan, käsityksemme historiallis-kulttuurisuus, tiedon syntyminen sosiaalisissa prosesseissa sekä tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteenkuuluminen (Burr 2003, 2-5). Jokinen ja Juhila (1999) esittävät, että sosiaalisen konstruktionismin mukaan meillä ei ole mahdollisuutta tutkia todellisuutta objektiivisesti, vaan jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä. Ilmiöt saavat merkityksensä historiallisten prosessien tuloksena, joissa ihmisten välisellä kanssakäymisellä on olennainen rooli. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1999, 39.) Todellisuus muodostuu representaatioissa ja kaikkiin representaatioihin sisältyy tiettyjä näkökulmia, arvoja ja tarkoituksia (Fairclough 1997, 66). Absoluuttista totuutta ei voida käsittää, koska totuus on sosiaalisesti rakentunut representaatio. Tämän perusteella voidaan sanoa, että on olemassa lukuisia totuuksia.

Sosiaalinen konstruktionismi vaikuttaa diskurssianalyttiseen tutkimusperinteen taustalla. Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993) mukaan diskurssianalyttinen tutkimus sisältää aina seuraavia lähtökohtoletuksia: Kielenkäytöllä rakennetaan sosiaalista todellisuutta, sosiaalisen todellisuuden rakentamisesta kilpailee useat erilaiset diskurssit, merkityksellinen toiminta on kontekstisidonnaista, toimijat kiinnittyvät diskursseihin ja kielenkäytöllä on seurauksia tuottava luonne (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 17–18). Diskurssintutkija tarkastelee kieltä ymmärtääkseen enemmän laajemmasta kontekstista eikä pelkästään kielestä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13).

3.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Merkittävin ero diskurssianalyysin ja kriittisen diskurssianalyysin välillä on jälkimmäisen sisäänrakennettu ongelmalähtöisyys ja poikkitieteellisyys. Kriittinen diskurssianalyysi ei ole kiinnostunut varsinaisesti kielen tutkimisesta, vaan tutkimuksen kiinnostuksen kohteet ovat yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka väistämättä edellyttävät poikkitieteellistä ja monimetodologista lähestymistapaa (Meyer & Wodak 2009, 2). Ongelmalähtöisyydellä tarkoitetaan, että

lähtökohtana on yleensä oletus joidenkin alistussuhteiden olemassaolosta ja tutkimuksen tehtäväksi asettuu niiden käytäntöjen tarkastelu, joilla näitä suhteita ylläpidetään ja oikeutetaan (Jokinen, Juhila, Suoninen 1999, 86). Kriittisen analyysin tavoitteena on lisätä julkisen keskustelun demokraattisuutta paljastamalla vallalla olevien puhetapojen piileviä kytköksiä kulttuurisiin arvoihin, poliittisiin virtauksiin ja yhteiskunnallisiin intresseihin sekä valottaa niiden vaikuttavuutta vallankäytössä ja mahdollisia seurauksia sosiaalisille käytännöille (Törrönen 2005, 158).

Kriittisen diskurssianalyysin suuntauksia on useita. Meyer ja Wodak (2009) esittelevät kuusi erilaista lähestymistapaa:

- Ruth Wodakin ja Martin Reisigl'n Diskurssi-historiallinen lähestymistapa
- Gerlinde Mautnerin Korpus-lingvistinen lähestymistapa
- Theo van Leeuwenin Sosiaalisten toimijoiden lähestymistapa.
- Siegfried Jägerin ja Florentine Maierin Määräysvallan analyysin.
- Teun van Dijk'n Sosio-kognitiivisen lähestymistavan.
- Norman Faircloughin dialektinen-relaationaalinen lähestymistapa.

Vaikka teoreettiset taustavaikutukset eroavatkin, niin yhteistä näissä lähestymistavoissa on, että niiden tavoitteena on tutkia yhteiskunnan kokonaisvaltaisuutta sen historiallisessa laajuudessaan ja kehittää yhteiskunnan ymmärtämistä yhdistämällä eri tieteenalojen teorioita. Kriittikki yleensä keskittyy paljastamaan valtarakenteita ja ideologioita. Kriittisessä diskurssianalyysissä selvitetään vaikeasti havaittavia tai näkymättömiä dominanssin, syrjinnän, vallan ja kontrollin ilmentymiä diskurssissa. (Meyer & Wodak 2009, 6–10.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä ymmärretään kieli sosiaalisena toimintana ja korostetaan kielenkäytön kontekstin merkitystä. Diskurssi ymmärretään puhuttuna tai kirjoitettuna kielenkäyttönä, sosiaalisen toiminnan muotona. Siihen sisältyy dialektinen suhde diskursiivisen tapahtuman ja kontekstin välille. Diskurssit muokkaavat kontekstiaan ja konteksti diskurssia. (Meyer & Wodak 2009, 5-6.)

Faircloughin mukaan kriittiseksi diskurssianalyysiksi voidaan luokitella tutkimus, joka omaa kaikki seuraavat piirteet (Fairclough 2013, 10–11):

1. Se ei ole vain diskurssin analyysiä (konkreettisesti tekstianalyysiä), vaan se on osa jonkin muotoista systemaattista poikkitieteellistä analyysiä, jossa analysoidaan diskurssin ja muiden sosiaalisten käytänteiden suhteita.
2. Se ei ole vain yleistä kommentointia diskurssista, vaan se sisältää jonkin muotoista systemaattista tekstianalyysiä.
3. Se ei ole vain kuvailevaa, vaan myös ohjeita antavaa. Se pyrkii osoittamaan sosiaalisia vääryyksiä niiden diskursiivisissa ulottuvuuksissa ja mahdollisia keinoja lieventää niitä.

Norman Faircloughin lähestymistavan taustalla vaikuttaa M.A.K. Hallidayn funktionaalinen kieliteoria, Karl Marxin perinne ja Michel Foucaultin tutkimukset. Faircloughin lähestymistavan mukaan kaikella sosiaalisella toiminnalla on semioottinen ulottuvuus. Kriittinen diskurssianalyysi kohdistuu semioosiin ja muun sosiaalisen toiminnan dialektiseen suhteeseen (Meyer & Wodak 2009, 27). Dialektinen suhde tarkoittaa, että semioosi, esim. teksti muotoutuvat sosiokulttuurisesti, mutta ne myös muotoilevat yhteiskuntaa ja kulttuuria tavoilla, jotka voivat olla uutta luovia tai uusintavia (Fairclough 1997, 51).

Fairclough (1997, 78–86) esittää kolmitasoisien mallin viestintätilanteiden analyysille. Hän erittelee analyysin kolmeen eri ulottuvuuteen: teksti, diskurssikäytäntö ja sosiokulttuurinen käytäntö. Tekstillä tarkoitetaan puhuttua tai kirjoitettua kieltä, diskurssikäytännöllä tarkoitetaan tekstin tuotannon ja tekstin kulutuksen prosesseja ja Sosiokulttuurisella käytännöllä tarkoitetaan sitä sosiaalista ja kulttuurista yhteyttä, johon kyseinen viestintätapahtuma liittyy. Faircloughin malli on havainnollistettu seuraavassa kuvassa.

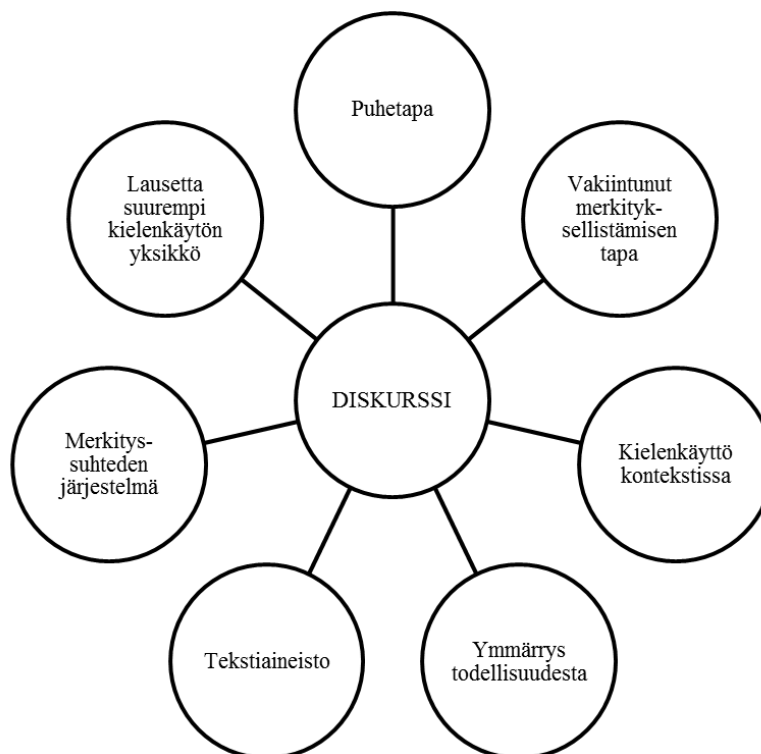
Kuva 4. Viestintätilanteen kriittisen diskurssianalyysin viitekehys (Fairclough 1997)

Tässä tutkimuksessa tekstinä ymmärretään Helsingin Sanomien uutiset. Tekstin tuotanto ja kulutus eli toimituskäytännöt ja median kulutuskäytännöt muokkaavat vaikuttavat tekstin sisältöön. Diskurssikäytäntönä tulee ymmärtää tässä tutkimuksessa uutistuotannon käytännöt. Tällä tarkoitan, että uutistekstejä kirjoitetaan eri tavalla kuin esimerkiksi kaunokirjallisuutta. Kirjoittaessaan uutista toimittaja tuottaa tekstiä tiettyjen toimituskäytäntöjen mukaisesti. Esimerkiksi toimituskäytännöksi voidaan ymmärtää se, että kotimaassaan toimittaja kirjoittaa uutisen ulkomaisten lähteiden perusteella. Paikalla ollessaan toimittaja voi kirjoittaa uutisen omien havaintojensa tai haastattelujen perusteella. Tekstin kulutuskäytännötkin muokkaavat tekstiä. Toimittajat pyrkivät huomioimaan myös yleisön tuottaessaan tekstiä. Uutiset ovat määrämittäisesti verrattain lyhyitä, koska yleisö odottaa uutiselta tietoa ajankohtaisesta aiheesta tiiviissä muodossa. Sosiokulttuurinen käytäntö vaikuttaa diskurssikäytäntöön sekä tekstiin. Sosiokulttuurisena käytäntönä tässä tutkimuksessa ymmärretään hybridisodankäynti modernissa mediayhteiskunnassa, jossa vallitsee länsimainen uuskapitalistinen hegemonia. Tämä tarkoittaa sitä, että länsimailla (Yhdysvallat ja EU) on hegemoninen asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä näyttäytyy sillä, että länsimaiden poliittiset päättäjät ovat paljon esillä mediassa ja yhteiskunnassa vallitsee liberaalidemokraattiset arvot. Sosiokulttuurinen käytäntö muotoilee täten diskurssikäytäntöä ja tekstejä. Länsimaisiin lähteisiin viitataan usein ja länsimaiset poliittiset päättäjät pitävät yllä valtaa maailmassa. Vallankäyttö yhteiskunnassa

jakautuu erilaisiin instituutioihin. Tällaisia instituutioita ovat mm. valtionhallinto, asevoimat ja media, pankit ja kirkko.

3.2 Diskurssi, representaatio ja ideologia

Diskurssin käsitettä käytetään useissa eri tieteenalojen suuntauksissa ja se määritellään palvelemaan oman lähestymistapansa ymmärtämistä (Meyer & Wodak 2009, 2-3). Foucaultin mukaan diskurssi tarkoittaa samasta muotoutumisjärjestelmästä peräisin olevien lausumien kokonaisuutta (Foucault 2005, 143). Lausumaksi hän käsittää kieliopin tai logiikan avulla tunnistettavia yksiköitä, kuten lauseita tai propositioita, jotka muodostavat merkkikokonaisuudelle ominaisen olemisen tavan (Foucault 2005, 142). Lausuma on funktio, joka ylittää mahdollisten rakenteiden ja yksiköiden alueen ja saa ne sekä niiden konkreettiset sisällöt tulemaan esiin ajassa ja tilassa (Foucault 2005, 116–117). Fairclough (1997) käsittää diskurssin sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena, ihmisten kanssakäymisenä todellisissa sosiaalisissa tilanteissa sekä todellisuuden sosiaalisena konstruktiona (Fairclough 1997, 31). Seppäsen ja Väliiverosen (2012) mukaan diskurssit ovat suhteellisen vakiintuneita ajattelu- ja ilmaisutapoja, jotka liittyvät erilaisten yhteiskunnan instituutioiden toimintaan (Seppänen & Väliverronen 2012, 103). Kuvassa 5. on esitetty diskurssi-käsitteen monimuotoiset tulkinnat.

Kuva 5. Diskurssin käsite. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 23)

Diskurssit määrittävät sen, mikä on totta tai mikä ymmärretään normaalina. Ne luovat sosiaalisen todellisuuden ja siten vaikuttavat myös ihmisten toimintaan. Diskursseilla on suhde valtaan, koska ne luovat todellisuutta. (Kunelius 2003, 225.) Käytännössä diskurssit nimeävät, nostavat esiin, jättävät sivuun ilmiöitä. Diskurssit liittyvät vahvasti kognitioon. Kun diskurssi ja kognitio yhdistetään kulttuuris-historialliseen kontekstiin, syntyy leikkauspiste jolla on monimerkityksellinen ilmiö ja yhteiskunnallista valtaa. Tämä leikkauspiste voidaan nimetä *representaatioksi*. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 56.) Väliwerrosen ja Seppäsen (2012) mukaan representaatiolla tarkoitetaan jonkin asian tai ajatuksen esittämistä sanallisten, äänellisten tai kuvallisten merkkien avulla. Mediaesitykset, kuten uutisjutut muodostuvat useista eri representaatioista, eli ne voidaan ymmärtää huonolaatuisiksi kopioiksi alkuperäisestä. (Seppänen & Väliwerrosen 2012, 92–93.)

Representaatiota voidaan ajatella ilmiönä, joka mahdollistaa todellisuuden ymmärtämisen ja jakamisen, kommunikaation ja tulkinnan. Konstruktionistisen käsityksen mukaan pystymme ajattelemaan maailmaa vain antamalla sille merkityksiä. Kielellä on sosiaalisuutta rakentava voima, mutta se ei kuitenkaan poista materiaalisuuden merkitystä. (Rossi 2010, 268.) Representaatiot eivät ainoastaan ilmennä sosiaalista todellisuutta vaan myös rakentavat sitä, on useita rinnakkaisia tapoja representoida samaa ilmiötä, representaatioiden merkitys määrittyy kontekstin mukaan, representaatiot rakentavat paitsi sosiaalista todellisuutta myös toimijasemia eli subjektipositioita siinä toimimiselle ja representaatioiden käyttö merkitsee vallankäyttöä (Törrönen 2010, 278).

Ymmärtääksemme representaatiota paremmin on hyvä luoda lyhyt katsaus ajatteluamme. Kognitiotiede tutkii tietoon liittyviä ilmiöitä kuten havaitsemista, oppimista, muistamista, ajattelua, kieltä ja käsitteitä (Krause 2010, 234). Vielä ei tiedetä, miten informaatio koodataan, säilötään ja haetaan mielestä tai miten assosiaatiot, oppiminen, tunteet ja käsitteet toteutetaan aivoissa. Se tiedetään, että ihmisäivot tuottavat representaatioita maailmasta. Se miten ne sen tekevät, on vielä tämänhetkisellevä aivotutkimukselle selvittämättä. (Krause 2010, 243.) Kognitiotutkimuksessa representaatiolla tarkoitetaan oliota, joka kantaa sisältöä ja välittää informaatiota (Rusanen 2010, 217). Representaatio on kohteen ja sitä tulkitsevan ajatuksen välistä toimintaa. Representaatio koskee tosiasioita, mutta se voi myös koskea kohteita, jotka eivät sijaitse fyysisessä maailmassa. Representaation muodostuminen vaatii merkkejä. Näitä merkkejä voivat olla esimerkiksi tekstit, kuvat, ilmeet, eleet, puhe, musiikki ja esineet. (Pietarinen 2010, 105.) Jäsenämme informaatiota aivoissamme representaatioiden avulla. Daniel Kahnemann (2013) esittää, että ihmisellä on kaksi ajattelua ohjaavaa järjestelmää: Järjestelmä 1.

ja 2, joita voidaan kutsua tämän lisäksi nopea ja hidas. Nopea järjestelmä on intuitiivinen ja hidas rationaalinen. Intuitiivisen järjestelmän taustalla ovat oletukset, ideologiat ja tunteet. Se on hallitseva järjestelmä ja se tekee suurimman osan päätöksistämme. Lisäksi neurotieteen avulla on osoitettu, että tunteet ovat keskeisessä osassa päätöksenteossa (esim. Damasio 2003).

Stuart Hall (1999) on esittänyt teorian representaatioiden politiikasta. Yhteiskunnassa kamppaillaan jatkuvasti siitä, mitkä toimijat tai tekstit saavat edustaa ja esittää. Tekstien liikkeellepanijalla, prosessin käynnistäjällä on oma ideologinen ajatus siitä, miksi juuri tämän tekstin esillepano on tärkeää (Hall 1999; Rossi 2010, 270). Representaatiot ovat poliittisia, koska niiden taustalla on jokin ideologia ja ideologiat ovat usein ristiriidassa keskenään. Hall erittelee representaation politiikalle kolme keinoa, joiden avulla voidaan vastustaa hegemonisia representaatioita. Ensimmäinen on merkkien merkityksellistäminen uudelleen, toinen kielteisen korvaaminen myönteisellä ja kolmas representaatioiden saattamista toimimaan itseään vastaan. (Hall 1999, 210–222; Rossi 2010, 274.) Uudelleen merkityksellistämällä voidaan ajatella esim. *sotilaan* nimeäminen *terroristiksi*. Kielteinen voidaan korvata myönteisellä esim. kertomalla *armeijan saavuttavan voittoja* sen sijaan, että kerrottaisiin *armeijan tappavan vihollisia*. Representaatio voidaan saada toimimaan itseään vastaan esim. horjuttamalla sen uskottavuutta huumorin avulla.

Vahvoihin ideologioihin kytkeytyvät representaatiot kuvaavat ilmiötä usein vain yhdestä näkökulmasta. Esimerkiksi sodassa taisteluihin osallistuvat henkilöt voidaan nimetä sotilaksi, kapinallisiksi, vapaustaistelijoiksi, separatisteiksi tai terroristeiksi. Eri nimeämiskäytännöt kertovat eriävien diskurssien olemassaolosta. Diskurssit eivät kuitenkaan ole samanarvoisessa asemassa. Tätä järjestymistä voidaan kuvata diskurssijärjestyksen käsitteellä. Diskurssit ja niiden järjestykset muodostavat tietynlaista tietoa ja sulkevat pois toisenlaista. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 57–58.)

Ideologialla tarkoitetaan nimenomaan näkemystä ja uskomuksia maailmasta ja niistä muodostuvaa ajatusjärjestelmää (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 59). Median kielen ideologisuuteen sisältyy tiettyjä tapoja, joilla maailma esitetään, sosiaalisten identiteettien tietynlainen rakentaminen ja sosiaalisten suhteiden rakentaminen tietyllä tavalla. Ideologia on merkitys, joka on vallan palveluksessa. Ideologiat ovat väittämiä, jotka käyvät tekstistä ilmi epäsuorasti ja esiintyvät yleensä sen alkuoletuksissa myötävaikuttaen eriarvoisten valta ja hallintasuhteiden ylläpitämiseen ja muotoutumiseen. Epäsuorien väittämien ideologisuutta voidaan tarkastella tut-

kimalla representaation alkuperää, valintojen motiiveja ja tavoitteita. (Fairclough 1997, 23, 25–26.)

3.3 Kieli ja vallankäyttö

Kielenkäytöllä ja vallankäytöllä on yhteys. Kielenkäyttöön sisältyy itsestään selviä oletuksia oikeuksista, suhteista, tiedosta ja identiteeteistä. Nämä oletukset muovautuvat sen mukaan, millaiset valtasuhteet tiettyjen ryhmien välillä kulloinkin vallitsevat. Ideologiset oletukset ja niiden taustalla olevat valtasuhteet muodostuvat käytäntöjen kautta. (Fairclough 1997, 75.) Esimerkiksi opettaja asettuu luokan eteen puhumaan ja oppilaat kuuntelevat opettajaa. Opettajalla on oikeus puhua ja määrittää puheenvuorot, opettajalla on tieto, jota oppilaat kuuntelevat.

Valtaa on helppo hahmottaa hierarkkisissa instituutioissa, mutta kun tarkastellaan jokapäiväistä elämää, mediaa ja kielenkäyttöä verkostoituneessa yhteiskunnassa on vallan hahmottaminen vaikeampaa (Seppänen & Väliverronen 2012, 175). Median lisääntynyt läsnäolo on monimutkaistanut mediaan liittyvän vallan rakenteita ja tuonut niihin uusia elementtejä (Seppänen & Väliverronen 2012, 206). Vallan teoretisointiin auttaa käsitys hegemoniasta. Käsite hegemonia korostaa pakkovallan sijaan suostumuksen kautta syntynyttä valtaa (Fairclough 1997, 92). Hegemonian käsitteellä hahmotetaan vallan ja valtakamppailun ilmentymistä modernissa yhteiskunnassa. Gramscin (1971) mukaan hegemonia on valtaa, jota täytyy luoda ja voittaa monilla eri alueilla. Poliittikka on kamppailua hegemoniasta. Hegemonia korostaa pakkovallan sijaan suostumuksen kautta syntynyttä valtaa, johon liittyy ideologian tärkeys. Diskurssi, johon sisältyy tiettyjen representaatioiden dominanssi ja luonnollistuminen, on keskeinen osa kamppailussa vallasta. (Gramsci 1971; Fairclough 2003, 45, 218.)

Intertekstuaalisuuden käsite pyrkii kuvaamaan kielenkäytön historiallisuutta ja sosiaalisuutta. Se ei merkitse vain sanojen ja ilmaisujen lainaamista ja kierrättämistä aiemmista teksteistä, vaan yhtä lailla diskurssit liikkuvat kielenkäyttötilanteesta toiseen (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 116). Uutiset eivät synny tyhjiössä vaan journalistit yhdistelevät kielenkäytön jälkiä tuottaessaan tekstiä. Sotauutiset ovat hyvinkin tyypillisesti yhdistelmä erilaisia tekstejä. Tällaista kielenkäyttöä voidaan kuvata käsitteellä polyfonia eli moniäänisyys. Moniäänisyydellä tarkoitetaan monen eri lähteestä peräisin olevan äänen läsnäoloa kielenkäytössä. Moniäänisyyden vakioituja keinoja ovat lainaamisen ja referoinnin eri muodot, presuppositiot ja kielto. Ääniä voidaan myös päästää ääneen tai sulkea pois teksteissä. Tämänkaltaisen tarkastelu selvittää kielenkäyttöön kytkeytyvää valtaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 123–129.)

Poliittiselle keskustelulle on tyypillistä se, että poliitikot eivät välitä toistensa esittämistä perusteluista, mikäli ne ovat ristiriidassa omien näkökantojen kanssa. (Jackson & Jamieson 2007; Kuutti 2015). Vastaavaa ajattelua voidaan soveltaa sodankäyntiin, koska poliittinen vaikuttaminen voidaan tulkita yhdeksi sodan ulottuvuudeksi. Jackson ja Jamieson (2007; Kuutti 2015) ovat koonneet signaaleja, joista vaikuttamisen voi tunnistaa: pelottelu (tulevaisuuden ongelmat), katteettomat lupaukset (toiminta vs. viestintä), perusteettomat vertailut (paremmin, tehokkaammin, nopeammin, enemmän), superlatiivijymäytys (paras vaihtoehto, huonoin vaihtoehto), maksaminen joskus myöhemmin (luvataan jotakin, mutta ei kerrota mitkä ovat kustannukset), syyllistäminen (Omien perustelujen heikkoudet peitetään syyttämällä vastustajaa) ja yleistäminen (epämääräiset käsitteet, vapaus, arvokkuus, oikeudenmukaisuus, demokratia).

3.4 Systeemis-funktionaalinen kieliteoria

Tutkielma nojautuu funktionaaliseen kielikäsitteeseen, jossa kielelliset merkitykset ovat tilannesidonnaisia ja syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 14). Tämän tyyppinen käsitys kielestä pohjautuu systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan (Halliday, Matthiessen C.M. & Matthiessen C. 2014). Systeemis-funktionaalista kieliteoriaa ovat hyödyntäneet sotatieteellisessä tutkimuksessa mm. Saara Jantunen (2013) väitöskirjassaan, jossa hän tarkastelee ideologian ilmenemismuotoja Yhdysvaltain strategisessa kommunikaatiossa ja Janne Viitasalo (2013) Yleisesikuntaupseerin diplomityössään, jossa hän selvittää puolustusvoimauudistukseen julkisessa keskustelussa liitettyjä merkityksiä.

Tekstin tutkimisen keskiössä ovat merkitykset. Systeemis-funktionaalisessa kieliteoriassa merkityksen muodostuminen on jaettu eri lajeihin eli metafunktioihin. Kieli ymmärretään sosiaalisena ilmiönä eli kielellä toimitaan ja merkityksiä tehdään yhteisössä. (Shore 2012, 159.) Kielellä on samanaikaisesti useampia tehtäviä ja kieli järjestelmänä mahdollistaa erilaisia valintoja eli kielellisiä resursseja. Kielellisten resurssien avulla voidaan luoda erilaisia merkityksiä kielenkäytön tilanteissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 14.)

Halliday on esittänyt kolme metafunktiota (ks. Shore 2012, 161; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 15; Fairclough 1997, 29):

1. Ideationaalinen funktio, joka konstruoi kokemus- ja mielikuvitusmaailmamme eli representoi maailmaa. Ideationaalinen funktio jaetaan vielä eksperimentaaliseen ja loogi-

seen metafunktioon. Eksperimentaalisella metafunktiolla viitataan siihen, miten me käytämme kieltä konstruoimaan tapahtumia, toimintoja ja tiloja sekä niihin liittyviä olioita ja olosuhteita. Loogisella metafunktiolla taas viitataan siihen, miten kieltä käytetään konstruoimaan olioiden ja tapahtumien laajemmat kompleksit.

2. Interpersoonallinen funktio, joka luo sosiaalisia suhteita ja identiteettejä sekä suhtautumista omiin ja toisen sanomisiin.
3. Tekstuaalinen funktio, joka pitää koossa tekstiä ja toimii viestinnän välineenä.

Systemis-funktionaalinen kieliteoria tarjoaa monenlaisia työkaluja tekstin analysointiin. Teorian kattavuus ei tarkoita, että siihen nojautuvan tutkimuksen on oltava kattavaa. Monet tätä teoriaa käyttävät tekstien tutkijat ovat yleensä keskittyneet niihin kielellisiin seikkoihin, jotka ovat tutkimusongelman kannalta keskeisiä, eivätkä ole pyrkineet tyhjentävään metafunktionaaliseen kuvaukseen. SF-teoriaa voi käyttää kehikkona, johon voi suhteuttaa oman tutkimuskohteensa. (Shore 2012, 156–157.) Diskurssi voidaan liittää kielen interpersoonalliseen ja ideationaaliseen funktioon (Fairclough 1997, 31). Tässä tutkielmassa keskitytään ideationaaliseen funktioon, koska kiinnostuksen kohteena on, miten uutiset representoivat sodan tapahtumia eli muodostavat kuvan sodan todellisuudesta.

Tekstin konstruoima maailma näkyy tekstissä toteutuneissa ulkomaailmaa ja ihmisen mielikuvitusmaailmaa konstruoivissa lausetyypeissä. Tarkastelun kohteena ovat silloin lauseen predikaattiverbi ja siihen kuuluvat lauseenjäsenet. Predikaattiverbi määrittelee lauseen prosessityypin. (Shore 2012, 164.) Prosessityyppejä voidaan erottaa kuusi: materiaalinen, behavioraalinen, verbaalinen, mentaalinen, relationaalinen ja eksistentiaalinen. (Halliday ym. 2014).

Materiaalisia prosesseja on kahdenlaisia: transitiivisia ja intransitiivisia. Transitiiviset prosessit kuvaavat tekemistä ja intransitiiviset kuvaavat tapahtumista (Fairclough 2003, 142). Materiaalisilla prosesseilla voidaan vastata kysymyksiin ”Mitä tapahtui?” tai ”Mitä X teki Y:lle?” (Shore 2012, 164.) Behavioraalinen prosessityyppi konstruoii fyysistä tai psyykkistä käyttäytymistä. Subjektina voi olla vain ihminen tai inhimillistetty olio. Behavioraaliset prosessit ovat verbaalisten ja mentaalisten prosessien toiminnallisia vastineita. Verbaalinen ja mentaalinen prosessityyppi konstruoivat ihmisten tietoisuutta. Näissä toiminta ei kohdistu eikä vaikuta kohteeseen. Täydennyksineen ne kuitenkin voivat projektoida tapahtumia: ”hän väittää, että he hyökkäsivät tänne.” Relationaalinen prosessityyppi konstruoii suhteen kahden olion taikka olion ja olosuhteen välille. Suhde kahden tai useamman toimijan välille voidaan konst-

ruoida esimerkiksi: X on Y, X ei ole Y. Suhde olosuhteisiin voidaan kuvata esimerkiksi: ”hän on Suomessa”. Eksistentiaalisissa lauseissa olosuhteen ja olion järjestys kääntyy päinvastaiseksi: ”Suomessa on ihmisiä.” Eksistentiaaliprosesseilla voidaan kuvata myös omistamista: ”Suomella on puolustusvoimat.” (Shore 2012, 164–165.)

Prosessityypit ovat tulkinnanvaraisia ja tutkijan on itse pohdittava, miten suomenkielisiä tekstilauseita tulee analysoida. Hallidayn teoria on kehitetty englannin kielestä. Analyysin hienojakoisuus riippuukin analyysin tavoitteista (Shore 2012, 164–165). Seuraavassa taulukossa olen yhdistänyt käsitykseni prosessityypeistä:

Prosessi	Funktio	Osallistujat	Esimerkki
Materiaalinen	Kertovat tekoja ja tapahtumia.	toimija ja kohde tai pelkkä kohde	He aloittivat hyökkäyksen Hyökkäys aloitettiin
Behavioraalinen	Kertovat fyysistä tai psyykkistä käyttäytymistä.	käyttäytyjä ja käyttäytyminen	He iloitsivat He itkivät He kättelivät Hän mietiskelee Hän kuunteli radiota Hän katseli televisiota
Verbaalinen	Kertovat sanoman.	tekijä ja sanottu	Hän kertoi jotakin tapahtuneen. Hän raportoi medialle. Hänen mukaan... Hän vastasi syytöksiin Hän: Hyökkäys on alkanut Hän väittää...
Mentaalinen	Kertovat ja heijastaa tietoisuutta.	kokija ja ilmiö	Muistan hänet hyvin. He pelkäävät jotakin He uskovat jotakin. Hän ymmärsi hyökkäyksen alkaneen. Hän näki hyökkäyksen alkaneen. Hän halusi tulitaukosopimuksen pitävän.
Relationaalinen	Kertovat asioiden suhteesta tai omistamista.	asia ja määritelmä	Se on osa Eurooppaa Se on Itä-Ukrainassa Se on uhkaava 30 ihmistä on kuollut taisteluissa. Heillä on joukkoja rajan takana (sisältää, käsittää, koostua)

Eksistentiaali- nen	Kertovat asioiden olemassaolosta.	paikka/tila ja eksistentti	Suomessa on ihmisiä. Suomella on puolustusvoimat. Donetsk sijaitsee Ukrainassa. Sota koostuu useista tekijöistä.
------------------------	--------------------------------------	----------------------------------	---

Taulukko 5. Prosessi ja osallistujatyypit (mukailtu Butt, Fahey, Feez, Spinks & Yallop 2003; Halliday ym. 2014; Shore 2012).

Tässä tutkielmassa oleellista on, että tekstistä voidaan erottaa onko kyse teosta tai tapahtumasta (materiaalinen ja behavioraalinen), kommunikaatiosta (verbaalinen ja mentaalinen) tai asioiden suhteesta (relaationaalinen ja eksistentiaalinen). Teot ja tapahtumat representoivat fyysistä ulottuvuutta. Kommunikaatio representoi informaatiota ja kertoo mistä asioista puhutaan ja kuka puhuu. Asioiden suhteita kuvaavat prosesseja voidaan pitää eräänlaisena yhteenvetona tekstissä. Niiden kautta ilmentyy ns. suurempi totuus asioista, eli ne ilmentävät kokonaisuutta.

Jantunen (2010) mukaan materiaaliset, verbaaliset, relaationaaliset ja eksistentiaaliset prosessit kertovat todellisista asioista, sillä ne ovat mahdollisesti todistettavissa olevia. Ne eivät sisällä analyysiä toisesta osapuolesta, toisin kuin mentaaliset prosessit, jotka sisältävät tulkinnan toisen osapuolen tietoisuudesta (Jantunen 2010, 24). Härmänmaa (2014) esittää, että uutisteksteissä ihmiset joilla on valtaa, ovat tyypillisesti toimijan asemassa. Verbaaliset ja mentaaliset prosessityypit ovat selkeitä merkkejä vallasta. Niiden toimijat pääsevät ääneen, koska heidän sanat ja ajatukset koetaan olevan tärkeitä. Materiaaliset ja behavioraaliset eivät ole yhtä merkittäviä. Niiden toimijoilla ei ole vastaavaa auktoriteettia. (Härmänmaa 2014, 53–54; Fowler 1991, 98–99, 120–145.)

Toiminnan kuvaukset eivät ole kuitenkaan yksinkertaisia, niistä ei voida aina erottaa toimijaa. Toiminnan muuntaminen passiiviin poistaa toiminnalta vastuussa olevan tekijän. Passiivin lisäksi lausetta voivat hämärtää nominalisaatiot. Ne muuttavat konkreettisia prosesseja abstrakteiksi. (Törrönen 2005, 145.) Esimerkiksi ”mielenosoitus” on kieliopillinen metafora, joka häivyttää transitiivisesta lauseesta tekijän. Vaihtoehtoinen tapa olisi voinut olla sanoa ”Ihmiset osoittivat mieltä”. Passiivista voidaan käyttää tarkoituksella toimijan häivyttämiseen. Nominalisaatioiden avulla taas voidaan tuottaa olettamuksia.

Representaatioita kielen tasolla voidaan tutkia tarkastelemalla sitä, miten ilmiöitä, asioita, tapahtumia, toimintoja ja ihmisiä nimetään ja kuvataan. Nimeämisellä tarkoitetaan sitä, millaisia substantiiveja, substantiivilausekkeita ja erisnimiä valitaan. (Esim. ”lentokone” tai

”pommikone”) Yksittäinen nimitys voi herättää kokonaisen diskurssin. Erilaisia ilmaisutapoja vastaavat erilaiset kategorisoinnit, joissa erilaiset diskurssit tulevat ilmi (Fairclough 1997, 150). Kategorisoinnin voi nähdä nimeämisen osana. Ihmisryhmä kategorisoidaan valintojen avulla. Nimeämisen lisäksi tärkeä kielellinen toiminta on kuvaaminen, jolla tarkoitetaan sitä, miten maailman ilmiöitä ja esimerkiksi erilaisia kategorioita ja ryhmiä kuvaillaan. Kuvaaminen laajentaa tarkastelun substantiivien lisäksi, adjektiiveihin, adverbisiin, lausekkeisiin, lauseisiin ja metaforisiin ilmauksiin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 71–72.) Kategorisoinnit voivat ilmetä tekstissä avoimina tai piilevinä vastakkainasetteluina, jännitteinä, kontrasteina, rinnastuksina tai metaforina. Ne voivat perustua aste-eroihin tai olla enemmän tai vähemmän kaksinapaisia. Usein kategorisoinnit rakentavat symbolista eroa ”meidän” ja ”muiden” välille. (Törrönen 2010, 288.)

Yhdysvaltojen ja Irakin joukkojen hyökkäys Fallujahin kaupunkiin lokakuussa 2004 herätti mediahuomion, kun Yhdysvaltalainen merijalkaväen sotilas ampui loukkaantuneen ja ilmeisesti aseettoman miehen moskeijassa. Länsi- ja Arabimedia tarjosivat erilaisen representaation tapauksesta käyttämällä erilaista sanastoa. Länsimedia nimesi kuolleen miehen ”kapinalliseksi”, kun taas arabimediassa käytettiin termiä ”haavoittunut aseeton mies”. Tämän lisäksi länsimedia uutisoi tapauksen välittömistä olosuhteista, kuten sotilaan stressitilasta. Sotilas oli menettänyt läheisen ystävänsä ja häntä kohti oli ammuttu aikaisemmin. Länsimedia valinnoillaan pyrki oikeuttamaan ampumisen, kun taas Arabimedia käsitteli tapausta laajemmassa kontekstissa liittäen sen Yhdysvaltojen väkivaltaisuuksiin Irakin siviiliväestöä vastaan. (Hoskins & O’Loughlin 2010, 138–140.)

Kielenkäytön yksi tehokeino on metafora. Metaforat voivat tuottaa ratkaisevan eron representaatioiden välille (Fairclough 1997, 150). Metafora siirtää merkityksiä merkkien välillä (Kunelius 2003, 164). ”Kriisi leimahti” metafora yhdistää kriisin luonteeseen sanan ”leimahti” merkityksiä. Leimahtaminen voidaan ymmärtää nopeaksi syttymiseksi. Kriisi kehittyy nopeasti tulipaloksi. Tulipalo vaatii toimenpiteitä. ”kyteminen” voisi olla hitaampaa kehitystä, joka välttämättä ei välttämättä johda tulipaloon ja vaadi toimenpiteitä, mutta odotettavissa on kriisin kehittyminen vakavammaksi. Metaforat sisältävät usein merkittävästi implisiittisiä merkityksiä.

3.5 Aineiston valinta

Vuonna 2014 Suomessa uutisia seurattiin verkosta enemmän kuin perinteisistä välineistä. Televisio on pääasiallinen uutislähde enää vanhimmalle ikäryhmälle. (Reunanen 2015, 5.) Suomessa perinteisillä mediayrityksillä on vahva asema myös verkossa. Ilta-sanomat ja Iltalehti tavoittavat verkossa viikoittain puolet aikuisväestöstä, Yleisradion uutiset noin 40 % ja Helsingin Sanomat vajaan 30 % (Reunanen 2015, 27). Yleisö on aktiivinen osallistuja uutisten välittäjänä. Sosiaalisen median kasvusta huolimatta kasvokkain keskustelu uutisista osoittautui suosituimmaksi tavaksi kierrättää uutisia. (Reunanen 2015, 19.)

Olen valinnut Helsingin Sanomat tarkasteluun sen vuoksi, että se on tällä hetkellä kokonaistavoittavuudeltaan suurin ”kärkimedia” Suomessa (Kansallinen mediatutkimus 2015). Kärkimedia on hyvin väritynyt käsite. Se kuitenkin erottuu iltapäivälehtistä viihteellisyyden ja asiapitoisuuden vertailussa. Iltapäivälehdet ovat viihteellisiä ajanvietteen ja uutisten rajapinnalla liikkuvia medioita (Kivioja 2008). Suomalaiset päätöksentekijät ilmoittavat seuraavansa Helsingin Sanomia päivittäin ja pitävänsä iltapäivälehtiä laaduttomina (Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 264–282). Helsingin Sanomia voidaan kuvata asiapitoisemmaksi kuin iltapäivälehtiä.

Laajemmasta aineistosta, eli korpuksesta voidaan valikoida tiettyjä tapauksia tai osia analyysin fokukseen. Analyysissä voidaan keskittyä yksittäisen tapaukseen, vertailla useampia tapauksia tai suuren tapausjoukon erittelyyn. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1999, 241–242.) Tämän tutkielman aineistoksi on valittu Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen uutisoinnit Ukrainan tapahtumista aikajaksolla elo–syyskuu 2014. Aineisto on kerätty Helsingin Sanomien Päivän lehden tekstiarkiston verkkoversiosta edellä mainituilla rajauksilla sekä hakusanalla ”ukraina*”. Haku tuottaa 784 osumaa. Näistä osumista olen rajannut ulkopuolelle uutiset, jotka eivät liity Ukrainan sodan/kriisin tapahtumiin. Sodan tapahtumiin olen sisällyttänyt sotilaallisen ulottuvuuden lisäksi myös diplomaattisen, taloudellisen sekä informaatioulottuvuuden. Tämä tarkoittaa, että sotaan liittyviksi uutisiksi olen sisällyttänyt uutiset esimerkiksi valtionpäämiesten tapaamisista, kaasukiistasta ja neuvotteluista. Rajausten jälkeen lopulliseksi aineistoksi jäi 132 uutista. Uutistekstit vaihtelivat pituudeltaan puolesta sivusta neljään sivuun.

Aineiston pitämiseksi käsiteltävän kokoisena, olen rajannut uutiset ajallisesti suurimman mediahuomion kattavalle ajanjaksolle. Rajausten ulkomaantoimituksen tuottamiin uutisiin olen

tehnyt, koska tarkastelun keskiössä ovat ensisijaisesti tapahtumien uutisoinnit. Sulkemalla pois mm. osiot Kotimaa, MieliPide ja Pääkirjoitukset on tarkoitus rajata uutistekstit koskemaan erityisesti Ukrainan ja sen lähialueiden tapahtumia. Kiinnostuksen kohteena ei niinkään ole suomalainen mieliPideilmasto Ukrainan tapahtumien suhteen, jolloin tekemäni rajaukset ovat tässäkin suhteessa perusteltuja.

Helsingin Sanomien ulkomaantoimitus ei itsenäisesti kirjoita kaikkia uutisia. Se käyttää paljon lähdeaineistonaan mm. kansainvälisiä uutistoimistoja kuten Reuters, AFP ja Associated Press sekä ulkomaista mediaa kuten Russia Today ja New York Times. Tarkoitukseni on käyttää Helsingin Sanomia ikään kuin ikkunana, jonka kautta tarkastelen laajempaa informaatioympäristöä.

3.6 Tutkijan positio

Positiot ovat vaihtuvia ja yhdisteltävissä niin, että tutkija voi liikkua niiden välillä tutkimuksen eri vaiheissa. Analyytikon, asianajajan ja tulkitsijan positioissa on kyse siitä, miten tutkija suuntautuu aineistonsa. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1999, 229–230.) Representaatioita diskursiivisina konstruktioina lähestyvissä suuntauksissa vallitsee eri kantoja siitä, mihin representaatiot viime kädessä viittaavat: tuottavatko, muuntavatko tai haastavatko representaatiot paikallista, kulttuurista vai yhteiskunnallista järjestystä? (Törrönen 2010, 303.)

Analyytikko viittaa sellaiseen diskurssianalyyttiseen positioon, jossa tutkijan osallisuus suhteessa analysoitavaan aineistoon yritetään pitää mahdollisimman pienenä ja kontrolloituna. Tutkija analysoi tiettyjä metodeja käyttäen ihmisten kielellistä toimintaa. Analyysin tärkein ohjenuora on pitäytyä toimijoiden itsensä relevanteiksi tekemissä raameissa. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1999, 203.) Aineistolähtöisen lähestymistavan ongelma on se, että on vaikeaa määrittää, mistä vuorovaikutustilanne alkaa, mihin se päättyy ja mitkä representaatiot muodostavat aineiston. (Törrönen 2010, 303.)

Tulkitsijan positioon asettuvalla diskurssianalyytikolla tutkimusaineistot, erilaiset puheet ja tekstit, näyttävät monenlaisten mahdollisuuksien maailmana. Niitä voi kuunnella ja lukea lukuisilla eri tavoilla. Keskeistä on siten tutkijan ja tutkittavan, toisin sanoen analyysin sekä aineiston välinen vuorovaikutuksellinen suhde. Analyysin koodi ei ole kokonaan aineistossa itsessään. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1999, 212.) Koska representaatioiden voidaan katsoa viittaavan toisiinsa loppumattomana ketjuna, tämän position ongelmaksi nousee se, miten

merkitysketjun kiinnekohta valitaan ja miten merkitsemisen prosessi väliaikaisesti keskeytetään (Törrönen 2010, 304).

Kun diskurssianalytikko ottaa asianajajan position, tarkoittaa tämä sitä, että hän pyrkii tutkimuksellaan ajamaan tai edesauttamaan jotakin asiaa, jonkin päämäärän saavuttamista. Asianajaja on sitoutunut muutokseen. Hän analysoi aineistoaan tietyllä tavalla motivoitunein silmin: ei ainoastaan tutki, miten kielelliset toimijat sosiaalisen todellisuutensa rakentavat, vaan pohtii myös kysymystä, miten nuo todellisuudet voisi rakentaa toisin. Asianajaja on siten samalla aina tavalla tai toisella olemassa olevien todellisuuksien kriitikko. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1999, 207–208.) Esimerkiksi kriittisessä diskurssianalyysissä tutkija käyttää makroteoriana ”uutta kapitalismia” (Fairclough 2003, 4-5). Sen valtuuttamana hän kyseenalaistaa valtaa käyttävät ja epäoikeudenmukaisuutta lisäävät representaatiot ja vahvistaa tasa-arvoa lisääviä representaatioita. Ongelmana on, että teoria yhteiskunnasta ohjaa liikaa hänen päätelmiään aineiston representaatioista, joka voi johtaa ylitulkintoihin (Törrönen 2010, 304).

3.7 Kriittisen diskurssianalyysin kritiikki

Kriittisellä diskurssianalyysillä on omat ongelmansa ja rajoituksensa. Kriittisessä diskurssianalyysissä rakennetaan lähtökohdaksi teoria, jonka kautta aineistoa tarkastellaan. Tämän vuoksi tutkija voi tarkastella aineistoa puolueellisesti tai valita aineistostaan teoreettista viitekehystä tukevaa dataa (Breeze 2011). Kriittistä diskurssianalyysiä on kritisoitu tämän lisäksi siitä, että se pitää muita kuin kriittistä kielentutkimusta ei-kriittisenä. Kriittisen diskurssianalyysin poliittinen konteksti on ongelmallinen, koska se voi johtaa tutkimuskohteen käsittelyyn poliittisesti objektiivisuuden sijaan. Kriittistä diskurssianalyysiä on lisäksi kritisoitu siitä, että sen mukaan tekstin ideologisuutta voidaan analysoida ilman poliittista tulkintaa ikään kuin semanttiset ja kieliopilliset asiat itsessään heijastaisivat tekstin ideologista suuntautuneisuutta. (Jantunen 2014, 53–57.)

Jan Blommaert (2005) mukaan kriittisessä diskurssianalyysissä on kolme haastetta: kielellinen ennakoasenne, pitäytyminen vain tietynlaisissa yhteiskunnissa ja ajallisen kehyksen poissulkeminen. Kielellinen painotus on ongelmallinen, sillä se korostaa läsnä olevan diskurssin analyysiä. Poissaolevia diskursseja ei voida tutkia kielellisesti. Vain tietynlaisissa yhteiskunnissa pitäytyminen on haasteellinen, koska tietynlaisten yhteiskuntien piirteitä pidetään universaaleina ja ne yleistetään koko ihmiskuntaan. Kriittinen diskurssianalyysi rajoittuu jälkimoderniin ja -teolliseen semioottisesti monimutkaiseen ensimmäisen maailman yhteis-

kuntaan. Ajatuksen kehyksen poissulkemisella Blommaert tarkoittaa rajoittunutta historiallista horisonttia. Vallankäytöllä, epätasa-arvoisilla rakenteilla on pitkä historia, jota ei huomioida riittävästi. (Mikkola 2014, 34–35; Blommaert 2005, 34–37.)

Usein diskurssianalyysissä liiallisesti yksinkertaistetaan tai tiivistetään. Tekstitasolla jätetään huomioimatta diskurssin ja todellisuuden (toiminnan) välinen suhde. Kontekstin nähdään ohjaavan diskurssia ja todellisuus redusoituu tekstissä tehtävien valintojen tasolle. Toisena ongelmana on ylikuormittaminen. Tämä tarkoittaa sitä, että diskurssin käsite määritellään liian laajasti, jolloin siitä tulee käyttökelvoton. Liian laaja määrittely vaikeuttaa diskurssin merkityksen sekä vaikutusten tutkimista ja arviointia. Vaihtoehtoisten selitysten ja muiden vaikuttavien tekijöiden mahdollisuus voi hämärtyä. Diskurssi voi alistaa ne osaksi itseään ja valtaansa. (Pynnönen 2013, 34–35.)

Sen lisäksi, että arvioidaan tutkimuksen vaikutusta muutokseen ja vapautumiseen, olennaista on reflektointi. Kriittisen tutkijan täytyy aktiivisesti reflektoida omaa tulkintaansa sekä sitä, miten pitkälle meneviä tulkintoja tutkittavien kokemuksista voidaan tehdä. Tutkimusasetelmien tulisi olla demokraattisia, dialogisia. Positivistiset validiteetti- ja yleistettävyyssnäkökulmat eivät sen sijaan ole kriittisen tutkimuksen tavoitteena. (Pynnönen 2013, 35.) Kriittisessä diskurssianalyysissä ei pyritä samankaltaisen totuuden etsimiseen kuin esimerkiksi kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Abstrakteista tutkimuskohteista, kuten informaatiosodankäynnistä on mahdoton muodostaa yhtä totuutta. Kriittinen diskurssianalyysi onkin puheenvuoro, joka hahmottaa ja samalla rakentaa sosiaalisesti muodostuvaa todellisuutta.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kriittisen diskurssianalyysin vaarana on, että tutkijan oma ideologia näkyy tulkinnassa. Tätä voidaan kuitenkin vastustaa käyttämällä mahdollisimman analyttisiä työkaluja tekstuaalisessa analyysissä sekä tiedostamalla ideologisuuden vaikuttavuus. Kriittisessä diskurssianalyysissä menetelmät ovat varsin moninaisia ja verrattain raskaita. Monivaiheinen ja raskas tutkimusprosessi pakottaa tutkijan rajaamaan aineiston valintaa. Tällöin tutkijan oma subjektiivisuus nousee taas esille aineiston valinnassa.

3.8 Yhteenvedo

Mediatekstit ovat viestintäprosessien materialisoituneita jälkiä. Mediatekstejä tutkimalla voi nähdä niiden taustalla olevia viestinnän ja merkityksenannon prosesseja. Tämä tarkoittaa kontekstin tulkintaa ja määrittelyä. Kontekstien tulkinnassa käytetään intertekstuaalisuuden käsi-

tettä. Intertekstuaalisuus tarkoittaa, että tekstit muodostuvat muista teksteistä ja puheäänistä, joko suorasti tai epäsuorasti. (Väliverronen 1998, 33–36.)

Analyysin tavoitteena on selvittää millä tavoin tapahtumat, tilanteet, osapuolet, suhteet representoidaan teksteissä. Lähtökohtana on, että mediatekstit luovat todellisuudesta omia muunnelmiaan. Lopullinen päämäärä representoinnin analyysissä on saada kuvailluksi se mahdollisuuksien verkosto, jonka puitteissa valinnat tehdään. (Fairclough 1997, 136–137).

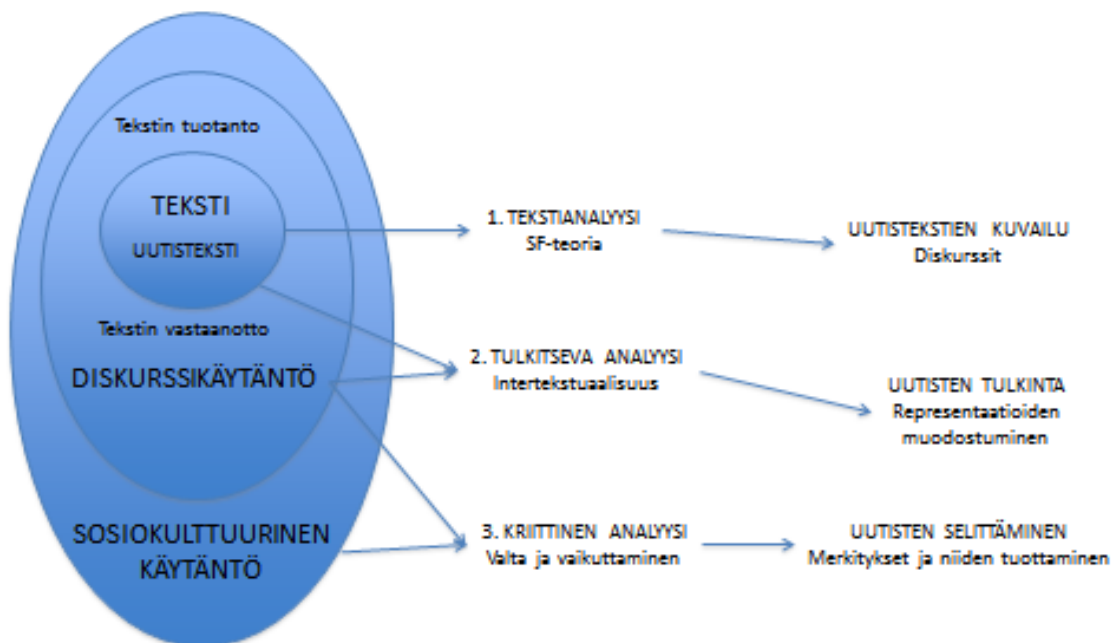
Pynnönen (2013, 32) on esittänyt kriittisen diskurssianalyysin toteutuksen kolmevaiheisena prosessina. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa kohdetta analysoidaan tekstin ja lingvistiikan tasolla. Toisessa vaiheessa analyysi syvenee tulkinnan tasolle ja lopulta kohde analysoidaan kolmannessa vaiheessa kriittisesti. Analysoitavia tekijöitäkin on kolme. Fairclough (1997, 78–86) esittää kolmitasoisien mallin viestintätilanteiden analyysistä. Mallissa analysoidaan teksti, diskurssikäytäntö ja sosiokulttuurinen käytäntö sekä niiden väliset suhteet. Tekstin analyysiin kuuluu perinteisiä lingvistisiä analyysimuotoja. Diskurssikäytännön analyysiin kuuluu tekstin tuotannon ja kuluttamisen taso ja analyysimuotona lingvistisen analyysin rinnalla voidaan käyttää intertekstuaalista tekstianalyysiä. Sosiokulttuurisen käytännön analyysiin voi kuulua erilaiset abstraktiotasot kuten tilannekonteksti, tilannetta ympäröivä institutionaalisten käytäntöjen konteksti tai yhteiskunnan ja kulttuurin konteksti.

Tekstianalyysin lähtökohtana on oletus siitä, että kielenkäyttö nimeää, luokittelee ja kuvaa maailmaa. Tekstistä tarkastellaan sitä, miten Ukrainan sodan toimintaa ja siihen liittyviä osapuolia representoidaan. Nimeämisellä tarkoitetaan sitä, millaisia nimityksiä (substantiiveja, substantiivilausekkeita ja erisnimiä) tekstissä valitaan kuvaamaan toimintaa. Nimeämisen ohella tarkastellaan luokittelua, eli miten osapuolet kategorisoidaan. Nimeämisen ja luokittelun lisäksi tarkasteltavana kielellisenä toimintana on kuvaaminen, eli miten toimintaa ja siihen liittyviä ryhmiä kuvaillaan substantiivien, adjektiivien, adverbien, lausekkeiden, lauseiden ja metaforien kautta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 71–71.) Tekstianalyysissä keskitytään uutistekstien sisältöön lauseiden ja sanojen tasolla. Teksteistä eritellään toiminnan ja toimijoiden nimeämiskäytännöt. Ensimmäisen vaiheen tuloksena muodostetaan tekstin teemat ja ominaisuuksien luokittelu. Tekstianalyysin jälkeen voidaan eri diskurssit esitellä ja niiden tunnusmerkit kuvata. (Pynnönen 2013, 32–33.) Tekstianalyysin tavoitteena on diskurssien tunnistaminen.

Tulkitsevassa analyysivaiheessa pyritään ymmärtämään diskurssia laajemmin. Aineisto asetetaan kontekstiin ja tulkitaan merkityksiä. Tulkitsevassa analyysissä tekstiä tutkitaan etsien tekstistä jälkiä diskurssikäytännöistä. Tulkinnalla selvitetään mitä jälkiä uutisessa on nähtävissä muista teksteistä ja informaatiosta. (Pynnönen 2013, 33). Tämä analyysivaihe voidaan ymmärtää myös intertekstuaalisena analyysinä (Fairclough 1997, 100–135). Tulkitsevan analyysin tuloksena muodostetaan representaatioita, jotka kertovat millaiseksi tapahtumat kuvataan tekstin ja diskurssin kautta.

Hegemonisten diskurssien identifioimisessa on ideana kiinnittää huomio yhtäläisyyksiin eli samojen diskurssien osiin erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Hegemoniset diskurssit voidaan erottaa muista diskursseista analysoimalla niiden toistuvuutta, itsestäänselvyttä ja vaihtoehdottomuutta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 80–81.) Kriittisessä analyysivaiheessa representaatiot kyseenalaistetaan. Representaatiot asetetaan vallan ja vaikuttamisen viitekehukseen, eli selvitetään representaatioihin vaikuttavat ideologiat. Tarkoituksena on paljastaa dominoivat diskurssit ja nostaa esiin tätä kautta vaikennevat äänet. Kriittisen analyysivaiheen tavoitteena on murtaa se mikä aikaisemmassa vaiheessa koetaan itsestäänselvydeksi. (Pynnönen 2013, 33).

Seuraavassa kuvassa esitetään analyysit ja niiden funktiot:

Kuva 6. Analyysit ja niiden funktiot.

Tutkimuskysymyksiin etsitään vastausta:

- Uutisagendan teemoittelulla: Mitä teemoja teksteissä käsitellään? Uutisagendaa analysoidaan teemoittelevan sisällönanalyysin avulla.
- Toimijoiden ja toiminnan kuvauksilla: Mitä toimijoita teksteissä representoidaan? Mitkä toimijat saavat teksteissä aktiivisen puheäänänen? Mitä toimintaa teksteissä representoidaan? Toimijoiden ja toiminnan kuvauksia lähestytään systeemifunktionaalisen kieliteorian avulla. Kuvauksista tarkastellaan toimijoiden nimeämistä ja kategorisointia sekä toiminnan prosesseja ja nimeämistä.

Tunnistamalla uutisteksteissä esiintyvät diskurssit ja tulkitsemalla niiden tuottamia representaatioita: Miten representaatiot muodostuvat? Uutisteksteissä muodostuvia representaatioita tulkitaan diskurssien avulla vasten sosiokulttuurista kontekstia.

- Yhdistämällä uutistekstit vallankäytön viitekehykseen: Miten vallankäyttö ilmentyy representaatioissa? Uutisteksteissä esiintyviä representaatioita analysoidaan tulkitsemalla niiden ideologisuutta.

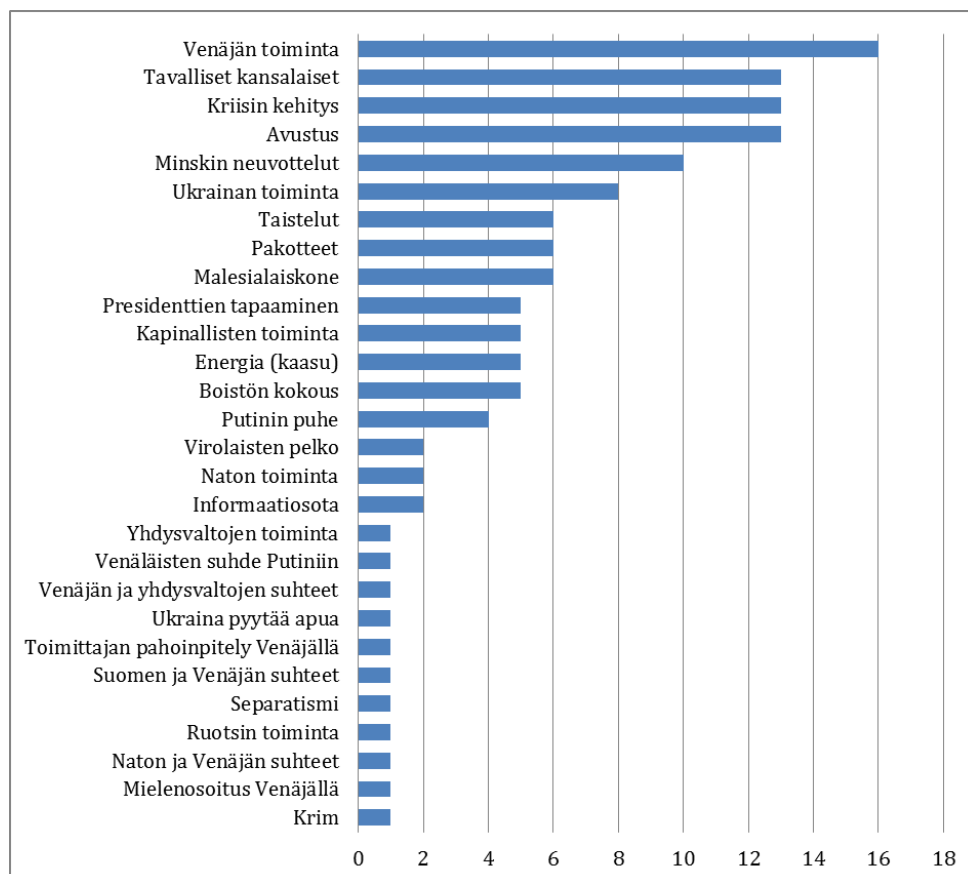
4 ANALYYSI

4.1 Uutistekstit

Tekstianalyysin tavoitteena on vastata kysymyksiin: Mitä teemoja teksteissä käsitellään? Mitä toimijoita teksteissä representoidaan? Mitkä toimijat saavat teksteissä aktiivisen puheäänän? Mitä toimintaa teksteissä representoidaan?

4.1.1 Teemat

Ensimmäisen analyysikierron jälkeen muodostin kustakin uutistekstistä yhden teeman. Uutinen voi käsitellä useampaa teemaa, mutta jokaisesta on tunnistettavissa yksi hallitseva pääteema. Uutistekstit muodostuvat tämän pääteeman ympärille. Pääteeman voi erottaa useissa tapauksissa jo pelkästään otsikkotekstin perusteella, mutta joissakin tapauksissa teeman hahmottaminen vaati tekstin tarkempaa lukemista. Teemat ovat esitelty seuraavassa kaaviossa:

Kaavio 1. Aineiston uutisten teemat

Teemat muodostavat kokonaiskuvan tekstiaineistosta. Teemoja tarkastelemalla voidaan hahmottaa mitä toimijoita, tapahtumia ja toimintaa aineistossa representoidaan. Teemat voidaan ymmärtää uutisten aiheiksi, mutta niiden perusteella ei vielä voida muodostaa tarkkaa kuvaa uutistekstejä määrittelevistä diskursseista. Teemojen avulla voidaan ymmärtää mistä asioista aineistossa puhutaan eli uutisoinnin agendasta. Merkittävä osa aineiston teemoista käsittelee Venäjän toimintaa, Ukrainan ja separatistien toiminnan ollessa pienemmässä roolissa.

4.1.2 Toimijat

Uutisten makrostruktuurin (teemat) analyysin jälkeen siirryin tarkempaan tekstianalyysiin, jossa käsittelin koko aineistoa yhtenä tekstimassana. Aluksi analysoin tekstin toimijoita. Toimijat olen muodostanut nimeämisen ja kategorisoinnin avulla. Toimijoiden nimeäminen aineistossa oli varsin monipuolista, jonka vuoksi muodostin yksittäisistä toimijoista toimijakategorioita. Luokittelun logiikkaa kuvaa seuraava esimerkki: Yksittäinen toimija voisi olla esimerkiksi henkilö ”Venäjän presidentti Vladimir Putin” tai valtio ”Ukraina”. Katson, että yksittäinen toimija edustaa kuitenkin laajempaa kategoriaa. Ukraina-toimijakategorian alle kuuluvat mm. valtio, hallinto, poliitikot ja asevoimat. Nämä ovat niin sanotusti virallisia tahoja, jotka edustavat valtiota. Ukrainalaiset eivät kuitenkaan edusta tässä kontekstissa valtiota, vaan ovat erillisiä toimijoita. Olen luokitellut ukrainalaiset kategoriaksi ”paikalliset”. He edustavat tavallisia kansalaisia, jotka ovat valtion kansalaisia, mutta eivät edusta virallista kantaa. Aineistossa esiintyvät toimijat ja niiden nimeäminen on esitelty seuraavassa taulukossa:

Toimija	Nimeäminen
Ukraina	Ukrainan hallituksen joukot, Ukrainan armeija, armeijan joukot, Ukrainan pääministeri, Ukrainan ulkoministeri, Ukrainan joukot, Ukrainan kansalliskaarti, Ukrainan sisäministeriön alaisuudessa toimiva Azovin pataljoona, Ukrainan tykistötuli, Ukrainan johtajat, Ukrainan presidentti, Petro Porosenko, Ukrainalaiset, Ukrainan tykistö, Ukrainan parlamentti, Presidentin tiedotuspäällikkö, Presidentin edustaja
Venäjä	Venäjä, Venäjän presidentti Vladimir Putin, Putin, Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov, Venäjän sotilaat, Venäjän joukot, Venäjän Kreml, Venäjän edustaja, Venäläissotilaat, Moskova, Venäjän armeija, Venäjän sotatoimet, Venäjän puolustusministeriö, Putinin tiedotuspäällikkö,
Avustuskuljetukset	Venäjän avustussaattue, venäjän kuorma-autot, 262 kuorma-auton avus-

	tussaattue, avustuskolonna, kiistelty avustussaattue
Separatistit	Kapinalliset, separatistit, Itä-Ukrainan separatistit, kapinallissotilaat, kapinallisten kranaatinheittimet, Ukrainan kapinalliset, Venäjän-mieliset, Venäjän-mieliset kapinalliset, Venäjän tukemat kapinalliset, Venäjän-mieliset separatistit, taistelijat, Sotilaat, aseistetut kapinalliset, Itä-Ukrainan kapinalliset, Taistelijat Nikolai ja Spyder, Separatistijohtaja Druz, Kapinallisjoukot, pelätty komentaja Igor "Piru" Bezler, kapinallis/separatistijohtaja Zaharzenko,
Suomi	Tasavallan presidentti Sauli Niinistö, Suomi, Ilkka Kanerva, Erkki Tuomioja, Ulkoministeri, Suomen ulkopoliittinen johto, Ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta, Puolustusministeri Carl Haglund, Stubb
Kansainvälinen media	Uutistoimisto AP, Uutistoimistot, Reuters, AFP, raportit, BBC, New York Times, Euronews
EU	EU:n ulkoministerit, EU:n jäsenmaat, EU, EU-maiden päämiehet, Eurooppa, Barroso, EU:n korkea ulkoedustaja Catherine Ashton, EU:n ulkopoliittinen edustaja, EU-komissio, Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Herman van Rompuy, Oettinger, EU-johtajat
ETYJ	ETYJ, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö, Etyj-lähettiläs, Etyj-tarkkailijat
Nato	Nato-maiden hävittäjät, Nato, Sotilasliitto Nato, Naton uudet erittäin nopeat joukot, Naton iskujoukot, Nato-joukkojen, läntinen sotilasliitto, Naton tiedote, Naton pääsihteeri Anders Fogh Rasmussen, Naton komentaja Breedlove, Puolustusliitto
Asiantuntijat	Kansainvälisen oikeuden professori, Torsti Siren Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitokselta, tutkija, asiantuntijat, Ulkopoliittisen instituutin tutkija, Aleksanteri-instituutin johtaja, Aleksanteri-instituutin tutkija, Ulkopoliittisen instituutin vanhempi tutkija, suomalaisasiantuntija, Venäjä-tutkija Kadri Liik European Council on Foreign Relations -tutkimuslaitoksesta, Turvallisuus- ja ulkopoliittikan tutkija Claes Levinsson, Brittiläisen IISS-tutkimuslaitoksen asiantuntija John Dempsey, Arto Pulkki
HS	Toimittaja kirjoittaa omalla nimellään ja kertoo mentaalisen prosessin kautta havainnoistaan "näky", "kuuluu". Joissakin tapauksissa toimittaja viittaa kollegoidensa teksteihin esim. "ulkomaankirjeenvaihtaja Pekka Hakala sanoo:" HS kertoo myös toimituksen työstä: "HS tapasi kapinallistaistelijoilta", HS sai tiedon..."
Ei-valtiolliset järjestöt	Punainen risti, kansainvälinen punainen risti, ICRC, järjestö, avustusjärjestö, Kansainvälinen tutkijaryhmä, onnettomuustutkijat, hollantilaistutkijat, YK:n turvaneuvosto, Ihmisoikeusjärjestö Amnesty, WFP, YK:n alainen WFP, Venäläinen sotilaiden äidit
Venäläinen media	Venäläinen verkkouutissivusto slon.ru. Slon.run toimittaja Natalija Telegina, venäläinen kommersant lehti, venäläislehti Izvestija, Venäjän pihkovassa

	ilmestyvä paikallislehti, Pskovskaja gubernija, Utistoinisto Interfax, venäläisviestimet, riippumattomat venäläisviestimet, Gruz-200 ryhmä, Kremlin ohjaillema ykköskanava, Novaja Gazeta, Venäjän media, venäläislehti, Venäjän televisio, Venäjän valtiollinen media,
USA	Yhdysvallat, presidentti Barack Obama, ulkoministeri John Kerry,
Viro	Viro, Viron puolustusvoimat, viron ulkoministeri, viron presidentti Toomas Hendrik Ilves, virolaisten asenteet, virolaisten pelot, Viron valtionjohto
Länsi	Länsimaat, länsijohtajat, läntiset liittolaiset, Länsi
Muut maat	Australia, Tsekki, Ranska, Hollanti, Puola, Liettua, Britannia, Unkari, Ruotsi,
Saksa	Saksa, liittokansleri Angela Merkel, Saksan ulkoministeri,

Taulukko 6. Tekstien toimijat

Ukrainan sodan osapuolia voidaan hahmottaa tarkastelemalla toimijoiden nimeämistä, kategorisointia. Itä-Ukrainan kapinallisista käytettiin teksteissä varsin monimuotoista nimeämistä. Separatismilla tarkoitetaan pyrkimystä irrottautua keskushallinnosta tai valtiomuodostumasta. (Kotimaisten kielten keskus 2016) Kapinallisuudella voidaan käsittää vastoin asettumista vallalla olevaa järjestystä vastaan. Molemmat ovat ihmisryhmää kuvaavia sanoja, mutta ne asemoivat kategorian poliittisesti eri tavalla. Molemmat asettuvat Ukrainan hallintoa vastaan, mutta ero on siinä, että separatistit pyrkivät irrottautumaan Ukrainasta. Separatisteilla on selkeämmät poliittiset tavoitteet kuin kapinallisilla. Nimeämällä kapinalliset tai separatistit Venäjän-mielisiksi asemoidaan tämä ihmisryhmä lähemmäs venäläisiä. Tämänkaltaisen nimeäminen osallistuttaa Venäjän mukaan tapahtumiin. Kun nimeämistä tarkastellaan tarkemmin, voidaan havaita että kyseessä on nominalisaatio. Avatessa nimeämistä voidaan sanoa, että separatistit ovat mieleltään venäläisiä tai kokevat olevansa venäläisiä.

Teksteistä on poimittavissa seuraavia rinnastuksia, jossa osapuolet toimivat yhdessä:

- *EU ja Yhdysvallat*
- *Yhdysvallat, EU ja Suomi EU:n jäsenenä*
- *Nato ja länsimaat*
- *Ukraina ja länsi*
- *Ukraina ja sen läntiset liittolaiset*
- *Viron ja Ruotsin valtionjohdot*
- *Venäjän-mieliset separatistit*

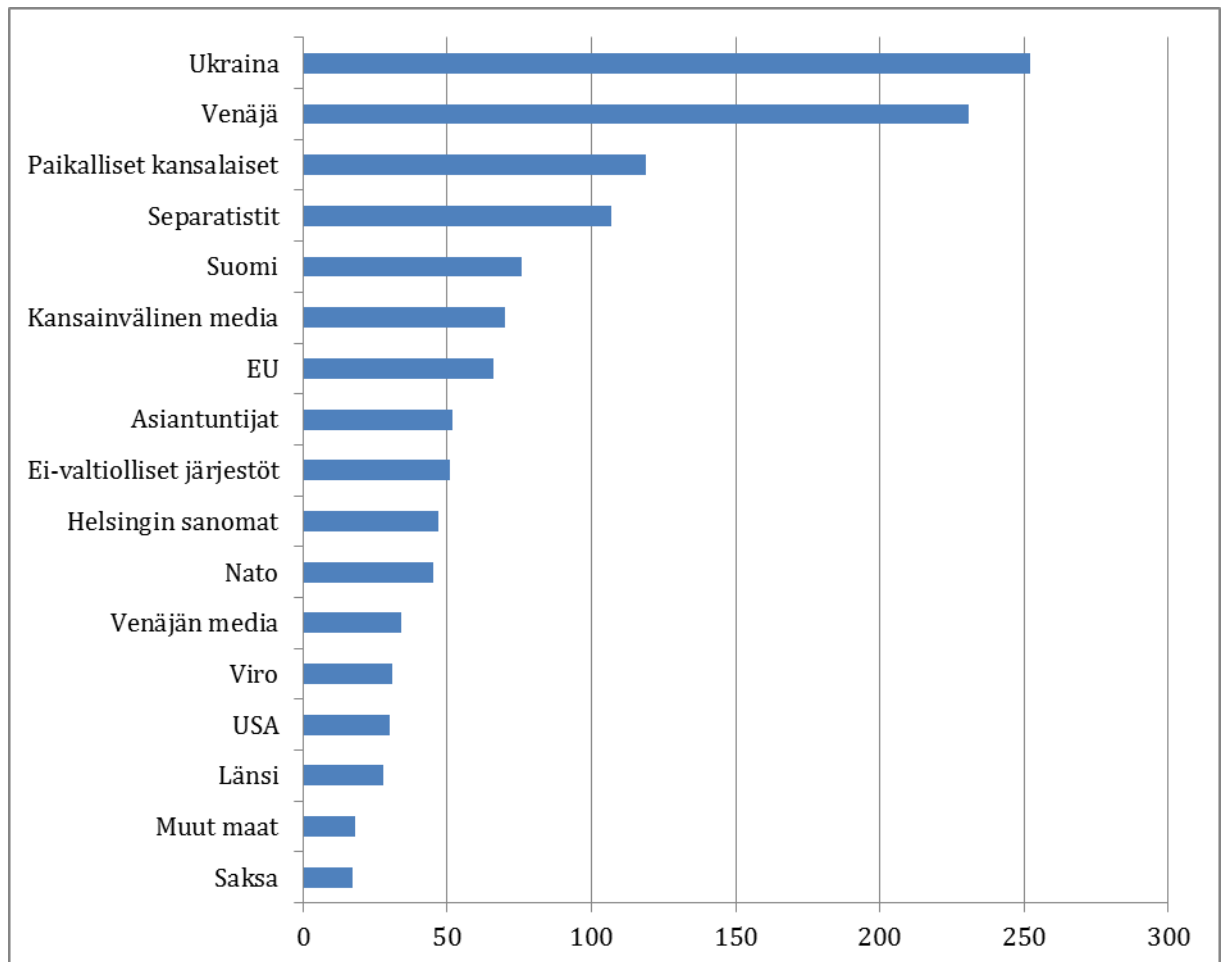
- *Venäjän tukemat separatistit*
- *Separatistit ja Venäjä*

Toimijoita asetetaan tekstiaineistossa rinnakkain ja vastakkain eri tavoin. Aineistossa asetetaan vastakkain Länsimaat ja Venäjä. Ukraina asemoitiin usein länsimaiden kanssa rinnakkain, mutta ei kuitenkaan osaksi länsimaita. Seuraava esimerkki havainnollistaa aineistossa tapahtuvaa vastakkainasettelua ja rinnastamista. Ukraina, EU, Suomi, Yhdysvallat ja Nato esitetään erillisinä toimijoina, jotka kuitenkin toimivat yhdessä rintamassa Venäjää vastaan:

”Venäjän niskaan satoi illalla tuomioita niin Ukrainan presidentiltä Petro Porošenkolta, EU-johtajilta, Suomelta, Yhdysvalloilta kuin sotilasliitto Natolta-kin.” (HS 23.8.2014)

Vastakkainasettelussa on havaittavissa kaksi tasoa. Ensimmäisellä tasolla Ukraina asetetaan hyvin konkreettisesti vastakkain separatistien kanssa etenkin fyysistä toimintaa kuvaavissa lauseissa. Toisella, laajemmalla tasolla useat eri toimijat asetetaan Venäjää vastaan. Nämä useat toimijat kategorisoitiin aineistossa Länsimaiksi. Ukraina asettuu länsimaiden puolelle, mutta ei kuitenkaan osaksi niitä.

Representoituja puheääniä kohdellaan harvoin tasapuolisesti, mitä voi tarkkailla näiden asemoinnista tekstissä tai näiden representoinnissa käytetyistä verbeistä (Fairclough 1997, 107–110). Seuraavaan kaavioon olen koonnut tekstiaineistossa aktiivisena äänenä toimivat osapuolet. Taulukossa vaaka-akselilla on esiintymien lukumäärä. Olen tarkastellut tekstissä transitivisten lauseiden ensisijaista määrittelijää materiaalisissa, behavioraalisissa, verbaalisissa ja mentaalisissa prosessityypeissä. Lauseen ensisijaisella toimijalla voidaan katsoa olevan valtaa määrittellä todellisuuden rakentumista.

Kaavio 3. Aktiiviset toimijat

Kaavion 3. avulla voidaan havaita, että kaksi merkittävintä osapuolta ovat Ukraina ja Venäjä. Separatistit ja Paikalliset ihmiset voidaan erottaa seuraavaksi ryhmäksi jotka ovat merkittävästi esillä. Mediasta kansainvälinen media on aktiivisin ääni. Helsingin Sanomien omien toimittajien ääni on seuraavaksi eniten esillä ja viimeisenä Venäjän media.

Toimijoista hajanaisen kokonaisuuden muodostavat Länsimaat. Länsi toimii vain pienessä määrässä tekstiä omana äänenään, mutta länsi voidaan tulkita kollektiiviseksi toimijaksi, koska aineistossa siihen yhdistetään rinnastamalla toimijat Euroopan Unioni, Yhdysvallat ja Nato.

Presidenttien ja poliitikkojen rooli on sodankäynnissä ollut merkittävä. Riikka Kuusisto (1998) on tutkinut läntisten suurvaltajohtajien sotaretoriikkaa Persianlahden ja Bosnian konflikteissa. Hänen tutkimuksena osoittaa, että suurvaltajohtajien lausuntojen ja puheiden retoriikalla on merkitystä ja ne toteutetaan tavoitteellisesti. Kuusisto tarkastelee sitä, miten näiden maiden johtajat antoivat puheissaan konfliktin tapahtumille nimen, juonen ja merkityksen.

Lisäksi hän tarkastelee sitä, miten nämä suurvaltajohtajat perustelivat omat suhtautumisvalintansa ja toimintamallinsa laajalle yleisölle. Maailman tapahtumat ja toimijat luodaan meille niistä kertovassa kielessä. (Kuusisto 1998). Presidentit olivat merkittävässä roolissa myös tämän tutkielman aineistossa. Etenkin Ukrainan ja Venäjän verbaalisten prosessien toimijoina olivat usein presidentit Petro Porošenko ja Vladimir Putin.

4.1.3 Toiminta

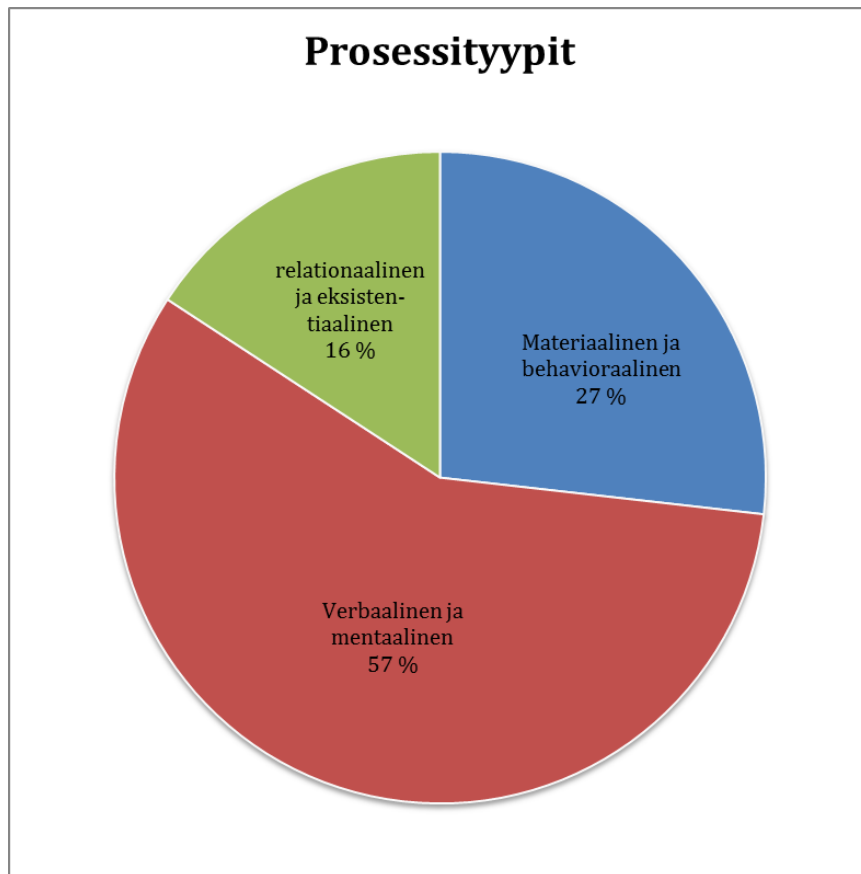
Fairclough (2013, 193) mukaan sosiaalisten tapahtumien representointia voidaan tarkastella mm. pohtimalla: mitä tekstiin sisällytetään, mitä poissuljetaan, mikä sisällytetään merkittävämmiin, miten abstraktisti tai konkreettisesti tapahtumat esitetään.

Seuraavaksi tarkastelin uutistekstejä toiminnan nimeämisen näkökulmasta, eli poimin aineistosta toimintaa kuvaavia verbejä. Aineistossa toistuvasti esiintyvät verbit olen koonnut seuraavaan taulukkoon:

Materiaaliset	Behavioraaliset	Verbaaliset	Mentaaliset	Relationaalinen	Eksistentiaalinen
taistella	seisoskelivat	kertoa	tietää	on	olla vielä
vetäytyä	partioivat	mukaan	vahvistaa	on/näyttää	esiintyä jossakin
valloittaa	keskustelivat	ilmoittaa	myöntää	on kuollut	sattua jossakin
saartaa	tapaavat	sanoa	suhtautua	kestää/jatkua	tapahtua jossakin
kaivautua	kiistelivät	väittää	uskoa		kin
ampua	sopivat	kiistää	toivoa		jstk. seurasi
pommittaa	vastata	syyttää	pelätä		puhjeta
pakottaa	tarjota	raportoida	vihata		yltyä
toimia	nähdä	:			kiristyä
siirtyä					muuttua
katkaista					
julkaista					
laajentaa					

Taulukko 7. Toiminnan nimeäminen

Seuraavaan kaavioon olen koonnut toimintaa kuvaavien verbien esiintymisen aineistossa määrällisesti:

Kaavio 2. Prosessityypit

Tekstit koostuivat pääasiassa kommunikaatioprosesseista (verbaalinen ja mentaalinen). Tästä voidaan päätellä, että media toimii varsin demokraattisesti ja antaa puheenvuoroja useille toimijoille. Media on areena, jossa toimijat saavat puheenvuoron ja tuovat esille oman kantansa asioihin. Media ei kerro suoraan fyysisen ulottuvuuden toiminnasta ja tapahtumista (materiaalinen ja behavioraalinen). Merkittävältä osin mediatekstit ovat jonkin muun toimijan tuottamia representaatioita.

Verbaalinen toiminta ilmeni tekstissä pääasiallisesti neutraalein verbein: ”*Venäjän ulkoministeriö sanoi...*”, ”*Ukrainan armeija kertoi...*” Värittyneempiäkin verbejä aineistossa esiintyi: ”*Venäjä kiistää...*” ”*Ukraina syyttää...*”, ”*Kapinalliset väittivät...*”

STT:n tyylikirjan (2016) mukaan ”väittää”-verbi voi luoda mielikuvan, että sanottava asia ei ole totta, joten sen käyttämistä uutisissa tulisi välttää. Sana sopii kuitenkin teksteihin, joissa esitetään tavallisesta poikkeavia näkemyksiä. (Suomen tietotoimisto 2016) Aineistossa ”väittää” sanaa käytettiin usein silloin, kun samasta aiheesta on kaksi erilaista representaatiota. Kuten aiemmassa esimerkissä kapinallisten tuottama representaatio on ristiriidassa Ukrainan tuottaman representaation kanssa.

Mentaalisia prosesseja esiintyi aineistossa vähemmän kuin verbaalisia prosesseja. Mentaalisilla prosessityypeillä kuvattiin aineistossa usein jonkin asian konkreettista näkemistä: *”Sotilaita ei keskustassa näy...”, ”Donetskin kaduilla näkyy...”, ”HS näki...”* Mentaaliset prosessit kuvasivat kokemuksia ilmiöistä tämän lisäksi abstraktimmalla tasolla: *”Siviiliuhrien määrä näyttää kasvavan...”, ”kyläläisten näkemys”, ”EU ja Ukraina tulkitsevat...”, ”Monet ukrainalaiset pelkäävät...”*

Materiaalilla prosesseilla kuvattiin suurimmaksi osaksi Ukrainan, Venäjän ja Separatistien toimintaa. Materiaalinen toiminta muodostuu usein transitiivisesti, jolloin kuvataan osallistujan toimintaa. Mitä he ovat tekemässä tai mitä he ovat tehneet: *”Ukrainan armeijan joukot saartavat...”, ”Separatistit ovat haalineet...”, ”Venäjän joukot ja niiden tukemat kapinalliset käyvät sotaa...”* Kun toimintaa tarkastellaan sotilaallisten tasojen (taktinen, operatiivinen ja strateginen) kautta, voidaan havaita että toimintaa kuvataan jokaisella tasolla. Toiminta on usein kuvattu menneessä aikamuodossa, jolloin kerrotaan jo tapahtunutta toimintaa.

Materiaalisilla prosessityypeillä kuvattiin toimintaa tapahtumina, eli intransitiivisesti: *”tänne ammuttiin...”* ja *”kone pudotettiin...”* Merkittäviltä osin intransitiiviset lauseet käsittelivät väkivaltaista toimintaa. Nämä lauseet peittävät varsinaisen toimijan. Lauseet eivät kerro kaikkea ja niiden kohdalla voidaan kysyä: kenen arviot, kuka ampui ja kuka pudotti? Nämä tapahtuvat poistavat asioilta tekijän, mutta kertovat kuitenkin asian tapahtumisesta. Nämä kertovat totuuden hämärtymisestä. Kaikista tapahtumista ei saada tarkkaa tietoa, tai tieto on ristiriitaista, jolloin pyritään kertomaan vain tosiasioita, se mitä tiedetään tapahtuneen.

Eksistentiaalisilla prosesseilla kuvattiin aineistossa usein sodan kehityksen suuntaa: *”Tunnelma Itä-Ukrainassa kiristyi...”, ”Väkivalta ja kaaos yltyvät...”* ja *”Ukrainan sodan suunta muuttui elokuun lopussa.”*

Relationaalisilla prosesseilla kuvattiin usein Itä-Ukrainan ja siellä olevien ihmisten olosuhteita, sekä kuolonuhreja: *”...tuhannet ihmiset ovat olleet päiviä ilman sähköä ja juoksevaa vettä.”*, *”Itä-Ukrainassa on kuollut yli tuhat ihmistä.”* ja *”taisteluissa on kuollut...”* Olosuhteet nimetään sodaksi tai kriisiksi, mutta useimmin taisteluiksi. Kuolonuhrit ovat nimetty ihmisiksi ja joissakin tapauksissa täsmennetty, että joukossa on siviilejä. Tekstit eivät ota kantaa ovatko muut uhrit sotilaita, kapinallisia, ukrainalaisia tai venäläisiä. Kuolonuhrien laskeminen on varsin tyypillinen tapa uutisoida kriisejä ja sotia. Ihmisten kuolemien avulla pyritään tuomaan

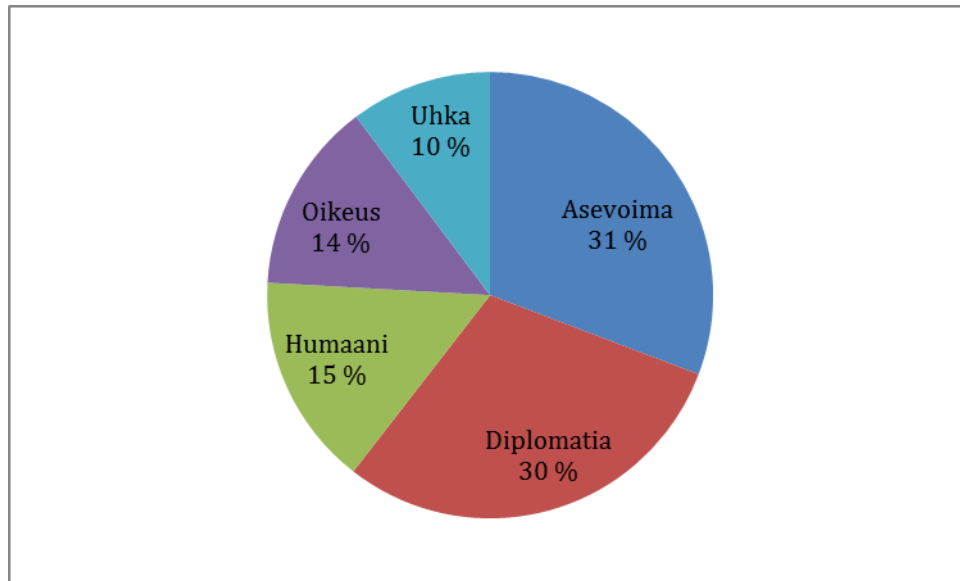
esille tapahtumien vakavuutta. Kuolemien määriä vertaillaan muihin kriiseihin ja näin pyritään luomaan mittasuhteita.

Uutisteksteissä toimittajat pyrkivät hajanaisesta informaatiosta yhdistellä loogista kokonaisuutta. Tämä näyttäytyy tekstissä relationaalisten prosessien kautta. Relationaalisia prosesseja voidaan pitää eräänlaisina yhteenvetoina ja johtopäätöksinä mediateksteissä. Uutistekstit ovat yhdistelmä eri osapuolien ääniä. Useimmissa uutisteksteissä relationaalisia prosesseja käytetään uutisen lopussa. Relationaalisilla prosesseilla kerrotaan ”tosiasioita”. Eli eri ääniä yhdistelemällä toimittaja muodostaa yhteenvedon, joka ilmenee relationaalisena prosessina. Tämän vuoksi eksistentionaaliset ja relationaaliset prosessit ovat erittäin merkittäviä.

4.2 Ukrainan sodan diskurssit

Tekstin diskursiivisessa analyysissä tutkitaan tekstissä esiintyviä diskursseja ja niiden muodostamia kokonaisuuksia (Fairclough 1997, 124–125). Diskurssi representoi tiettyä osaa maailmasta tietyllä näkökulmalla (Fairclough 2003, 129). Tämän luvun tarkoituksena on vastata kysymykseen: Miten representaatiot muodostuvat teksteissä? Diskurssit ovat tulkinnallisia, koska mekaanisen analyysin sijasta tulkitaan tekstiä osana laajempaa sosiokulttuurista kontekstia. Luvun 4.1 tekstianalyysin pohjalta olen hahmottanut aineistosta viisi diskurssia: Diplomatia-, asevoima-, humaani-, oikeus- ja uhkadiskurssin. Tässä luvussa näitä diskursseja pyritään ymmärtämään laajemmin osana sosiokulttuurista kontekstia.

Aluksi analysoin diskurssien esiintymisen voimakkuutta aineistossa. Tulkitsin voimakkuutta diskurssin järjestymisen näkökulmasta suhteessa tekstin rakenteeseen. Mikäli diskurssi näkyy otsikossa, tulkitsin sen voimakkaaksi. Erotin jokaisesta uutisesta yhden tai kaksi hallitsevaa diskurssia. Voimakkaasti esiintyvä diskurssi kävi ilmi usein jo otsikosta. Joissakin tapauksissa diskurssit olivat varsin sekoittuneita, jolloin kohdistin tulkinnan uutisen seuraaviin osiin (ingressiin ja leipätekstiin). Tulkinnan kautta muodostin seuraavan kaavion, jossa on kuvattu diskurssien esiintyminen tekstissä:

Kaavio 3. Diskurssien esiintyminen aineistossa.

Kaaviosta voidaan havaita, että asevoima ja diplomatia ovat aineistossa hallitsevia. Tästä voidaan päätellä, että sodankäyntiä määrittää edelleen voimakkaasti perinteinen sodan kuva ja aseellinen toiminta. Asevoimadiskurssi heijastaa perinteistä käsitystä sodankäynnistä, jossa sota ymmärretään asevoimien välisenä kamppailuna. Diplomatiaadiskurssi heijastaa sodan informaatioympäristön kognitiivista ulottuvuutta. Sotaa käydään diplomaattisten keinojen avulla yhtä merkittävästi kuin aseellisen voimankäytön avulla.

4.2.1 Asevoima

Asevoimadiskurssi kuvaa osapuolina aseellisia ryhmittymiä. Asevoimadiskurssi korostaa asevoimien, sotilaiden, taistelijoiden roolia sodan ratkaisemisessa. Asevoimadiskurssi kuvaa väkivaltaista kamppailua kahden tai useamman osapuolen välillä. Asevoimadiskurssi legitimoii valtiollisen asevoiman väkivallan käytön alueellisissa kamppailuissa. Asevoimadiskurssi kuvaa toimijoina taistelijoita, joukkoja, armeijaa. Toiminnan kuvaamiseen asevoimadiskurssi käyttää sotilaallista termistöä, kuten hyökätä, vallata, saartaa. Asevoimadiskurssi kuvaa usein fyysistä ja kineettistä toimintaa. Asevoimadiskurssi kuitenkin peittää ihmisyyden. Ihmiset institutionalisoidaan, joka legitimoii heidän väkivallan. Asevoimadiskurssi häivyttää ihmisten kuolemaa ja etäännyttää tappamisesta käyttämällä sanastoa ”tappiot” ja ”voitot”. Valtiolliset toimijat ovat asevoimadiskurssin ensisijainen puheääni. Mitä konkreettisempaan asevoimadiskurssi kuvaa asioita (*ampui, pommitti, tykistö*), sitä enemmän se asettuu ristiriitaiseen asemaan humanin- ja diplomatiaadiskurssin kanssa.

Esimerkkejä asevoimadiskurssista:

”Ukrainan ’terrorisminvastaisen operaation’ eli armeijan hyökkäyksen...” (HS 19.8.2014)

”Perjantaina Ukraina kertoi tuhonneensa panssaroituja miehistönkuljetusvaunuja, jotka olivat tunkeutuneet rajan yli Venäjän puolelta.” (HS 17.8.2014)

”Venäjän lisääntynyt sotilaallinen tuki oli syynä kapinallisten nopeaan etenemiseen viime viikkoina Itä-Ukrainassa.” (HS 7.9.2014)

4.2.2 Diplomatia

Diplomatiadiskurssi korostaa sodan poliittista ulottuvuutta ja se pyrkii sodan lopettamiseen poliittisten ratkaisujen kautta. Diplomatiadiskurssi keskittyy kansainväliseen politiikkaan ja sen merkittävimpinä toimijoina ovat valtiot ja niiden poliitikot. Diplomatiadiskurssiin kiinnitettävää toimintaa ovat tapaamiset, keskustelut ja neuvottelut. Diplomatiadiskurssi nimeää ongelmaksi voimapolitiikan ja valtion koskemattomuuden loukkaamisen. Diplomatiadiskurssi pyrkii lopettamaan aseellisen konfliktin ja palauttamaan rauhanomaisen järjestyksen. Diskurssi ei kuitenkaan ota merkittävästi kantaa separatismiin liikkeenä, sen huomio on laajemmassa kansainvälisessä kontekstissa. Diplomatiadiskurssin aktiivisimpina toimijoina aineistossa olivat Ukraina, Venäjä, Suomi ja EU.

Esimerkkejä diplomatiadiskurssista:

”Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov ja Ukrainan ulkoministeri Pavlo Klimkin neuvottelivat apukuljetuksen kohtalosta torstaina. Lisäksi Punaisen Ristin kansainvälinen komitea kertoi olleensa yhteydessä Venäjään uuden tilanteen vuoksi.” (HS 15.8.2014)

”Ukrainan hallinto, Venäjän edustaja ja Venäjän-mieliset kapinalliset sopivat Minskissä aselevosta osana 12-kohtaista rauhansuunnitelmaa.” (HS 14.9.2014)

Diplomatiadiskurssia käyttävät uutiset muodostuivat tyypillisesti valtiollisten toimijoiden virallisista lausunnoista, joita toimittaja yhdisteli tekstissä. Lausuntojen lähteenä oli usein käytetty kansainvälisiä uutistoimistoja. Diplomatiadiskurssi liittyi erityisesti uutisointiin Minskin sopimuksesta.

4.2.3 Humaani

Humaanidiskurssi korostaa inhimillisyyttä ja ihmisyyttä. Humaanidiskurssi keskittyy ihmisiin sodan tapahtumien keskellä. Se nimeää sodan osapuoliksi ukrainan kansalaisia, siviilejä ja paikallisia asukkaita. Kansalaiset representoidaan sodan uhreiksi. Humaanidiskurssi kuvaa toimintaa hyvin konkreettisesti. Ihmisistä käytetään heidän nimiä, olosuhteina kuvataan koteja ja kaupungeja. Ihmisten mentaalista toimintaa kuvataan varsin paljon. Ihmiset kertovat omista kokemuksistaan väkivallan keskellä. Mentaalinen toiminta kuvaa tunteita, kuten pelkoa ja kärsimystä. Humaanidiskurssia käyttävät ensisijaisesti paikalliset asukkaat ja Helsingin Sanomien toimittajat. Humaanidiskurssi voidaan tulkita tavallisten ihmisten näkökulmaksi.

Esimerkkejä humanidiskurssista:

”Kyläläiset ovat saaneet selvitä traumaistaan, miten parhaaksi näkevät. Täällä Itä-Ukrainan kapinallisten hallitsemilla alueilla ei ole kriisityöntekijöitä näkynyt.” (HS 22.9.2014)

”Siellä suuret rahat tapaavat toisensa, ei se koske meitä. Et sinä rikkaita näe kaduilla toisiaan ampumassa, köyhien hommaa tämä sota aina on’, Petrov sanoo. Hän kiroaa niin Venäjän kuin Kiovankin ankaran propagandan, joka on ajanut ihmiset toisiaan vastaan.” (HS 21.8.2014)

”Tykinammus osui keittiörakennukseen, joka on neljän metrin päässä varsinaisesta talosta. Siitä rikkoontuivat vain ikkunat. Rakennusten välisen katoksen katossa kasvaa viinirypäleitä.” (HS 11.9.2014).

Tämänkaltainen kuvaaminen lähentää tekstin vastaanottajan ja tekstissä representoitavan toimijan suhdetta. Voimme samaistua helpommin keittiön ja ikkunoiden tuhoutumiseen, kuin esimerkiksi pelkkään rakennukseen. Rakennuksesta tehdään inhimillisempi, kun siellä kasvaa viinirypäleitä. Humaanidiskurssi esiintyy erityisesti uutisissa, joissa toimittaja on paikan päällä sota-alueella. Tällöin uutisten lähteenä toimivat usein paikalliset asukkaat.

4.2.4 Oikeus

Oikeusdiskurssi korostaa totuutta ja syyllisyyttä. Diskurssi keskittyy totuuden löytämiseen ja syyllisen todistamiseen sodan tapahtumista. Se nimeää toimijoiksi silminnäkijöitä, todisteita, tutkimuksia. Oikeusdiskurssi kuvaa toiminnaksi syyttämisen, väittämisen ja kiistämisen ja tutkimisen. Poliitikot ja asiantuntijat ovat merkittävimmät oikeusdiskurssin käyttäjistä. Oikeusdiskurssin tavoitteena on syyllisen löytäminen, mutta varsinaista ratkaisua oikeusdiskurssi ei sodalle tarjoa. Ratkaisuna oikeusdiskurssissa pidetään totuutta ja ongelmana valehtelua ja ristiriitaista informaatiota. Oikeusdiskurssi on länsimaisen oikeuskäsityksen ja sananvapauden näkökulma jota vastaan asettuvat valehtelu, disinformaatio ja propaganda. Oikeusdiskurssi herättää väittelyä ja syyllisen etsimistä ratkaisun sijaan. Syyttely liittyy merkittävästi siviilien tappamiseen, tulitauon rikkomiseen, malesialaiskoneen alasampujan selvittämiseen ja Venäjän sotilaalliseen toimintaan Ukrainassa.

Oikeusdiskurssi toimii usein dialogisesti, eli siihen osallistuu useita eri toimijoita ja näkökulmia. Seuraava esimerkki kuvaa oikeusdiskurssin tuottamaa representaatiota asevoimien toiminnasta:

”Silminnäkijät: Ukrainaaan ammutaan Venäjän puolelta. Naton mukaan Venäjän joukkoja rajalla on jo 20 000. ... Puolan pääministeri Donald Tusk arvioi keskiviikkona, että Venäjän hyökkäyksen mahdollisuus on entistä suurempi. ... Itä-Ukrainan kapinalliset kertoivat Ukrainan joukkojen tulittaneen Donetskin kaupunkia keskiviikkona. Uutistoimisto AFP:n mukaan raketit ovat osuneet teollisuusalueelle noin seitsemän kilometrin päähän Donetskin keskustasta. Ukrainan armeija kuitenkin kiisti tulittaneensa Donetskia.” (HS 7.8.2014)

Sodan tapahtumista pyritään representoimaan mahdollisimman faktuaalista kuvaa. Silminnäkijät, konkreettiset luvut ja auktoriteettien arviot antavat tapahtumista todellisen kuvan. Sen sijaan, että tapahtumat kuvataan abstraktisti. Tunnustetut auktoriteetit, kuten merkittävät poliitikot lisäävät myös representaation luotettavuutta. Oikeusdiskurssin keskiössä on syyllisten löytäminen ratkaisujen sijaan. Tämä kuitenkin päättyy usein syyttelyyn perusteellisen väittelyn sijaan:

”Kumpikin osapuoli (Ukraina ja Venäjän-mieliset separatistit) on syyttänyt toista tulitauon rikkomisesta.” (HS 9.9.2014)

”Perjantaina alkaneen aselevon myötä rintamalinjojen väliin jääneessä Strykossa on kuitenkin selkeä käsitys varsinaisista syyllisistä: Ukrainan johto Kiiovassa on syypää sotaan ja ukrainalaisjoukot kylän tuhoihin.” (HS 11.9.2014)

4.2.5 Uhka

Uhkadiskurssi korostaa sodan leviämisen uhkaa. Diskurssi keskittyy kansainväliseen turvallisuusympäristöön. Se kuvaa toimintaa hyvin voimakkaasti kausaliteetin kautta, keskittyen seurauksiin. Uhkadiskurssi vaikuttaa ihmisiin pelon avulla. Se esittää ongelmaksi sodan leviämisen Ukrainan ulkopuolelle. Sodan eskaloituminen ja leviäminen Eurooppaan uhkaa meidän turvallisuutta ja rauhaa. Uhkaa merkittävästi lisäävä toimija on Venäjä. Venäjä toimii uhkaavasti. Uhkadiskurssiin liittyy Venäjän representoiminen arvaamattomaksi ja autoritääriseksi. Venäjä on länsimaisen yhteisön näkökulma. Uhkadiskurssi asettuu asevoimadiskurssia vastaan, mutta samalla se myös tukee sitä. Uhkadiskurssin avulla oikeutetaan asevoiman lisääminen seurauksena ulkopuoliselle uhkalle. Ulkopuolinen uhka määritellään usein asevoiman lisäämiseksi alueen lähellä. Syynä on asevoiman potentiaalinen kasvu ja seurauksena on siihen vastaaminen asevoimalla.

Esimerkkejä uhkadiskurssista:

”Brysselissä EU-johtajia tavannut Ukrainan presidentti Petro Porosenko sanoi lauantai-iltana, että tilanne Itä-Ukrainassa on vaarassa muuttua ’täysimittaiseksi sodaksi’, Reuters kertoi.” (HS 31.8.2014)

”Porošenko sanoi odottavansa Yhdysvalloilta sotilaallista apua ja varoitti, että Venäjän aggressiivisuus uhkaa turvallisuutta kaikkialla.” (HS 19.9.2014)

”Turvallisuus- ja ulkopoliittikan tutkija Claes Levinsson arvioi Ukrainan sodan mahdollista leviämistä kansainväliseksi sodaksi HS:lle.”(3.9.2014)

4.3 Valtakamppailu uutisteksteissä

Seuraavaksi analysoin aineiston tuottamia merkityksiä ja millaisia keinoja näiden merkitysten tuottamiseen käytetään. Tavoitteena on vastata kysymykseen: Miten vaikuttaminen ja vallankäyttö ilmenevät representaatioissa? Vaikuttamisen ja vallankäytön resursseiksi ymmärrän diplomatian, asevoiman, talouden, informaation ja muut keinot. Vallankäyttö voi olla suostut-

televaa (hegemonista), painostavaa tai pakottavaa (repressiivistä). Analysoin edellisessä luvussa esittämiä representaatioita seuraavan kysymyssarjan avulla:

1. Mikä on esitetyn vaihtoehdon yhteiskunnallinen alkuperä, mistä se tulee ja kuka sen esittää? (Kenen tekemä representaatio se on?)
2. Mikä voisi motivoida tällaisen valinnan?
3. Mitä valinnasta seuraa, miten se vaikuttaa asianosaisten pyrkimyksiin? (Fairclough 1997)

4.3.1 Venäjä

Venäjää ei pyritä uutisteksteissä hiljentämään. Sen ääni päästetään uutisteksteissä kuuluviin, mutta representoimalla Venäjän uhkaavuutta, arvaamattomuutta, aggressiivisuutta, ristiriitaisista käyttäytymistä, sananvapausloukkauksia ja autoritääristä politiikkaa toiseutetaan Venäjä länsimaisesta yhteiskunnasta.

Venäjä voidaan tulkita aineistosta vaihtoehtoisena totuutena. Venäjän verbaaliset prosessit representoidaan usein tekstijärjestyksessä muiden jälkeen. Venäjän kerrotaan suorasti valehtelevan ja levittävän disinformaatiota. Venäjän media representoidaan olevan Kremlin hallitsema ja Venäjällä olevan sananvapausloukkauksia. Tämänkaltaisten representaatioiden avulla kyseenalaistetaan Venäjän luottamusta.

Aineistossa representoitiin Venäjän kieltävän olevansa sodan osapuoli tai tukevansa kapinallisia. Ukraina representoi toistuvasti Venäjän olevan sodan osapuoli. EU ja Yhdysvallat esittävät myös Venäjän olevan sodan osapuoli toimimalla sitä vastaan:

”Venäjän ja Yhdysvaltain suhteet ovat viilentyneet tänä vuonna huomattavasti Ukrainan sodan takia. Venäjä kieltää olevansa konfliktin osapuoli tai toimittavansa kapinallisille aseita. Tämän takia EU ja Yhdysvallat ovat asettaneet pakotteita Venäjää vastaan...” (HS 29.9.2014)

Venäjän sotilaallinen toiminta representoitiin aineistossa usein varsin abstraktisti. Toimintaa ei kuvattu yhtä konkreettisia kuin Ukrainan tai separatistien. Venäjän sotilaat ja joukot ”toimivat” ja ”ovat sijoittuneita”. Selkeää päämäärää niiden toiminnasta ei esitetä. Venäjän asevoimien toiminnan abstraktius nostetaan teksteissä myös implisiittisesti esille länsimaiden mentaalisten prosessien kautta:

”Länsimaiden mielestä on kuitenkin selvää, että kapinalliset saavat sotilaallista tuke ja ohjeistusta toimintaansa Venäjältä.” (HS 5.9.2014)

Uhkadiskurssi osoittautui aineistossa pääasiassa Venäjä-vastaiseksi. Venäjä representoidaan uhkana koko Euroopan turvallisuudelle. Uhkana pidetään Ukrainan tapahtumien leviämistä. Venäjä on kriisin aiheuttaja ja Venäjä on uhka ”meidän” turvallisuudelle:

”Venäjä uhkasi Eurooppaa kaasuntoimitusten häiriöillä.” (HS 27.9.2014)

”Jatsenjuk: Venäjä on uhka koko Euroopan turvallisuudelle.” (HS 14.9.2014)

Venäjä käyttää samaa representaatiota Naton suhteen. Venäjän tuottamissa representaatioissa sotilasliitto eli Nato tai Yhdysvallat koetaan uhkaksi ja ongelmaksi. Länsivastainen uhkadiskurssi jää kuitenkin teksteissä vaihtoehtoiseksi totuudeksi ja se saa osaltaan hyvin vähän toistoja. Sanallinen suhtautuminen ”julisti” voidaan ymmärtää Venäjän autoritaarisuutta kuvaavana toimintana. Venäjä ei esimerkiksi ”ilmoittanut” tai ”kertonut”, vaan toiminta kuvattiin julistamiseksi:

”Venäjä julisti pitävänsä sotilasliiton uusia toimia uhkana.” (HS 3.9.2014)

Seuraavassa esimerkissä mielenkiintoista on miten, Euroopan unioni ”päättää” ja Venäjä ”uhkaa”. Euroopan unionia ei representoida uhkaavaksi, toisin kuin Venäjä. EU:n asettamat pakotteet representoidaan diplomatiadiskurssin avulla, kun Venäjän toiminta representoidaan uhkadiskurssin avulla:

”Euroopan unioni on päättänyt uusien Venäjän-vastaisten pakotteiden sisällöstä... Venäjä uhkasi vastatoimilla, jos lisäpakotteet otetaan käyttöön.” (HS 7.9.2014)

Sodan leviämistä ja Venäjän uhkaa representoidaan myös Viron toimesta. Viron representaatiossa Suomi esitetään liian hyväuskoisena. Representaatiossa on sisällä oletus siitä, että Suomi ei ole kovin Venäjä-vastainen ja Suomi luottaa Venäjään. Uhkadiskurssin avulla voidaan herättää pelkoa representoimalla Ukrainan tapahtumien merkityksiä toiseen valtioon:

”Ulkoministeri Urmas Paetin mukaan Suomi luottaa liikaa siihen, että asiat hoituvat Venäjän kanssa vanhaan tapaan.” (HS 2.9.2014)

”Aune Valk: Pelkään, että Ukrainan tapahtumat voisivat toistua Virossa.” (18.8.2014)

Venäjän uhkaa käytetään perusteluna asevoimien materiaalihankintoihin ja asevoiman lisäämiseen Euroopassa:

”Ruotsi päätti hankkia 60 Gripen-hävittäjää. Puolustusministeri: Venäjän toiminta Ukrainassa ’alleviivaa tarvetta’” (HS 30.8.2014)

”Yhdysvallat tuo lokakuussa maavoimien raskasta taistelukalustoa Baltian maihin ja Puolaan vastauksena Venäjän toimille Ukrainassa.” (HS 15.8.2014)

Nato voi lisätä asevoimiensa määrää jäsenmaidensa alueella, mutta muiden valtioiden tukeminen provosoi Venäjää. Suursodalla representoidaan kahden suurvallan aseellista konfliktia, jossa asetetaan implisiittisesti vastakkain Nato ja Venäjä.

”Nato-maiden suora osallistuminen aiheuttaisi myös välittömän suursodan uhan.” (HS 5.9.2014)

Uhkadiskurssi hyödyntää yhteiskunnallisena alkuperänä historiallista kontekstia. Uhkadiskurssi voidaan tulkita ammentavan alkuperänsä kylmän sodan asetelmasta.

Uhkadiskurssille voi löytyä kaksi vaihtoehtoista tulkintaa. Ensinnäkin uhkadiskurssi voi liittyä median viihteellisyyteen. Uhka ja pelko ovat tunteita joiden avulla saadaan lukijat kiinnostumaan. Toiseksi uhkadiskurssi vahvistaa uhatun osapuolen asemaa. Vastustajan uhkalla voidaan legitimoida omat toimet, kuten talouspakotteet tai yhteisen liittouman muodostaminen.

Avustuskuljetukset olivat merkittävä tapahtuma aineistossa, jonka representointiin osallistui useat eri toimijat. Avustusrekoista on olemassa lukuisia erilaisia tulkintoja. Lähettämällä avustusrekkoja Venäjän voidaan tulkita representoivan itsensä humaniksi toimijaksi, joka auttaa ihmisiä:

”Vajaan kolmensadan rekan saattue on odottanut Izverinon lähellä Venäjän puolella Ukrainan rajaa perjantaista asti. Sen on määrä viedä siviileille ruokaa, vettä ja lääkkeitä.” (HS 17.8.2014)

Representaatio avustuskuljetuksista kuitenkin sai vaihtoehtoisen tulkinnan, kun Venäjän lähettämät avustuskuljetukset representoitiin asevoimadiskurssin avulla, jolloin niiden alkupe-
räinen merkitys humanitaarisena interventiona muuttui:

”Se lähti varuskunnasta, yöpyi varuskunnassa Voronežissa ja on vaikuttanut koko ajan Venäjän armeijan operaatiolta.” (HS 15.8.2014)

Ukraina toisti aineistossa useaan otteeseen, että Venäjän lähettämä avustussaattue on sotilaallinen hyökkäys. Ukrainan verbaalisissa prosesseissa avustuskuljetuksiin liitettiin representaatio, että Venäjä haluaa sotilaallista konfliktia ja että separatistit ovat Venäjän johdossa.

Toiminta oli vaikeasti määriteltävissä ja representaatioita rekkojen todellisesta olemuksesta oli useita. Media pyrkii selvittämään todellisia tapahtumia, mutta representaatioiden määrän kasvaessa toiminnasta tulee hyvin epämääräistä ja se saa monenlaisia vaihtoehtoisia merkityksiä:

”Onko Venäjän avustuskuljetus PR-tempu vai Troijan hevonen?” (HS 13.8.2014)

Huomioitavaa edellisestä esimerkistä on, että avustuskuljetukselle ei tarjota vaihtoehtoa humanitaarisena representaationa. ”PR-tempun” tavoitteeksi voidaan tulkita positiivisen mielikuvan tuottaminen, ei ihmisten auttaminen ja ”Troijan hevonen” vertauskuvan tavoitteeksi voidaan tulkita hämäys ja siihen liittyvä sotilaallinen toimi. Venäjää ei representoida humaniksi toimijaksi, jolla on halu auttaa ihmisiä.

Ei-kansallisista järjestöistä avustusrekkojen representointiin osallistui Punainen Risti. Punainen risti tuki aineistossa Venäjän avustussaattuetta ja pyrki ratkaisemaan ristiriitoja diplomaattisen diskurssin avulla:

”Punainen risti vaati sopua avusta.” (HS 16.8.2014)

4.3.2 Ukraina

Asevoimadiskurssilla voidaan myös hyökätä humanidiskurssia vastaan. Seuraavassa esimerkissä Ukraina pyrkii muuttamaan Venäjän lähettämän avustussaattueen olemusta käyttämällä lainausmerkkejä kirjoittaessaan humanitaarisesta saattueesta. Seuraavassa lauseessa nimetään toiminta *provokaatioksi*, toimija *kyyniseksi hyökkääjäksi* ja toiminnan kohde *meidän alueeksi*. Tässä lauseessa esitetään avustussaattue sotilaallisen diskurssin kautta puhumalla hyökkääjästä ja alueesta. Lopputuloksena on, että Venäjä hyökkää Ukrainaan ja Ukraina on valmis torjumaan hyökkäyksen.

”Minkäänlaista putinilaista ’humanitaarista saattuetta’ ei päästetä Harkovan alueelle. Kyynisen hyökkääjän provokaatiota ei sallita alueellamme, Ukrainan sisäministeri Arsen Avakov kirjoitti Facebook-sivuillaan.” (HS 14.8.2014)

Ukrainaa representoidaan osana aseellista konfliktia Itä-Ukrainassa. Ukrainan ja Separatistien aseellisessa kamppailussa on kyse alueiden valtaamisesta. Representaatioissa kerrotaan taisteiluista, sotilaista ja asevoimien joukkojen lisäämisestä ja siirroista. Ukrainan sotilaallista toimintaa representoitiin aineistossa usein positiivisesti ja voitokkaasti:

”Ukrainan armeijan joukot pyrkivät saamaan voiton separatisteista saartamalla heidät Donetskiin ja Luhanskiin.” (HS 8.8.2014)

Ukrainan asevoimat representoidaan läpinäkyväksi ja suunnitelmalliseksi. Asevoimat *pyrkivät, ovat saamassa voiton ja taistelevat* vastustajaansa *separatisteja* tai *kapinallisia* vastaan. Ukraina representoidaan suorittavan sotilaallisia operaatioita, joilla on tavoite. Huomioitavaa on tapa, jolla asevoimia kuvataan. Ukrainan asevoimat toimivat rationaalisesti. Ne ovat järjestäytyneet ja toimivat selkeän tavoitteen mukaan. Armeija ei esimerkiksi *hyökkää kaupunkeihin* tai *tuhoa separatisteja*.

Ukraina pyrkii demonisoimaan vastustajaansa Separatisteja. Vastustajan demonisointi tukee Ukrainan asevoimien toimintaa ja legitimoii väkivallan vastustajaa kohden. Esimerkiksi aineistossa representoitiin Ukrainan verbaalisten prosessien kautta separatistien tappavan sotilaiden lisäksi siviilejä.

Ukrainan asevoimienkin toimintaa representoitiin aineistossa myös negatiivisesti. Ukrainan asevoimat esitetään ampuvan siviilejä. Seuraavista esimerkeistä voidaan havaita kuinka humania diskurssia voidaan käyttää asevoimadiskurssia vastaan:

”Ukrainan tykistötuli teki tuhoa varastossa, jossa Marina Mišenko piti säilömiään vihanneksia.” (HS 19.8.2014)

Ukrainan asevoimien toiminta on varsin problemaattista informaatioympäristössä. Ukraina pyrkii turvaamaan omaa alueellista koskemattomuuttaan asevoimiensa avulla. Asevoimien toimintaa vastaan voidaan hyökätä kuitenkin humanin diskurssin avulla. Asevoimien toiminta tuomitaan, mikäli se aiheuttaa tavallisille ihmisille kärsimystä. Mikäli asevoimat eivät käytä voimaa, Separatistit saavat alueen hallintaansa ja tätä kautta he pääsevät ajamaan separatistisia aikomuksiaan. Mielenkiintoista on, miten separatismista liikkeenä ei keskustella uutisteksteissä kovinkaan merkittävästi. Separatismi representoidaan Venäjän masinoimana toimintana aitoutensa sijaan. Asevoimien aiheuttamia tuhoja pyritään vaientamaan käyttämällä abstraktia sanastoa, mutta toimittajat, jotka haastattelevat paikallisia ihmisiä tuovat esille.

Ukraina osallistuttaa Venäjän mukaan nimeämällä kapinalliset jatkuvasti ”Venäjänmielisiksi” ja kertomalla Venäjän joukkojen toiminnasta:

”Ukrainan armeija väitti torstaina ottaneensa haltuunsa kaksi Venäjän armeijan panssaroitua ajoneuvoa, jotka olivat tunkeutuneet Itä-Ukrainaan.” (HS 22.8.2014)

Ukraina pyrkii representoimaan itsensä osaksi Eurooppalaista yhteisöä ja muodostamalla vastakkainasettelua Venäjän kanssa. Ukrainan presidentti osallistuttaa länsimaita puolelleen representoimalla kriisin koskevan koko Eurooppaa:

”Porošenko puolestaan julisti ennen kokousta, että Minskissä ratkaistaan ’maailman ja Euroopan tulevaisuus’.” (HS 27.8.2014)

Tämänkaltaiset representaatiot lisääntyivät erityisesti sen jälkeen kun Ukrainan asevoimat representoitiin tappiolliseksi. Ukraina pyrkii tekemään kriisistä Euroopan kriisin ja tällä perustelee avunannon tarpeen muilta läntisiltä osapuolilta:

”Ukrainan liikkumatilan kutistuminen näkyi maan presidentin ja pääministerin vetoimuksissa. He pyysivät apua niin YK:n turvallisuusneuvostolta, G7-ryhmältä, EU:lta kuin Natoltakin. Tilannetta puitiin torstaina YK:n turvallisuusneuvoston kokouksessa.” (HS 29.8.2014)

4.3.3 Tavalliset ihmiset sodan keskellä

”Siviilit kärsivät yhä enemmän, kun Ukrainan armeijan hyökkäys kiihtyy Donetskissa ja Luhanskissa.”(19.8.2014)

Humaanin- ja asevoimadiskurssin yhteenotona muodostetaan representaatio ihmisistä asevoimien uhrina. Asevoimien toiminta ja väkivalta esitetään ongelmana, joka aiheuttaa kuolemaa. Valtiolliset toimijat representoidaan roistoksi, tavalliset ihmiset uhriksi ja sankarin roolia pyrkivät ottamaan ei-valtiolliset järjestöt. Tapahtumina esitetään mm. kodin menettäminen, ruoka- ja vesipula sekä traumatisoituminen. Humaanidiskurssi kuvaa tyypillisesti ihmiset ja olosuhteet erittäin konkreettisesti. Sodan tapahtumat representoidaan tavallisten ihmisten näkökulmasta. Tämänkaltaisessa representoinnissa voi muodostua tavallisten ihmisten ja valtiotuhon välille ristiriitainen asetelma. Tavalliset ihmiset joutuvat selviytymään sodan keskellä omana ryhmänään.

Paikalliset asukkaat itä-ukrainassa representoidaan sivullisiksi uhreiksi. Paikalliset *valmistautuvat, varautuvat, hamstraavat, lähtevät pakoön ja palaavat koteihinsa* sodan, taisteluiden ja väkivallan keskellä.

Ukrainaa tukevat pelkäävät tulevaisuutta, Venäjän-mieliset iloitsivat valtauksista (2.9.2014)

Paikallisten verbaalisissa prosesseissa representoidaan epä tietoisuutta ja tehdään eroa tavallisen kansan ja valtionhallinnon välillä. Paikalliset kertovat olevansa sivullisia uhreja Ukrainan, Venäjän, Separatistien ja Euroopan johtajien pelissä. Paikallisten äänet pitävät sisällään huomattavasti moniäänisyyttä.

Sota vei halut yhteiseloön Itä-Ukrainan kylissä. Sota on jakanut kansan Mariupolin alueella. Rintamalinjojen väliin jääneessä Syrykonen kylässä kannatetaan kapinallisia ja Venäjää. (11.9.2014).

Humaanidiskurssi asettuu aseellista voimankäyttöä vastaan nimeämällä ongelmaksi taistelut:

”Taistelut ovat aiheuttaneet Itä-Ukrainaan humanitäärisen katastrofin.” (HS 6.8.2014)

Humaanidiskurssin taustalla voi olla median perinteinen rooli ns. vallan vahtikoirana, jossa se asettuu kansalaisten ja valtaapitävien välille. Humaanidiskurssi nostaa esille tavallisten ihmisten aseman keskellä valtioiden tai liittoumien välistä kamppailua. Inhimillisen ulottuvuuden korostamisesta seuraa erontekoa valtion ja kansan välille. Se kyseenalaistaa sotilaallisen voiman legitiiminä vallankäytön keinona.

4.3.4 Separatistit

Separatistien toimintaa kuvattiin aineistossa samoin kuin Ukrainan asevoimien. Separatistien toimintaa kuvattiin kuitenkin useammin konkreettisenä väkivaltana ja toimijoina heidät kuvataan epäviralliseksi. Separatistit representoitiin *nöyryyttävän vankeja, pommittavan siviilikohteita ja seisoskelevan kotikutoisen näköisenä joukkona*. Tämä voi tuottaa merkityksiä, joissa Separatistit ovat pahoja ja niiden toiminta ei ole oikeutettua.

Separatismia poliittisena liikkeenä ei aineistossa representoitu kokonaisuudessaan merkittävästi. Itsenäisyys ja ero Ukrainasta nostettiin esiin vain kahdessa uutisessa.

Ukraina lähentyi EU:ta ja laajensi Itä-Ukrainan itsehallintoa. Donetskin separatistijohtaja julisti ainoaksi tavoitteeksi eron Ukrainasta. (HS 17.9.2014).

Itsenäisyydestä haikaillaan Baskimaalta Itä-Ukrainaan (HS 18.9.2014).

Representoimalla separatisteja väkivaltaisena ja epävirallisena ryhmänä vastustetaan kapinallisuutta ja asetetaan virallisen valtiojärjestyksen puolelle. Tämänkaltaiset representaatiot demonisoivat separatisteja ja legitimoivat asevoimien käyttöä niitä vastaan.

4.3.5 Länsimaat

Eurooppa toimii varsin hajanaisesti. EU pyrkii osallistumaan monin tavoin (ETYJ, pakotteet ja poliitikkojen lausunnot) sodan tapahtumiin, mutta varsinaista yhteistä rintamaa se ei muodosta. Talouspakotteet ovat ainoa yhteinen vallankäytön väline, jolla vastataan Venäjän toimintaan. Talouspakotteet voidaan tulkita yhdistävän länsimaista yhteisöä. Talouspakotteita ei aineistossa kritisoitu vaan ne hyväksyttiin osaksi diplomaattista toimintaa. Talouspakotteet olisi voitu kyseenalaistaa, koska ne voidaan tulkita ristiriitaiseksi vapaan markkinatalouden arvoja vasten.

Katkaisemalla diplomaattiset suhteet voidaan vaikuttaa vastustajaan. Neuvottelusuhteiden katkaiseminen ja heikentäminen esiintyi aineistossa länsimaiden toimintana:

”EU:n jäsenmaat sopivat maaliskuussa yhteisesti pidättäytyvänsä toistaiseksi ’kahdenkeskisistä säännöllisistä tapaamisista’ Venäjän kanssa.” (HS 15.8.2014)

”Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov haluaa lämmittää välit Yhdysvaltojen kanssa. ’Olemme ehdottomasti kiinnostuneita saamaan suhteet takaisin normaalitilaan’, Lavrov sanoi venäläisen televisiokanava 5:n haastattelussa sunnuntaina.” (HS 29.9.2014)

Suomi asemoituu muiden länsimaiden kumppaniksi talouspakotteiden kautta, mutta representaatioissa on havaittavissa varautunut suhtautuminen Venäjään. Suomen ulkoministeri Erkki Tuomioja representoi Suomen poliittista linjaa suhteessa Ukrainan tapahtumiin:

”Tuomioja: Pakotteiden lopettaminen on helppoa ja nopeaa, jos ehdot täyttyvät Ulkoministerin mukaan kaikki tähtää poliittisen ratkaisun löytämiseen.” (HS 13.8.2014)

”Tuomioja: Tulitauon pitävyyttä on vaikea arvioida. Ulkoministerin mukaan uusille pakotteille ei ole tarvetta, mikäli Ukraina haluaa jatkaa tulitaukoa.” (HS 8.9.2014)

Tuomiojan viestinä on, että pakotteista voidaan luopua, uusia pakotteita ei tarvita. Merkittävänä huomiona on, että hän ei nimeä muita osapuolia tulitaukoon liittyvään toimintaan, kuin Ukrainan. Tulitauon pitävyys ja pakotteiden jatkuminen on Ukrainan käsissä. Ei Venäjän tai Separatistien. Suomi pyrkii olemaan tapahtumissa vain diplomaattisessa roolissa. Se pyrkii

puolueettomuuteen. Suomi ei merkittävästi syytä Venäjää, asetu Ukrainan tai Euroopan puolelle. Natoa ja keskustelua jäsenyydestä Suomi pyrkii välttämään Venäjän uhkan vuoksi.

Yhdysvallat ja Nato ovat aineistossa marginaalisessa roolissa. Merkintöjen määrä on vähäinen, mutta otsikoihin asti heidän ulostulonsa nousee otsikoihin muutaman kerran. Ukraina pyrkii osallistuttamaan Yhdysvaltoja ja Natoa mukaan, mutta Ne pyrkivät olemaan irti sodan tapahtumista.

Natoa representoidaan asevoimadiskurssin kautta aseelliseksi toimijaksi. Toiminta on kuitenkin varsin abstraktilla tasolla. Lisäämällä aseellisen voiman olemassaoloa se asettuu Venäjää vastaan. Huomioitavaa on, että aseellinen voima ei asetu Ukrainan ja separatistien kamppailun osapuoleksi:

”Sotilasliitto Nato valmistautuu torstaina alkavassa huippukokouksessaan lisäämään nopeaa iskuvoimaansa Venäjän uhkien varalle.” (HS 3.9.2014)

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkimuskysymykseni on: Miten Ukrainan sota representoitiin Helsingin Sanomien ulkomaan uutisissa elo- ja syyskuussa 2014? Tähän laajempaan kysymykseen vastaan seuraavien alakysymyksien avulla:

- Mitä teemoja teksteissä käsitellään?

Teemoitteleva sisällönanalyysi osoitti, että aineistossa merkittävin teema oli Venäjän toiminta. Muita yleisiä teemoja olivat tavallisten kansalaisten toiminta sodan keskellä, sodan kehityksen ja muutoksen kuvaaminen, avustuskuljetukset, Minskin neuvottelut ja Ukrainan toiminta. Uutiset käsittelivät lisäksi taisteluja, pakotteita, malesialaiskonetta, presidenttien tapaamisia, kapinallisten/separatistien toimintaa, kaasutoimituksia ja poliitikkojen kokouksia.

- Mitä toimijoita teksteissä representoidaan?

Tekstianalyysi osoitti, että Ukrainan sotaan osallistuvia toimijoita olivat valtiot, liittoumat, ukrainalaiset kansalaiset, separatistit, media ja ei-valtiolliset järjestöt. Aineistossa asetellaan vastakkain konkreettisesti Ukraina ja separatistit. Venäjä asemoidaan separatistien puolelle. EU, Nato ja muut maat muodostavat aineistossa kategorian länsimaat, jotka asettuvat Venäjää vastaan. Kokonaisuutena aineisto oli varsin moniäänistä.

- Mitkä toimijat saavat teksteissä aktiivisen puheäänensä?

Puheäänien analyysi osoitti, että Aktiivisimmat toimijat aineistossa olivat Ukraina ja Venäjä. Merkittävässä roolissa esiintyivät paikalliset kansalaiset, separatistit, Suomi, kansainvälinen media ja EU. Marginaalisessa roolissa aineistossa olivat muut maat, ei-valtiolliset järjestöt ja Nato. Teksteissä ei esiinny suuria valtioita, kuten Kiina tai Intia.

- Mitä toimintaa teksteissä representoidaan?

Toiminnan kuvauksien analyysi osoitti, että tekstit koostuivat enimmäkseen kommunikaatioprosesseista (verbaalinen ja mentaalinen). Tämä tarkoittaa, että tekstit ovat jonkin muun toimijan tuottamia representaatioita. Varsinaisia tekoja, tapahtumia tai asioiden suhteita representoitiin aineistossa vähemmän.

- Miten representaatiot muodostuvat teksteissä?

Tekstianalyysin jälkeen tunnistin aineistosta viisi eroavaa diskurssia. Aineiston hallitsevimiksi diskursseiksi tunnistin asevoima- ja diplomatiadiskurssin. Tästä voidaan päätellä, että väkivalta ja poliittinen valta ovat merkittävimmit vallankäytön resurssit aineistossa. Asevoiman käyttö ei ole kadonnut sodankäynnin keinovalikoimasta. Diplomatiadiskurssin voimakas läsnäolo kertoo siitä, kuinka poliittisen eliitin merkitys korostuu sodassa. Kaikki valtiot ja liittoumat aineistossa käyttivät diplomatiadiskurssia, jonka avulla pyrkivät osallistumaan sodan rauhanomaiseen ratkaisuun.

- Miten vallankäyttö ilmenee tekstien representaatioissa?

Uutistekstien analyysi osoitti, että representoitiin osallistuu useita eri osapuolia. Uutistekstit koostuivat enimmäkseen kommunikaatioprosesseista. Kommunikaatioprosessit heijastavat informaatioympäristön kognitiivista ulottuvuutta. Tämä tarkoittaa, että uutiset eivät representoi suoraan fyysistä todellisuutta, vaan representaatiot ovat muiden toimijoiden tuottamia. Merkittävimmät aktiiviset äänet tekstissä olivat valtiolliset toimijat Ukraina ja Venäjä. Länsimaisten toimijoiden hegemonia näkyy teksteissä. Venäjä kuvataan uhkaksi koko länsimaiselle yhteisölle. Venäjän uhka voidaan tulkita vahvistavan länsimaista yhteisöä. Väkivaltaa ei pidetä oikeutettuna, mutta asevoimien toiminta hyväksytään. Talous ja Diplomatia representoitiin hyväksyttäviksi vallankäytön instrumenteiksi.

5.1 Pohdinta

Nyt kun toimijat sodassa ennakoivat ja muokkaavat heidän toimintansa mediakuva, voidaan tarkastella miten eri osapuolet suunnittelevat sotansa mediakelpoiseksi? (Hoskins & O'Loughlin 2010, 19). Tutkielman aineisto on journalistien tuottamaa tekstiä. Tarkoituksena oli kuitenkin tutkia informaatio-osodankäyntiä valtiollisesta näkökulmasta. Seuraavaksi pohdin Helsingin Sanomien tuottamia representaatioita Ukrainan sodasta valtiollisen informaatiovai-kuttamisen kautta.

Tutkimalla teksteistä ilmenevää toimintaa ja toimijoita voidaan hahmottaa kuvaa sodankäynnistä. Elo-syyskuussa Ukrainan tapahtumissa olivat läsnä erilaiset vallankäytön ulottuvuudet. Sotilaallisesti ajanjakso oli aktiivinen, joka ilmeni Ukrainan asevoimien ja separatistien väli-

sinä aseellisina yhteenottoina. Informaatioulottuvuudella Venäjän osallisuudesta tapahtumiin käytiin jatkuvaa määrittelykamppailua ja todistelua. Hyvä esimerkki määrittelykamppailusta oli suuren huomion saavuttanut Venäjän avustussuhteet, jonka representointiin osallistuivat eri osapuolet. Taloudellisella ulottuvuudella länsimaat asettivat Venäjää vastaan talouspakotteita ja Venäjä katkaisi kaasutoimituksia. Diplomaattisella ulottuvuudella Ukrainan, Venäjän, EU:n, Suomen ja muiden maiden poliitikot esittivät lukuisia kannanottoja ja ratkoivat sodan aiheuttamia ongelmia neuvottelemalla ja keskustelemalla. Aineiston tapahtumat kuvaavat hyvin sodankäynnin moniulotteisuutta. Sotaa ei käydä ainoastaan fyysisellä ulottuvuudella asevoimien avulla, vaan muutkin vallankäytön resurssit ovat aktiivisesti käytössä.

Helsingin Sanomat on suomalainen media ja se pyrkii noudattamaan hyvän journalismin ohjeita. Suomi on liberaali demokratia ja sen vuoksi meidän arvoihin kuuluu sananvapaus. Venäjä saa äänensä esiin merkittävästi aineistossa. Venäjän esittämien representaatioiden vaientaminen ei ole arvojemme mukaista toimintaa, joten ääni päästetään kuuluville. Ääneen suhtaudutaan kuitenkin kriittisesti. Uutisteksteistä on havaittavissa, että Venäjä representoidaan arvojemme vastaiseksi toimijaksi. Uutisissa kerrotaan, että Venäjällä ei ole vapaata journalismia ja johto toimii autoritäärisesti. Uutistekstien mukaan Venäjä valehtelee. Aineiston perusteella voidaan esittää, että Venäjän ääni tuodaan kyllä esiin, mutta samalla sen merkitystä vähennetään representoimalla se epäluotettavaksi.

Aineisto esittää moniäänisesti erilaisia representaatioita aiheesta. Aineistosta on havaittavissa, että media itse asettuu kansalaisten puolelle. Representaatiot kansalaisista sodan uhreina on keino myös vaikuttaa yleisöön. Kuolema saa meidät kokemaan empatiaa ja muodostamaan asevoimaa vastustavaa käsitystä. Toinen vaikuttava keino representoida sotaa on uhkadiskurssi. Uhkadiskurssi muodostaa pelkoa. Vaikuttavuuden avulla tavoitetaan yleisö ja samalla muodostamalla Venäjästä uhka muodostetaan länsimaisesta yhteisöstä sankari ja turvallisuuden lisääjä. Valtiollisesta näkökulmasta media ei ole kontrolloitava väline, vaan yhteistyökumppani jota täytyy kunnioittaa. Toimimalla vasten sen pelisääntöjä voi media asettua valtiota vastaan.

Kaikki ryntäävät taistelutilaan edistääkseen omia intressejään. (Huhtinen 2005, 101). Tutkimuksen tulokset tukevat tätä väitettä, kun tarkastellaan representaatioiden tuottamiseen osallistuvia toimijoita. Valtiolliset toimijat pyrkivät legitimoimaan omaa toimintaansa demonisoimalla vastustajaansa ja kuvaamalla asevoimiensa käyttöä abstraktisti. Jokainen sodan osapuoli representoi itsensä diplomaattiseksi toimijaksi, joka pyrkii ratkaisemaan sotaa. Libe-

raalin demokratian arvojen mukaan konfliktit ratkaistaan neuvottelemalla ja väkivaltaa ei hyväksytä. Suurilla toimijoilla on myös tiettyjä odotuksia kriisien ratkaisujen suhteen. Media odottaa poliitikkojen lausuntoja ja reaktioita tapahtumien suhteen. Osallistumalla vaikutetaan eli käytetään valtaa. Jättäytymällä pois kansainvälisestä keskustelusta valta-asema kansainvälisen yhteisön silmissä voi heikentyä.

Strategisen kommunikaation taustalla ovat liberaalin demokratian arvot ja vapaudet. Vaikuttamista tukevat vapaa media ja ei-valtiolliset toimijat. Vaikuttaminen tapahtuu julkisen diplomatian, virallisten lausuntojen, rauhanneuvottelujen ja kriisinhallintaoperaatioiden kautta. (Siren 2013, 280). Strateginen kommunikaatio hyökkää sen arvoja ja vapauksia rajoittavia narratiiveja vastaan. Informaatiovaikuttamisen keinona voidaan katsoa toimivan dominoivat representaatiot Venäjän uhkaavasta toiminnasta, liberaalin demokratian arvojen korostaminen (neuvottelut, sopiminen, totuudenmukainen tiedonvälitys ja ihmisoikeudet). Sananvapaus on yksi merkittävistä liberaalin demokratian arvoista. Siksi Venäjää ei pyritä vaientamaan, vaan sen toiminnasta pyritään kertomaan mahdollisimman avoimesti, mutta kriittisesti.

Lisäämällä informaatiota voidaan peittää muuta informaatiota. Samalla emme kaipaa muuta informaatiota tai epäile, että jotakin salataan. Merkityksien muodostumisen ohjaaminen on informaatiovaikuttamisen ytimessä. (Huhtinen 2005 152–153). Venäjän toimintaa voidaan hahmottaa hyvin DIME-mallin avulla. Venäjä on merkittävä Ukrainan tapahtumien osapuoli ja se toimii vallankäytön jokaisella ulottuvuudella. Diplomatiiaa ilmentävät neuvottelut, informaatiota ilmentää venäjän aktiiviset verbaaliset prosessit, sotilaallista ulottuvuutta ilmentää miehittäminen ja joukkojen siirtäminen ja taloudellista ulottuvuutta kaasutoimitusten katkaisu, talouspakotteisiin vastaaminen. X-keinoiksi voidaan katsoa avustuskuljetukset. Avustuskuljetuksilla on tarkoitus käyttää humanitaariseen kriisiin puuttumista auttamalla. Auttaminenkin voidaan katsoa olevan yksi vallankäytön välineistä. Auttaminen on vaikuttamista ja vaikuttaminen on vallankäyttöä.

Ukraina saa aineistossa äänensä merkittävästi kuuluviin. Ukraina pyrkii asemoimaan itsensä osaksi länsimaita, erityisesti Eurooppaa. Ukraina pyrkii muodostamaan vastakkainasettelua Venäjän ja Lännen välillä ja osallistuttamaan Venäjän sodan tapahtumiin. Ukraina pyrki aluksi viestimään kykenevänsä itse ratkaisemaan Itä-Ukrainan tapahtumat asevoimiensa avulla. Kun Ukrainan asevoimat alkoivat kokea tappioita, kääntyi Ukraina Euroopan, Yhdysvaltojen ja Naton suuntaan. Ukrainan tavoitteita tukevia viestejä olivat Venäjän sotilaallinen toiminta, Venäjä on uhka koko Euroopalle. Ukrainan viestit menivät osittain läpi ja ne vahvistivat Ve-

näjä-vastaista diskurssia. Toivomaansa apua ei Ukraina kuitenkaan saanut. Ukrainan viestit olivat ristiriitaisia. Aluksi Ukraina sanoo pärjäävänsä ja nimeää käyvänsä terrorismin-vastaista operaatiota. Myöhemmin Ukraina sanoo käyvänsä sotaa kapinallisia vastaan ja ne ovat voitolla, koska Venäjä tukee niitä. Ukraina pyrki ratkaisemaan tilanteen asevoimansa avulla, kun länsimaissa toivottiin diplomaattista ratkaisua.

Ukrainan asevoimien käyttöä separatisteja vastaan legitimoitiin demonisoimalla separatisteja. Ukrainan asevoimien toimintaa ei kyetty legitimoimaan täysin kansainvälisen yleisön silmissä. Tätä legitimointia vaikeutti paikallisten ihmisten ristiriitainen suhtautuminen aseellisen voiman käyttöön. Kansainväliset toimittajat välittivät paikallisten ihmisten pelkoa ja epätoivoa, joka vaikutti negatiivisesti asevoiman käyttöön. Ukraina oli onnistunut välittämään viestittää maailmalle, mutta tavalliset ihmiset taistelualueilla kertoivat toista tarinaa.

Aseellisen voiman käyttö on ongelmallista strategisen kommunikaation näkökulmasta. Liberaalin demokratian arvoihin kuuluvat ihmisoikeudet, joita vastaan asettuva aseellinen voimankäyttö on tuomittavaa. Aseellinen voimankäyttö vaatii aina vahvat perustelut ja oikeutuksen. Tämä oikeuttaminen tapahtuu julkisessa keskustelussa mediassa. Aseellisesta toiminnasta tulee hyväksyttävämpää, mikäli sitä kuvataan abstraktisti. Motivaatio tämänkaltaisiin representaatioihin voidaan perustella historian avulla. Asevoimat ovat olleet merkittävä osa valtiollista voimankäyttöä. Niihin on sijoitettu taloudellisia resursseja ja ne ovat sidottu osaksi yhteiskuntaa. Asevoimien tarpeettomuus ja niistä luopuminen voisi merkitä valtiollisen vallan vähenemistä. Representoimalla asevoimia abstraktisti ja peittämällä toiminnan väkivaltainen luonne voidaan vahvistaa asevoimien asemaa legitiiminä vallankäytön välineenä.

Venäjän uhkaa käytetään perusteluna länsimaiden toiminnalle. Talouspakotteiden asettaminen ja Naton *keihäänkärkijoukkojen* perustaminen esitettiin vastatoimeksi Venäjää vastaan, ei separatisteja. Nato siirsi huomionsa pois Ukrainasta keskittämällä representaationsa jäsenmaihinsa ja Venäjään. Venäjän aseellista uhkaa korostamalla Nato legitimoii oman toimintansa. Nato tekee viestinnällään selkeän eron jäsenmaidensa ja ei-jäsenmaidensa välille. Ei-jäsenmaat eivät saa aseellista tukea aseellisessa konfliktissa, jäsenmaat saavat.

Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että Ukrainan sota representoitiin kahdella tasolla: konkreettisesti aseellisena konfliktina Ukrainan armeijan ja separatistien välillä sekä abstraktisti laajempina kansainvälisenä konfliktina Lännen ja Venäjän välillä. Representaatiot asettuvat Ukrainan ja Naton puolelle kuvaamalla niiden aseellisen toiminnan positiivisemmin ja Separatis-

tien ja Venäjän aseellisen toiminnan negatiivisemmin. Ukrainan asevoimat representoidaan legitiimiksi toimijaksi, sillä on oikeus käyttää aseellista voimaa oman alueensa puolustamiseen. Tätä vastoin asettuvat kuitenkin ristiriitaiset representaatiot taistelujen aiheuttamista sodan ihmisuhreista. Representaatiot asevoimien käytössä ovat ristiriidassa Asevoimat saavat käyttää väkivaltaa, kunhan ihmisuhreja ei tule. Tämä on mahdollista demonisoimalla vastapuoli eli representoimalla vastustaja pahaksi ja epäinhimilliseksi. Aseellisen konfliktin representaatioissa Ukraina kuvattiin aluksi kykeneväksi ratkaisemaan sodan voittamalla separatistit asevoimiensa avulla. Kun taistelut kääntyivät voitokkaaksi Separatisteille, muuttuivat Ukrainan representaatiot vastustajasta. Tappioiden jälkeen vastustajaksi esitettiin selkeämmin Venäjä ja uhriksi koko Eurooppa. Representaatiot Venäjältä olivat kauttaaltaan negatiivisia. Venäjän toiminta esitettiin usein arveluttavaksi, uhkaavaksi ja aggressiiviseksi. Nato ja Yhdysvallat representoitiin konkreettiseksi mahdollisuudeksi tukea Ukrainan aseellista konfliktia. Representaatiot Natosta korostivat sen haluttomuutta osallistua kriisiin, mutta korostivat sen aseellista potentiaalia ja tukea jäsenmaillaan. EU representoitiin poliittiseksi toimijaksi, joka paheksuu Venäjän toimia ja pyrkii aseellisen konfliktin lopettamiseen. Representaatiot Suomen suhtautumisesta sotaan olivat rauhantahtoiset, mutta suhtautuminen Venäjään representoitiin varsin neutraalisti.

5.2 Jatkotutkimus

Tässä tutkielmassa keskityttiin Helsingin Sanomiin varsin kapealla aikajaksolla. Kriittinen diskurssianalyysi on työläs, mutta palkitseva tutkimusmenetelmä. Se soveltuu informaatio- ja viestintätutkimukseen, koska kielenkäyttö ja merkitysten muodostuminen on keskeisessä roolissa. Laajempi media-analyysi vaatisi yksinkertaisemman menetelmän tai aineistoa voisi lähestyä vain jonkin tietyn diskurssin näkökulmasta. Tämänkaltaisen hyvin perusteellinen analyysi avaa kuitenkin näkökulmia ja luo pohjaa soveltavamman jatkotutkimuksen ja informaatioympäristön analyysiin. Tutkimuskohteeksi soveltuukin jatkossa esim. perinteisen median rinnalla nousevat trendit: sosiaalinen media ja visuaalinen viestintä. Kuvilla on vahva merkityksiä tuottava voima ja niiden merkitys tulevaisuuden viestinnässä on todennäköisesti kasvava.

LÄHTEET

- Ahvenainen, S. & Korhonen, R. 2003. Tieto, sodankäynti ja tiedon merkitys tulevaisuudessa. *Tiede ja ase* 61, 172–201.
- Aristoteles 1997. *Retoriikka ja runousoppi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Banham, C. 2013. Legitimising war in a changing media landscape. *Australian Journal of International Affairs* 67(5), 605–620.
- Berger, H. 2010. Venäjän informaatio-psykologinen sodankäyntitapa terrorismin torjunnassa ja viiden päivän sodassa. *Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisusarja 1. Tutkimuksia 5/2010*. Helsinki: Edita Prima
- Blommaert, J. 2005. *Discourse. A critical introduction*. UK: University Press, Cambridge
- Breeze, R. 2011. Critical discourse analysis and its critics. *Pragmatics* 21, 493–525.
- Burr, V. 2003. *Social constructivism*. Lontoo: Routledge
- Butt, D., Fahey, R., Feez, S., Spinks, S. & Yallop, C. 2003. *Using functional grammar : an explorer's guide*. Sydney: National Centre for English Language Teaching and Research, Macquarie University Macmillan Education AU.
- Clausewitz, K. 2005. *Sodankäynnistä*. Helsinki: Art house (Hakapaino).
- Crevelde, M. 1991. *The transformation of war*. New York: The free press.
- Damasio, A. 2003. *Spinozaa etsimässä: Ilo, suru ja tuntevat aivot*. Helsinki: Terra Cognita.
- De Franco, C. 2012. *Media power and the transformation of war*. Basingstoke: Palgrave
- Deacon, R. 2003. Clausewitz and Foucault: war and power. *Scientia Militaria: South African journal of military studies* 31(1) 37–48

Department of Defense. 2009. Strategic Communication Joint Integrating Concept (Version 1.0, 7 October 2009). [online] Viitattu 7.3.2016.

http://www.dtic.mil/doctrine/concepts/joint_concepts/jic_strategiccommunications.pdf

Department of Defense, 2012. Joint Publication. JP 3-13. Information Operations. 27 November 2012. Incorporating Change 1 20 November 2014. [online] Viitattu 7.3.2016.

http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_13.pdf

Dobre, T. 2015. Mass-mediated Ukrainian conflict. *Europolity: Continuity and change in European governance* 1, 45.

Ericson, R. & Zeager, L. 2015. Ukraine crisis 2014: a Study of Russian-western strategic interaction. *Peace economics, Peace science and public policy* 21(2), 153-190.

Fairclough, N. 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, N. 2003. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. Lontoo: Routledge.

Fairclough, N. 2013. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. New York: Routledge.

Foucault, M. 2005. *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino

Gonchar, M., Chubyk, A. & Ishchuk, O. 2014. Hybrid war in Eastern Europe: non-military dimension. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* 23(3/4), 27–36

Hall, S. 1999. *Identiteetti*. (Suom. ja toim. Lehtonen, M & Herkman, J.) Tampere: Vastapaino.

Halliday, M., Matthiessen, C. M., & Matthiessen, C. 2014. *An introduction to functional grammar*. Routledge.

Han, J 2015, The Exploration of the media representations of Crimea status referendum in the New York Times, the Washington Times and Xinhua news agency. *Annual review of education, communication & language sciences* 12, 78.

Hayes, D. & Guardino, M. 2010. Whose views made the news? Media coverage and the march to war in Iraq. *Political Communication* 27(1) 59–87.

Hirvelä, A. & Huhtinen, A. 2012. Strateginen kommunikaatio informaatioyhteiskunnan kansallisten tavoitteiden edistämässä – realismista sosiaaliseen konstruktion. *Tiede ja ase*. Vol 70. [online]. Viitattu 29.1.2015. <http://ojs.tsv.fi/index.php/ta/article/view/7984/6085>

Hoskins, A. & O'Loughlin, B. 2010. *War and Media: The emergence of diffused war*. Cambridge: Polity.

Huhtinen, A. 2005. *Sanasota. Johdatus sodan ja sodanjohtamisen filosofiaan*. (toim. Aimonen, T.) Helsinki: Hakapaino Oy.

Huhtinen, A. 2009. Mielikuvien johtaminen. Teoksessa Kiuru, J. (toim.) *Johdatus johtamiseen. Ajatuksia Johtamisen perusteet -opintojaksosta ja rakennusaineita tulevaan*. Helsinki: Edita Prima Oy. 91–100.

Huhtinen, A. & Rantapelkonen, J. 2008. *Messy wars*. Helsinki: Finn Lectura.

Härmänmaa, M. 2014. *Gruesome Entertainment: The Representation of the Iraq War in the Italian Press*. Teoksessa *Binaries in Battle: Representation of Division and Conflict* (toim.) Vuorinen, M. & Kotilainen, N. & Huhtinen, A. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. 49–73.

Jantunen, S. 2010. Uusien uhkakuvien luominen: tapaus 'kiinalaiset kybersoturit': lingvistinen uhka-analyysi kyberdiskurssista. *Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisusarja 1. Tutkimuksia 4/2010*. Helsinki: Edita Prima Oy

Jantunen, S. 2013. *Strategic Communication: practice, ideology and dissonance*. National Defence University Department of Leadership and Military Pedagogy Publication Series 1: No. 11. Tampere: Juvenes Print.

Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Jouhki, J. 2015. Venäjä, Ukraina ja sumea länsi: Banaali oksidentalismi Helsingin Sanomissa. Media & viestintä, 38. 165–186. [online] Viitattu 9.2.2016.
<http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/950/918>

Julkisen sanan neuvosto. 2013. Journalistin ohjeet. [online] Viitattu 11.2.2016
http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/

Kaempf, S. 2013. The mediatisation of war in a transforming global media landscape. Australian Journal of International Affairs 67(5) 586-604

Kahneman, D. 2012. Ajattelu, nopeasti ja hitaasti. Helsinki: Terra Cognita.

Kaldor, M. 2011. New and old wars – organized violence in a global era. Cambridge, UK: Polity press.

Kaldor, M. 2013. In defence of new wars. Stability: International journal of security and development 2(1).

Kangas, J., Ojala, M. & Pantti, M., 2015. Lännessä olemme, itään katsomme. Ukrainan kriisin kehykset ja Venäjän esitykset suomalaisissa mediakuivissa.. Media & Viestintä 38, 187-209. [online] Viitattu 9.2.2016.
<http://mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/download/954/921>

Kansallinen mediatutkimus 2015. KMT syksy 2014/kevät 2015: lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet [online] Viitattu 9.2.2016. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2015/09/Lukijamaarat-ja-kokonaisuustavoittavuudet.pdf>

Kahneman, D. 2012. Ajattelu nopeasti ja hitaasti. Helsinki: Terra Cognita.

Keck, Z. & Tiezzi, S. 2015. Voice of China: Xinhua's analysis of the Ukraine crisis. Asian Politics & Policy 7(1) 165–169.

Kenttäohjesääntö, 2008. Yleinen osa: puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet. Helsinki: Edita Prima.

Kivioja, P. 2008. Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö. [online] Viitattu 23.3.2016.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65312/978-951-44-7496-5.pdf>

Korpiola, L. 2011. Kriisiviestintä digitaalisessa julkisuudessa. Helsinki: Infor.

Kotilainen, N. 2014. Syyrian kaasuiskukuvat sosiaalisessa mediassa. Teoksessa Rantapelkonen, J. (toim.) Strategisen viestinnän salat. Julkaisusarja 2, Artikkelikokoelmat n: o 14, 108–125.

Krause, C. 2010. Aivojen sähköinen toiminta ja kognitiiviset prosessit Teoksessa Knuuttila, T. & Lehtinen, A. (toim.) Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 234–243.

Kotimaisten kielten keskus, 2016. Kielitoimiston sanakirja. [online] Viitattu 27.1.2016.
<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

Kujala, T. 2012. Lähi-idän mediasota. Journalismin ristipaineet Israelin ja palestiinalaisten välisessä konfliktissa. Tampere: University Press.

Kunelius, R. 2003. Viestinnän vallassa: johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.

Kunelius, R., Noppari, E. & Reunanen, E. 2009. Media vallan verkoissa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Kuusisto, R. 1998. Oikeutettu sota ja julma teurastus. Läntisten suurvaltajohtajien sotaretoriikkaa Persianlahdella ja Bosniassa. Tampere: Suomen rauhantutkimusyhdistys.

Lalu, P & Puistola, J. 2015. Tutkimuskatsaus 1/2015 Hybridisodankäynnin käsitteestä. Puolustusvoimien tutkimuslaitos. [online] Viitattu 22.5.2015.

http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/843c24004744a358aaa4bb786bf3619b/150206_DOS_J_hybridisodankaynti_tutkimuskatsaus.pdf

Lehto, M. 2014. Kybertaistelun toimintaympäristön teoreettinen tarkastelu. Teoksessa Kuusisto, T. (toim.) Kybertaistelu 2020. Maanpuolustuskorkeakoulu. Taktiikan laitos. [online] Viitattu 25.5.2015.

[https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/103034/Kybertaistelu2020\(net\).pdf](https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/103034/Kybertaistelu2020(net).pdf)

Lipman, M. 2014. Russia's Nongovernmental media under assault. *Demokratizatsiya* 22(2) 179–190

Lucas, E. & Nimmo, B. 2015. Information Warfare: What is it and how to win it? CEPA Infowar paper no 1. [online] Viitattu 9.2.2016.

<http://www.cepa.org/sites/default/files/Infowar%20Report.pdf>

Maanpuolustuskorkeakoulu 2014. Sotatieteellinen tutkimus Maanpuolustuskorkeakoulussa. [online] Viitattu 9.2.2016.

<http://www.puolustusvoimat.fi/portal/puolustusvoimat.fi/?urile=wcm:path:/SU+Puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat.fi/Maanpuolustuskorkeakoulu/Tutkimus/Tutkimus>

Marko, D. 2013. Fear control in media discourse. *Southeastern Europe* 37(2) 200–219

McCombs, M. & Shaw, D. 1972. The Agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly* 36(2) 176–187

McQueeney, K. 2014. Disrupting Islamophobia: Teaching the social construction of terrorism in the mass media. *International Journal Of Teaching And Learning In Higher Education*. 26(2) 297–309

Mearsheimer, J. 2014. Why the Ukraine Crisis is the West's Fault. *Foreign Affairs* 93(5) 77–89.

Menon, R. & Rumer, E. 2015. *Conflict in Ukraine: the unwinding of the post-cold war order*. Cambridge: MIT Press.

- Meyer, M. & Wodak, R. 2009. Critical discourse analysis: history, agenda, theory and methodology. Teoksessa Meyer, M. & Wodak, R. (toim.) *Methods of critical discourse analysis*. Los Angeles, CA: Sage. 1–34.
- Mikkola, O. 2014. Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella. Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdissä 2008–2012. Turun yliopiston julkaisu- ja. [online] Viitattu 27.8.2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5926-6>
- Mihali, A. 2014. The Ukrainian Revolution: Overview and causes. *Conflict Studies Quarterly* 7, 3–13
- Murray, W & Mansoor, P. 2012. *Hybrid warfare: Fighting complex opponents from the ancient world to the present*. Cambridge University press.
- Nissen, T. 2015. #TheWeaponizationOfSocialMedia:@ Characteristics_of_ Contemporary_Conflicts. Royal Danish Defence College. [online] Viitattu 17.2.2016. <http://www.stratcomcoe.org/thomas-nissen-weaponization-social-media>
- Breedlove, P. 2014. Implications of the Ukraine Crisis. The Atlantic Council's Future Leaders Summit, Newport, 4 September 2014. [online] Katsottu 29.5.2015. http://youtu.be/W3qhFOENL_Q
- Pietarinen, A-V. 2010. Ajatusten liikkuvat kuvat: Representaatio logiikassa. Teoksessa Knuuttila, T. & Lehtinen, A. (toim.) *Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press. 94–108
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pietiläinen, J. 2009. Georgian sodan erilaiset horisontit. Teoksessa Harju, A. (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2009*. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö, 69–74.
- Pomerantsev, P. & Weiss, M. 2014. The menace of unreality: how the Kremlin weaponizes information, culture and money. *The Interpreter*. [online] Viitattu 9.2.2016. http://ceas-serbia.org/root/prilozi/IMR_The_Menace_of_Unreality.pdf

- Pynnönen, A. 2013. Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. [online] Viitattu 9.2.2016. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1>
- Pynnöniemi, K. 2014. Russian thinking in the Ukraine crisis: From drawing a line of defence to seeing a threat to national security. FIIA Briefing paper 160. [online] Viitattu 24.8.2015. <http://www.fii.fi/assets/publications/bp160.pdf>
- Pynnöniemi, K. & Mashiri, J. 2015. Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa. Nykyinen viritettiin kriisiajan taajuudelle. Ulkopoliittinen instituutti. FIIA Report 42. Helsinki. [online] Viitattu 24.8.2016. http://www.fii.fi/assets/publications/FIIA_Report_42.pdf
- Rácz, A. 2015. Russia's hybrid war in Ukraine: Breaking the enemy's ability to resist. FIIA Report 43. [online] Viitattu 24.8.2015. <http://www.fii.fi/assets/publications/FIIARepor43.pdf>
- Rekkedal, N. 2013. Nykyaikainen sotataito. Sotilaallinen voima murroksessa. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. [online] Viitattu 9.2.2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-25-1734-5>
- Reunanen, E. 2015. Uutismedia verkossa 2015. Reuters Institute Digital News Report - Suomen maaraportti. Tampereen yliopisto. [online] Viitattu 23.2.2016. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97389/uutismedia_verkossa_2015.pdf
- Rossi, L. 2010. Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa Knuutila, T. & Lehtinen, A. (toim.) Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press. 261–275
- Raitasalo, J. 2008. Turvallisuusympäristön muutos ja Suomi. Helsinki: Edita Prima.
- Rusanen, A-M. 2010. Representaatioiden ongelma kogniotutkimuksessa Teoksessa Knuutila, T. & Lehtinen, A. (toim.) Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press. 217–233
- Seppänen, J., & Väliaverron, E. 2012. Mediatyhteiskunta. Tampere: Vastapaino

Shore, S. 2012. Systemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. Teoksessa Genre-analyysi - tekstilajitutkimuksen käsikirja. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press, 158–185.

Sirén, T. 2013. *Winning Wars Before They Emerge: From Kinetic Warfare to Strategic Communications as a Proactive and Mind-Centric Paradigm of the Art of War*. Universal-Publishers.

Snegovaya, M., 2015. Russia report I - Putins information war in Ukraine. [online] Viitattu 9.2.2016.

<http://understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Report%201%20Putin's%20Information%20Warfare%20in%20Ukraine%20Soviet%20Origins%20of%20Russias%20Hybrid%20Warfare.pdf>

Suomen tietotoimisto, 2016. STT:n tyylikirja. [online] Viitattu 27.1.2016.

<http://stt.fi/tyylikirja/7-sanastot/>

Tampereen yliopisto 2015. Ukrainan kriisin mediakäsittelyn tutkimus alkaa. Tutkimusuutisten verkkosivut. [online] Viitattu 30.1.2015.

<http://www.uta.fi/ajankohtaista/tutkimusuutiset/ilmoitus.html?id=102760>

Thomas, T. 2004. Russia's reflexive control theory and the military. *Journal of Slavic military studies* 17(2) 237–256.

Thornton, R. 2015. The changing nature of modern warfare: Responding to Russian information warfare. *RUSI Journal* 160(4) 40–48.

TNS Gallup 2016. Mihin nuoret luottavat verkossa? [online] Viitattu 9.2.2016.

http://www.sanomalehdet.fi/files/5168/Mihin_nuoret_luottavat_2015_01022016.pdf

Törrönen, J. 2005. Puhetapoja analysoimassa. Rajankäyntiä kriittisen diskurssianalyysin ja semioottisen sosiologian välillä. Teoksessa P. Räsänen, AH. Anttila & H. Melin (toim.) Tut-

kimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus. 139–161.

Törrönen, J. 2010. Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Teoksessa Knuuttila, T. & Lehtinen, A. (toim.) Representaatio: Tiedon kivi-
jalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 276–304

Valtonen, S. 1998. Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, A. Moring, I. & Väliverronen, E. Media-analyysi: tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-paino. 93–121

Viitasalo, J. 2013. Puolustusvoimauudistus: analyysi diskurssien näkökulmasta. [online] Viitattu 28.1.2016. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201310026455>

Virta, J. 2008. Johtamisen laitoksen tutkimusohje. Helsinki: Edita Prima.

Virta, M. & Huhtinen, A. & Rantapelkonen, J. & Hirvelä, A. 2014. CASE UKRAINA 2014 - Katsaus Venäjän informaatiotosodankäyntiin Ukrainassa. Tiede ja ase. Vol 72. [online]. Viitattu 21.8.2015. <http://ojs.tsv.fi/index.php/ta/article/view/50803/15479>

Väliverronen, E. 1998. Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola A., Moring I. & Väliverronen E. Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Wade, R. 2015. Rethinking the Ukraine crisis. Economic & political weekly 50(9) 18.

Yekelchik, S. 2015. The conflict in Ukraine. What everyone needs to know. New York: Oxford university press.

Liite 1. Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen uutiset Ukrainan sodasta elo–syyskuussa 2014.

1.elo	Malesialaiskoneen tutkinta alkaa
1.elo	Ilkka Kanerva: "Tänäkin päivänä Molotov ja Ribbentrop elävät"
2.elo	Malesialaiskoneen kaikki uhrit saataneen piakkoin Itä-Ukrainasta
2.elo	Oho, se olikin matkustajakone
3.elo	Kapinalliset myöntävät teloitukset Itä-Ukrainassa
4.elo	Siviilien hätä kasvaa Itä-Ukrainassa
5.elo	Satoja Ukrainan sotilaita paennut Venäjälle
6.elo	Ukrainalaisia virtaa Venäjälle, myös Suomeen on tulijoita
6.elo	Pommit ajavat donetskilaiset pakoon
6.elo	Tunnelma Itä-Ukrainassa kiristyi Venäjän sotaharjoitusten takia
7.elo	Silminnäkijät: Ukrainaaan ammutaan Venäjän puolelta
7.elo	Tutkijat lähtivät malesialaiskoneen putoamispaikalta
8.elo	Väkivalta ja kaaos yltyvät Itä-Ukrainassa
12.elo	Venäjä väitti: Avusta Itä-Ukrainaan syntyi sopu
13.elo	Venäjän avustussaattue odottaa hyväksyntää tien päällä
13.elo	Tuomioja: Pakotteiden lopettaminen on helppoa ja nopeaa, jos ehdot täyttyvät
13.elo	Onko Venäjän avustuskuljetus PR-temppu vai Troijan hevonen?
14.elo	"Venäjän toimia ei voida hyväksyä"
14.elo	Venäjän saattue jäi jumiin
15.elo	Putin piti Krimillä pehmeäsävyyisen puheen
15.elo	Yhdysvallat sijoittaa panssarivaunuja Baltiaan ja Puolaan
15.elo	Niinistö matkaa Sotsiin Putinin luo EU:n asialla
15.elo	Venäjän avustuskolonna pysähtyi Ukrainan rajalle
16.elo	Niinistön Putin-tapaaminen herätti kysymyksiä EU-maissa
16.elo	Niinistö avaa puheyhteyttä sodan varjossa
16.elo	Punainen risti vaati sopua avusta
17.elo	Niinistön vierailut raottavat ovea rauhalle Ukrainassa
17.elo	Punainen risti: avustussaattueen etenemisestä sopu
17.elo	Pelon ilmapiiri ei hellitä Itä-Ukrainassa
17.elo	Tästä on kyse
18.elo	Ukraina pyytää apua Euroopan unionilta ja Natolta sotilaallista apua
18.elo	Aune Valk: Pelkään, että Ukrainan tapahtumat voisivat toistua Virossa
18.elo	Yana Toom: Virolaisten pelot lisäävät jännitteitä
18.elo	Sota alkoi alueiden valtaamisella
19.elo	Merkel: pakotteiden on jatkuttava
19.elo	Krimille puuhataan Tsaarin kaupunki - teemapuistoa
19.elo	"Näin Porosenko palkitsi", sanoo kotinsa menettänyt donetskilainen

20.elo	Niinistö saatteli presidentit yhteen
20.elo	Taistelut levisivät kaupunkien keskustoihin
21.elo	Donetskissa ei suuria odoteta
21.elo	NYT: Avustusrekkoja Ukrainan puolelle
21.elo	Minskissä tavoitteena aselepo ja liennytyt
22.elo	Ukraina kertoi ottaneensa haltuunsa Venäjän sotakalustoa
22.elo	Tunarointi sävyttää taisteluja Itä-Ukrainassa
23.elo	Ukraina syyttää Venäjää hyökkäyksestä, Venäjän mukaan humanitaarinen katastrofi vaatii toimia
23.elo	Venäjä pakotti rekat perille
24.elo	Avustusrekat palasivat Ukrainasta Venäjälle
25.elo	Ukrainan kapinalliset nöyryyttivät vankeja
26.elo	Ukraina sanoo torjuneensa venäläiskolonnan
26.elo	Minskin neuvottelijat ulalla toistensa tavoitteista
27.elo	Neuvotteluja edelsi levoton viikko
27.elo	Eu haluaa varmistaa kaasutoimitukset
27.elo	Ukrainan kriisi repii rakastavaiset erilleen
27.elo	Suomessa järjestettiin salaiset Ukraina-neuvottelut
27.elo	Ukraina julkaisi videon vangituista venäläisistä
27.elo	Ukrainan kriisi on askeleen lähempänä päättymistä
28.elo	Kiovalaiset pitävät yhtä Venäjää vastaan
28.elo	He osallistuvat Boistön kokoukseen
28.elo	Suomi on hyvä hovimestari
28.elo	Ukraina: Venäjältä valuu lisää joukkoja Itä-Ukrainaan
28.elo	Boistön saarella otettiin "yksi askel" kohti rauhaa
29.elo	Putinin oli pakko lisätä kierroksia
29.elo	Arviot venäläissotilaista vaihtelevat
29.elo	Ukrainan kriisi on jatkunut koko kesän
29.elo	Epätoivoiset viestit kiirivät itärintamalta Ukrainan pääkaupunkiin
30.elo	Hyökkäys vai ei?
30.elo	Putin vertasi Ukrainan armeijaa natseihin
30.elo	Ruotsi päätti hankkia 60 Gripen-hävittäjää
30.elo	Pelkona kaasun katkeaminen - Kiovalaiset varautuvat kylmään tulevaisuuteen
30.elo	Mitä todisteita Venäjän hyökkäyksestä on?
31.elo	EU valmistelee uusia Venäjä-pakotteita
1.syys	Mariupol kaivautui aseisiin
1.syys	Putin haluaa itäiseen Ukrainaan itsehallinnon
2.syys	Viro syyttää Venäjää hyökkäyksestä, Yhdysvallat ei
2.syys	Uuden Venäjän vanha nimi kaivettiin naftaliinista
2.syys	Viro: Suomi on liian toiveikas

2.syys	Kaakkois-Ukraina kapinallisten haltuun
3.syys	HS näki todisteita venäläisjoukkojen läsnäolosta
3.syys	Tyrmäys Boistön Ukraina-kokoukselle
3.syys	Nato ryhtyi sotaan vasta keski-ikäisenä
3.syys	Naton ja Venäjän välirikko syvenee
3.syys	Tutkija: Suursodan riski on kasvanut
3.syys	Lehti: Venäjän sotilaita kuoli Ukrainassa
4.syys	EU voi ottaa pakotteista aikalisän
4.syys	Keskiviikon tulitauosta sanottua
4.syys	Toiveet Ukrainan tulitauosta hataralla pohjalla
5.syys	Peruskysymyksiä Ukrainasta
5.syys	Ukraina valmis tulitaukoon perjantaina
6.syys	Ukrainan kriisin vaiheet
6.syys	Nato perusti uudet iskujoukot
6.syys	Kiova taipui vaikeaan sopuun
6.syys	"Terroristidiskossa" muisteltiin Mannerheimiä
7.syys	Venäjän äidit jäljittivät kadonneita sotilaita
7.syys	Venäjä uhkaa EU:ta uusilla vastapakotteilla
8.syys	Tuomioja: Tulitauon pitävyyttä on vaikea arvioida
8.syys	Kiovan Maidan-aukiolla ei luoteta rauhanpuheisiin
9.syys	Etyj haluaa parantaa tulitauon tarkkailua
9.syys	Mariupol varautuu sotaan aselevosta huolimatta
10.syys	Raportti ei ota kantaa MH-17:n pudottajaan
11.syys	Porosenko: Valtaosa venäläisjoukoista vetäytynyt
11.syys	Euroopalla on johtaja - mutta johtaako se mihinkään?
11.syys	Sota vei halut yhteiseloön Itä-Ukrainan kylissä
12.syys	Ukrainan kapinallisten hallitsema raja-alue laajenee entisestään
13.syys	Itä-Ukrainan hauras aselepo petti jälleen
13.syys	Tästä on kyse
13.syys	YK aloitti ruoka-avun jakamisen Itä-Ukrainassa
13.syys	Pihkova kuhisee: Haudataanko kaupunkiin Ukrainassa kuolleita sotilaita?
14.syys	Ukrainan sodan ratkaisevat viikot
14.syys	Taistelut leimahtivat Donetskien lentokentällä
14.syys	Ilovaisk paljasti Ukrainan armeijan heikkouden
15.syys	Ankaria taisteluista jälleen Donetskissa
16.syys	Neljä esimerkkiä propagandasta
16.syys	Toimittaja pahoinpideltiin Moskovassa
16.syys	Todellista valhetta
17.syys	Ukraina lähentyi EU:ta ja laajensi Itä-Ukrainan itsehallintoa
18.syys	Ukrainan pääministeri vaatii joukoilta täyttä taisteluvalmiutta

18.syys	Itsenäisyydestä haikaillaan Baskimaalta Itä-Ukrainaan
19.syys	Ukrainan Porosenko sai USA:ssa lämmintä kättä muttei juuri muuta
21.syys	Donetskin ammustehtaassa useita räjähdyksiä
21.syys	Kone pudotettiin todennäköisesti ohjuksella
21.syys	Varapääministeri: Venäjä ei työstä uusia pakotteita
22.syys	"Venäjä on Eurooppaa!"
22.syys	Valtaosa venäläisistä tukee Putinia
22.syys	Kauhu ei katoa
23.syys	Ukraina ilmoitti vetävänsä raskasta aseistusta
25.syys	Nato: Venäjän joukkoja vetäytynyt Ukrainasta
26.syys	Eurooppa varautuu häiriöihin kaasuntoimituksissa
27.syys	Unkari sulki kaasuhanan Ukrainaan
27.syys	Ukraina ja Venäjä lähellä sopua kaasukiistassa
28.syys	Viha jäädyttää Itä-Ukrainaa
29.syys	Venäjä tarjosi liennytyistä Yhdysvalloille
30.syys	Itä-Ukrainan taistelut jatkuvat - 13 kuoli päivässä
30.syys	Venäjä tutkii "venäjänkielisten kansanmurhaa"